

कोरियाना कफी गफ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली
भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह,
एम.एड., द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८
पाठ्यांशको प्रयोजनका
लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

हिरा बराल

त्रि.वि. दर्ता क्रमाङ्क : ९-२-२४०-४१५-२०१०

परीक्षा क्रमाङ्क : २४०००६९

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग,
सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पस,
भरतपुर, चितवन

२०७९/२०२२

प्रतिबद्धतापत्र

कोरियाना कफी गफ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको यस शोधपत्रमा उपयोग र प्रयोग गरिएका सन्दर्भ सामग्रीहरू जेजसरी सम्पादन गरिएको भए पनि ती सबैलाई गर्भे टिप्पणीका आधारमा पुष्टि गरिएको छ। मैले प्रस्तुत गरेका सबै विषयवस्तुहरू मौलिक छन् र यस शोधपत्रमा कुनै पनि अंश प्रतिलिपिगत, प्रकाशित र शोधप्रयोजनस्वरूप उपाधि लिन कुनै पनि विश्वविद्यालयमा प्रस्तुत गरिएको छैन भनी उद्घोष गर्दछु।

मिति : २०७९।०२।०५

१९-०५-२०२२

.....
हिरा बराल

शोधार्थी

शोधनिर्देशकको सिफारिसपत्र

कोरियाना कफी गफ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको यो शोधपत्र शोधार्थी हिरा बरालले मेरा निर्देशनमा पूर्ण लगाव र परिश्रमपूर्वक तयार पार्नु भएको हो । विषयगत गहनतालाई महत्त्व दिई तयार पारिएको यस शोधपत्रबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु । शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली विभागको नयाँ प्रारूपअनुसार तयार पारिएको छ । अतः आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७९।०२।१६

३०-०५-२०२२

.....
सरोज दवाडी

सहायक प्राध्यापक

सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली शिक्षा विभाग

भरतपुर, चितवन

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत कोरियाना कफी गफ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ अध्ययनपत्र पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ तयार पारिएको हो । सर्वप्रथमतः प्रस्तुत उपन्यासका उपन्यासकार नारायण वाग्लेप्रति हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्न चाहन्छु, जसको उपन्यासका कारण मैले आफ्नो शोधकार्यमा प्रस्तुत पुस्तकको माध्यमबाट अनुसन्धान कार्य गर्ने अवसर प्राप्त गरेकी छु ।

प्रस्तुत शोधको उपयुक्त शोधशीर्षक छनोट तथा शोधप्रस्ताव स्वीकृत गरी शोधको अवसर प्रदान गर्ने सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पसको नेपाली भाषा शिक्षा विभागाध्यक्ष गुरुआमा विन्दु पौडेल (वस्ती) प्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । यस शोधकार्यलाई पूर्ण गराउन हरतरहले सहयोग गर्नुहुने शोध निर्देशक गुरु सरोज दवाडी गुरुको प्रत्यक्ष निर्देशन र आफ्नो व्यस्तताको बावजुद पनि शोध लेखनको सम्बन्धमा आफ्नो अमूल्य समय र सुभावहरू दिनुभएकोमा उहाँप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा सैद्धान्तिक पुनरावलोकनका निम्ति सामग्रीका रूपमा लेखक मोहनराज शर्मा, खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल्, रामचन्द्र लम्साल, शान्तिप्रसाद ढकाल र विष्णु आचार्यका कृतिहरूको सहयोग लिइएको छ भने प्रायोगिक पुनरावलोकनका लागि सामग्रीका रूपमा लक्ष्मी अधिकारी, पूजा सुवेदी, सीतारामराज विष्ट, धनमाया श्रेष्ठ, कमलाकुमारी सापकोटा, कर्णबहादुर रावल, सृजना नेपाली, लक्ष्मी रम्तेल्, रिता लामिछाने र देवीराम लामाको शोधपत्रको सहयोग लिइएकाले उहाँहरूप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञ छु । मलाई जन्म दिएर अनेकौँ सङ्घर्षका साथ मेरो उज्ज्वल भविष्यको कामना गरी यो स्थानसम्म पुऱ्याउनुहुने मेरी ममतामयी आमा सावित्री बराल एवम् पुजनीय पिता स्व. कुलप्रसाद बराल, सासुआमा उमादेवी पन्थी र ससुराबुबा रमेशचन्द्र पन्थी एवम् स्व. हजुरआमा तिलुमाया दवाडी, आमाहरू निरमाया न्यौपाने, गंगा दवाडी र जमुना दवाडीप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । मलाई सदैव पढाइमा सदैव अग्रसर हुन प्रेरित गर्नुहुने जीवनसाथी गुणराज पन्थी एवम् छोरीहरू दिप्तिका र दिपशिखालाई साधुवाद प्रकट गर्दछु । मेरो अध्ययनकार्यलाई अगाडि बढाउन हरतरहले सहयोग गर्नुहुने अमेरिकी नागरिक ड्रेक मेहरवान, भिनाजु निराज पन्तको उदारतालाई सदैव सम्झने छु । शोधकार्यमा प्रत्यक्ष तथा परोक्ष रूपमा सहयोग गर्ने साथीहरू गणेश, रिता, टीका र किरण र शुद्धाशुद्धीमा सघाउने दाजु जीवन ढुङ्गानाप्रति पनि कृतज्ञ रहेकी छु ।

अन्त्यमा उचित मूल्याङ्कनका लागि सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली भाषा शिक्षा विभागमा पेस गर्दछु ।

मिति : २०७९।०२।०५

१९-०५-२०२२

शोधार्थी

हिरा बराल

शोधसार

शैलीवैज्ञानिक आधारमा *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक विश्लेषण गर्नु प्रस्तुत शोधपत्रको उद्देश्य रहेको छ। उपन्यासलाई कथानक, पात्रविधान र चयन, विचलन तथा समानान्तरताको आधारमा विश्लेषण गर्नु नै यस शोधकार्यको मुख्य उद्देश्य रहेको छ। यस शोधकार्यलाई वस्तुपरक, वैज्ञानिक र व्यवस्थित रूपमा अगाडि बढाई उल्लिखित उद्देश्य हासिल गर्नका लागि गुणात्मक अध्ययन ढाँचा र पुस्तकालयीय अध्ययन विधिलाई अवलम्बन गरिएको छ। यस उपन्यासको प्रयोगात्मक, कलात्मक र वैज्ञानिक क्षेत्रमा शोधअनुसन्धान सम्पन्न भए तापनि सैद्धान्तिक क्षेत्रको शैलीवैज्ञानिक शीर्षकमा कम मात्रामा शोधकार्य भएको पाइन्छ, जसले गर्दा विद्यार्थीमा सैद्धान्तिक कुराको खोज गर्ने, गहिरिएर अध्ययन गर्ने, समस्याको चुरो पत्ता लगाई समाधान गर्ने ज्ञानको कमी भई सैद्धान्तिक खोजकार्यमा रिक्तता भएको महसुस गरी त्यसलाई पूरा गर्ने उद्देश्यले *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासलाई शैलीवैज्ञानिक आधारमा विश्लेषण गरिएको छ। प्रस्तुत अध्ययन, अनुसन्धान गुणात्मक प्रकृतिको अध्ययन भएकाले प्राथमिक तथा द्वितीयक स्रोतबाट प्राप्त सामग्रीहरूबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ। *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासलाई प्राथमिक स्रोतका रूपमा लिइएको र शैलीवैज्ञानिक अध्ययनसँग सम्बन्धित भएर लेखिएका विभिन्न पुस्तक, शोधपत्र, लेख, समालोचना, इमेल, इन्टरनेटबाट प्राप्त सामग्रीलाई द्वितीयक सामग्रीको रूपमा उपयोग गरिएको छ। यसरी सामग्री सङ्कलनका स्रोतबाट ल्याइएका तथ्याङ्कका सामग्री लगायत कथानक संरचनाको चित्र; पात्रहरूको वर्गीकरण तालिका; चयन, विचलन र समानान्तरताका उदाहरणहरूलाई तथ्याङ्कका रूपमा लिइएको छ।

शैलीवैज्ञानिक आधारबाट *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासलाई कथागत, पात्रगत र भाषागत आधारमा छुट्टाछुट्टै विश्लेषण गरिएको छ। कथानकलाई आरम्भ, सङ्घर्ष विकास, चरम, सङ्घर्षह्रास र उपसंहार गरी पाँच भागमा प्रस्तुत गरिएको छ। यहाँ उपन्यासको प्रमुख पात्र 'म पात्र' रहेको छ र ऊ कोरियाली साहित्यिक सम्मेलनमा सहभागिता जनाउने क्रममा कोरिया गएको घटनाहरूलाई विश्लेषण गरी कथानकको आरम्भ भएको छ। त्यस्तै सङ्घर्ष विकासअन्तर्गत कोरियामा म पात्रको स्वागत, सत्कार गरिएको र आवासको व्यवस्था, कोरियाको विकास र भौगोलिक वर्णनसमेत रहेको छ। चरमअन्तर्गत सहभागीहरूसमेत म पात्रले कोरियाका विभिन्न स्थानहरूको अवलोकन भ्रमण गरिएको छ भने अन्तिम रात्रिकालीन कार्यक्रमको तामभामलाई सङ्घर्षह्रासका रूपमा प्रस्तुत गरिएको

छ । यसैगरी म पात्रको नेपाल फिर्तीको कार्यक्रम तथा फोटोग्राफर किमको नेपाल भ्रमणलाई उपसंहारको घटनाको रूपमा व्यक्त गरिएको छ । उपन्यासको पात्रगत स्थितिलाई विश्लेषण गर्दा प्रमुख पात्रका रूपमा लेखक स्वयम् म पात्रका रूपमा प्रस्तुत भएका छन् भने सहायक पात्रका मिस लि, मिस लिम देखिएका छन् । यसैगरी कथानकलाई रोचक र पठनयोग्य बनाउनका लागि उपन्यासकारले कथानकले घटाएका घटनाक्रमअनुसार गौण पात्रहरूको उपस्थितिलाई उल्लेखनीय भूमिकामा प्रस्तुत गरेका छन् । ड्राइभर किम, साहित्यकार किम नाम इल, नायिका यु, फोटोग्राफर किम, ड्राइभर किम २, मिस्टर किम, अन्य साहित्यकारहरू, दोभाषेहरू, रेस्टुरेन्टकी दिदी, कोरियाका राष्ट्रपति किम, कवि सिवारिउ आदि गौण पात्र र नेपथ्य पात्रका रूपमा ड्राइभर किमकी छोरी, रेस्टुरेन्टकी दिदीको श्रीमान्, बगैँचा सफा गर्ने दिदीहरूको उपस्थितिले उपन्यासमा माधुर्यता प्रदान गर्न सहयोग पुऱ्याएका छन् । पात्रहरूलाई अध्ययनका क्रममा शैलीवैज्ञानिक आधारमा लिङ्ग, कार्य, स्वभाव, जीवनचेतना, प्रवृत्ति, सामाजिक सम्बन्ध, आसन्नता र आवद्धताका आधारमा नौ भागमा वर्गीकरण गरी विश्लेषण गरिएको छ ।

यसैगरी उपन्यासको भाषिक विश्लेषणको शब्द चयनअन्तर्गत नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापद, क्रियाविशेषण, संयोजक, नामयोगी, निपात, अनुकरणात्मक शब्द, विस्मयादिबोधक, तत्सम, तद्भव र आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोगद्वारा उपन्यास सफल रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ । त्यसैगरी विचलनअन्तर्गत कोशीय, व्याकरणिक, ध्वनिप्रक्रियात्मक, लेख्य प्रक्रियात्मक, भाषिक र प्रयुक्तिगत विचलनहरूको अधिक मात्रामा प्रयोगका साथै आन्तरिक र बाह्य समानान्तरताको प्रयोगका दृष्टिले समेत उपन्यास सरल, सरस र बोधगम्य रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ । यसरी समग्र रूपमा हेर्दा उपन्यास अब्बल रहेको देखिन्छ ।

सङ्क्षिप्त रूप

उ.मा.वि.	:	उच्च माध्यमिक विद्यालय
एम्.एड.	:	मास्टर्स अफ एजुकेसन
एस.एल.सी.	:	स्कुल लिभिड सर्टिफिकेट
क्र.सं.	:	क्रम सङ्ख्या
त्रि.वि.	:	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
दो.सं.	:	दोस्रो संस्करण
नं.	:	नम्बर
नेपा.शि.	:	नेपाली शिक्षा
पृ.	:	पृष्ठ
पृपृ.	:	पृष्ठदेखि पृष्ठसम्म
प्रा.डा.	:	प्राध्यापक डाक्टर
प्रा.लि.	:	प्राइभेट लिमिटेड
बि.एड्.	:	ब्याचलर अफ एजुकेसन
वि.सं.	:	विक्रम सम्वत्
स्व.	:	स्वर्गीय

विषयसूची

आवरण पृष्ठ	पृष्ठ
प्रतिबद्धतापत्र	
शोधनिर्देशकको सिफारिसपत्र	
स्वीकृतिपत्र	
कृतज्ञताज्ञापन	
शोधसार	क
सङ्क्षिप्त रूप	ग
विषयसूची	घ
तालिकासूची	ज
चित्रसूची	झ
चिह्नसूची	ञ

अध्याय एक : शोध परिचय

अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
समस्याकथन	२
अध्ययनको औचित्य	२
शोधप्रश्न	३
सीमाङ्कन	३
पारिभाषिक शब्दावली	३
सारांश	४

अध्याय दुई : सम्बन्धित कार्यको पुनरावलोकन

सैद्धान्तिक पुनरावलोकन	५
प्रायोगिक पुनरावलोकन	७
अनुसन्धानमा सम्बन्धित कार्यको पुनरावलोकनको अनुप्रयोग	११
शैलीविज्ञानको सैद्धान्तिक अवधारणा	११
शैलीविज्ञानको परिचय	१२

शैलीविज्ञानको पृष्ठभूमि	१३
शैलीविश्लेषण प्रक्रिया	१६
साहित्यिक संरचना	१७
कथानक संरचना	१८
पात्रगत संरचना	२२
भाषिक संरचना	२४
शैली	२४
शैली चिह्न	२८
शब्दभण्डार	२९
वाक्य चयन	३१
चिह्न प्रयोग	३२
उखान टुक्का	३४
सारांश	३४
अध्याय तीन : अनुसन्धान विधि	
अनुसन्धान ढाँचा	३६
नमुना छनोट प्रक्रिया	३६
तथ्य सङ्कलन प्रक्रिया	३६
तथ्य सङ्कलनका साधन	३६
तथ्य सङ्कलन	३७
अवधारणात्मक ढाँचा	३७
नतिजा र छलफल	३८
अध्ययनको रूपरेखा	३८
सारांश	३८
अध्याय चार : शैलीवैज्ञानिक आधारमा कथानक संरचना	
आरम्भ	४१
सङ्घर्ष विकास	४१
चरम	४३

सङ्घर्षहास	४५
उपसंहार	४७
सारांश	४९

अध्याय पाँच : शैलीवैज्ञानिक आधारमा कोरियाना कफी गफ उपन्यासको पात्रविधान

म	५१
ड्राइभर किम	५१
मिस लि	५२
मिस लिम	५३
साहित्यकार किम नाम इल	५३
नायिका यु	५४
फोटोग्राफर किम	५४
ड्राइभर किम	५४
सहायक पात्रहरू	५५
नेपथ्य पात्रहरू	५५
सारांश	५७

अध्याय छ : शैलीवैज्ञानिक आधारमा उपन्यासको भाषिक विश्लेषण

चयन	५८
तत्सम शब्द	५८
तद्भव शब्द	५९
आगन्तुक शब्द	५९
भर्रा शब्द	६०
नामपदको चयन	६१
सर्वनाम पदको चयन	६१
विशेषण पदको चयन	६२
क्रियापदको चयन	६२
निपात पदको चयन	६३
क्रियायोगी पदको चयन	६३

नामयोगी पदको चयन	६४
संयोजक पदको चयन	६४
अनुकरणात्मक शब्द चयन	६५
विस्मयादिबोधक शब्द चयन	६६
वाक्य चयन	६६
चिह्नको चयन	६८
उखान टुक्काको चयन	७१
विचलन	७२
व्याकरणिक विचलन	७२
कोशीय विचलन	७२
अर्थतात्त्विक विचलन	७३
ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन	७४
लेख्य प्रक्रियात्मक विचलन	७४
प्रयुक्ति विचलन	७५
भाषिक विचलन	७५
समानान्तरता	७६
आन्तरिक समानान्तरता	७६
बाह्य समानान्तरता	७७
सारांश	७७
अध्याय सात : उपसंहार	
सारांश	७९
निष्कर्ष	८०
उपादेयता	८२
नीतिगत तह	८३
प्रयोगगत तह	८३
सन्दर्भ सामग्रीसूची	
व्यक्तिवृत्त	

तालिकासूची

तालिका सङ्ख्या	शीर्षक	पृष्ठ
१	: पात्रहरूको शैलीवैज्ञानिक वर्गीकरण	५६

चित्रसूची

चित्र सङ्ख्या	शीर्षक	पृष्ठ
१	: शैलीविश्लेषण प्रक्रिया	१७
२	: शोधपत्रको ढाँचा	३७

चिह्नसूची

चिह्न	अर्थ
;	अर्धविराम
,	अल्पविराम
‘ ’	शीर्षक जनाउँदा वा विशेष जोड दिँदा
“ ”	कसैको प्रत्यक्ष उक्तिको उद्धरण गर्दा
...	केही अंश छोडिएको
	पूर्णविराम
-	योजक
/	विकल्प, पर्याय
:	कुनै कुराको उदाहरण दिँदा
—	बाट
()	पेटे टिप्पणी दिँदा
!	सम्मान गर्दा, आश्चर्य मान्दा प्रयोग गरिने

अध्याय एक

शोध परिचय

अध्ययनको पृष्ठभूमि

प्रस्तुत शोधपत्रको शीर्षक *कोरियाना कफी गफ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन* रहने छ। पत्रकार तथा साहित्यकार नारायण वाग्ले (२०२५) तनहुँमा जन्मिएका हुन्। उनी कान्तिपुर पब्लिकेशनका सम्पादक, *सेतोपाटी* र *नागरिक दैनिक* जस्ता पत्रिकाको क्षेत्रमा आबद्ध रहेका छन्। वाग्ले पत्रकार मात्र नभएर एक कुशल साहित्यकार पनि हुन्। सानासाना विषयवस्तुलाई घुमाइफिराइ भाषिक शृङ्गारका माध्यमबाट पूर्ण रूप प्रदान गर्न सक्ने खुबी भएका लेखक वाग्लेका कृतिहरू प्रायः यात्रा, प्रेम, कफीघर, सम्झना, राजनीति र समाजसँग सम्बन्धित रहेको देखिन्छ। उनका कृतिमा अङ्ग्रेजी र कोरियन भाषाको समेत भरपूर प्रयोग गरिएको पाइनुका साथै औपन्यासिक (आख्यानात्मक) मात्र नभई अन्य विविध शैली (कविता, गीत, संवाद आदि) मा लेखिएको पाइन्छ। उनको पहिलो औपन्यासिक कृति *पल्पसा क्याफेले* २०६१ सालको मदन पुरस्कार प्राप्त गरेको थियो भने दोस्रो उपन्यास *मयुर टाइम्स* (२०६६) र तेस्रो कृतिको रूपमा यस *कोरियाना कफी गफ* (२०७५) प्रकाशित गरिएको हो। यो गैरआख्यान दक्षिण कोरियामा आयोजित 'अन्तर्राष्ट्रिय सिर्जनशील लेखन कार्यशाला' मा सहभागी हुने क्रममा त्यहाँका भाषा, परिवेश, वातावरण र राजनीतिजस्ता विषयवस्तुलाई टपक्क टिपी तयार गरिएको पाइन्छ। यसरी शोध उपन्यास *कोरियाना कफी गफ*मा दक्षिण कोरियाको वातावरण, साहित्य, रहनसहन, प्रेम, समाज, राजनैतिक विषयवस्तुका साथै यात्रा, प्रेम, कफीघर, सम्झना, राजनीति र समाजको यथार्थतालाई जस्ताको तस्तै टिपेर आफ्नो कृतिमा समावेश गरेका छन्।

प्रस्तुत शोधकार्य भाषाको शैलीविज्ञानसँग सम्बन्धित रहेकाले शैलीविज्ञानको अवधारणासँग आधारित रहेर कृतिको अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ। सामान्य अर्थमा शैली भनेको ढाँचा वा तयारी हो भन्ने बुझिन्छ। शैलीलाई भाषिक कलाको एउटा सशक्त अङ्गको रूपमा समेत लिइन्छ। शैलीविज्ञान त्यही भाषिक कलाको विश्लेषण गर्ने माध्यम हो। यसैले भाषालाई प्रस्तुत गर्ने ढङ्ग वा ढाँचालाई नै शैली भन्न सकिन्छ। शैलीसम्बन्धी चिन्तन प्राचीन ग्रीसेली शैली शास्त्रहरूमा भएको पाइए तापनि समय र विकसित शैलीसम्बन्धी मान्यतालाई पूर्वीय तथा पश्चिमी दुवै शैलीले निर्दिष्ट गर्न सकेको देखिँदैन।

तर वर्तमान समयमा कुनै पनि कृतिको वस्तुगत अध्ययन गर्नका लागि शैलीविज्ञानको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा यो लोकप्रिय हुँदै गएको देखिन्छ । कुनै पनि रचना कृतिको बुनोट, बनोट तथा शैली पक्षको विश्लेषण गरी त्यसको साहित्यिक सौन्दर्य केलाउने काम शैली विश्लेषणमा गरिन्छ ।

प्रस्तुत शोधपत्रमा *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको हुनाले यसका निमित्त आवश्यक सामग्री सङ्कलनका लागि प्राथमिक र द्वितीयक स्रोतको उपयोग गरिएको छ । सामग्री सङ्कलनका क्रममा पुस्तकालयीय तथा स्वअध्ययविधिलाई अवलम्बन गर्दै आफ्नो क्षमता योग्यता र लगनशिलताले ठम्याएसम्म शोधलाई ठोस, वस्तुपरक र उपयोगी बनाउने प्रयास गरिएको छ ।

समस्याकथन

प्रस्तुत उपन्यास नेपाली साहित्यको एक महत्त्वपूर्ण गैर आख्यानात्मक उपन्यास हो र यसमा प्रयुक्त भाषाशैली, विषयवस्तु, पात्रहरू र परिवेश उपन्यासकारको व्यक्तिगत रुचिसँग सम्बन्धित रहेको देखिन्छ । यस अनुसन्धानले उपन्यासलाई शैलीविज्ञानसँग दाँजेर केकस्ता समस्या छन् भनी पत्ता लगाउने प्रयास गरिएको छ । शैलीवैज्ञानिक आधारमा *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको अध्ययन विश्लेषण गर्नुलाई प्रस्तुत शोधकार्यमा मुख्य समस्या मानिएको हुनाले यी समस्याभिन्न आएका अन्य समस्याहरूलाई समेत यथासम्भव निराकरण गर्दै प्रस्तुत शोधकार्यलाई पूर्णता दिइएको छ ।

अध्ययनको औचित्य

प्रस्तुत शोधकार्यमा शोधार्थीले नयाँ सत्यको उद्घाटन गर्नुका साथै पुरानै सत्य र तथ्यलाई पुनर्मूल्याङ्कन गरेर पाठ्यक्रमको आवश्यकता परिपूर्ति गर्नु यस अध्ययनको सान्दर्भिकता हो । साहित्यकारको उत्कृष्ट गद्यसाहित्यको अध्ययन गरी त्यसभिन्न उद्देश्यअनुसार शोधार्थीले तेस्र्याएका नयाँ र नौलो तथ्यलाई उद्घाटन गर्नु नै अध्ययनको औचित्य हो । *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक दृष्टिकोणबाट अध्ययन नभएको र यसमा आधारित भई कुनै पनि अध्ययन, अनुसन्धान तथा शोधपत्र तयार नभएको हुनाले उक्त उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन सान्दर्भिक रहेको छ । उक्त शोधले शोधार्थीको लेखन क्षमताको विकास गराउन, पाठ्यक्रमको आवश्यकता परिपूर्ति गर्न, कृति र कृतिकारलाई विश्लेषण गरी नयाँ पहिचान दिलाउन तथा भावी पुस्तालाई अध्ययनको

निमित्त सहयोग गर्नु नै यस अनुसन्धानको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । कुनै पनि साहित्यिक कृतिले समाजको यथार्थ चरित्र प्रस्तुत गर्ने भएकाले यसबाट समाजको वास्तविक अवस्था पहिचान गरी समाजको उत्थान गर्न सहयोग पुग्ने हुनाले र शैलीविज्ञानको विभिन्न पक्षहरूको व्यावहारिक उपयोग गर्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्न मार्गप्रशस्त गर्ने हुनाले प्रस्तुत शोधकार्यको औचित्य र सान्दर्भिकता औचित्यपूर्ण रहेको छ ।

शोधप्रश्न

प्रस्तुत शोधकार्य *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्ने क्रममा निम्नलिखित उद्देश्य (शोधप्रश्न) हरूमा केन्द्रित रहेका छन् :

- (क) *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको कथानक केकस्तो रहेको छ ?
- (ख) *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासमा प्रयुक्त पात्रहरूको शैलीवैज्ञानिक आधारमा भाषिक विश्लेषण कसरी गर्न सकिन्छ ?
- (ग) *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासमा चयन, विचलन र समानन्तरताको स्थिति केकस्तो रहेको छ ?

सीमाङ्कन

प्रस्तुत शोध प्रस्तावका क्रममा शोधार्थीले कुन प्रश्नमा आधारित रही अनुसन्धान गर्ने भन्ने कुरालाई शोधको सीमाङ्कन भनिन्छ । शोध उपन्यास *कोरियाना कफी गफ*लाई विभिन्न सिद्धान्त र अवधारणका आधारमा विश्लेषण र मूल्याङ्कन गर्न सकिने भए तापनि अनुसन्धानलाई चुस्त, दुरुस्त, वस्तुगत र ठोस उपलब्धि हासिल गर्नका लागि शैलीवैज्ञानिक अध्ययनअर्न्तगत कथानक प्रस्तुति, पात्रगतको शैलीवैज्ञानिक आधारमा वर्गीकरण गर्नुका साथै चयन, विचलन र समानान्तरतामा आधारित भई अध्ययन गरिएको छ भने यस कृतिलाई अन्य पक्षबाट अध्ययन विश्लेषण नगर्नु प्रस्तुत शोधकार्यको मुख्य सीमा रहेको छ ।

पारिभाषिक शब्दावली

शैली वैज्ञानिक = भाषाको शैलीगत अध्ययन गर्ने प्रक्रियासम्बन्धी कार्यको पुनरावलोकन
 चयन = बटुल्ने; सङ्ग्रह गर्ने वा सङ्कलन गर्ने काम; थुपार्ने वा जम्मा गर्ने काम

विचलन	= अस्थिरता; चञ्चलता; आफ्नो पुरानो ठाउँ छाडेर अरू ठाउँमा पुग्ने क्रिया
पुनरावलोकन	= पुनरावलोकन; पुनः दोहोर्न्याइएको; एकपल्ट भइसकेको कुरा फेरि दोहोर्न्याउने काम
बुनोट	= कुनै पनि प्रकारको बुनाइको किसिम; बुन्दाको ढङ्ग; बुनाइ
बनोट	= कुनै पनि वस्तु, तत्त्व आदिका, बनाइएका ढाँचा वा किसिम; बनावट

सारांश

प्रस्तुत शोधपत्रको पहिलो अध्याय विषय परिचयअन्तर्गत अध्ययनको पृष्ठभूमिमा लेखकको सङ्क्षिप्त परिचय प्रस्तुत गर्नुका साथै शैलीविज्ञानको सामान्य परिचय प्रस्तुत गरिएको छ । त्यस्तै समस्याकथनअन्तर्गत उपन्यासको कथानक संरचना, चयन, विचलन र समानान्तरताको प्रयोग कसरी गरिएको छ भन्ने समस्याहरू प्रस्तुत गरिएको छ । प्रस्तुत शोधपत्रको उपयोगिताअनुसार शोधको औचित्य राखिएको छ । अनुसन्धानात्मक प्रश्नअन्तर्गत यसै शोधपत्रमा समावेश गरिएका समस्याकथनका समस्याहरूलाई बुँदागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ भने शोधले समेटेका कुराहरू सीमाङ्कनअन्तर्गत समावेश गरिएको छ भने अन्त्यमा सारांश प्रस्तुत गरी पहिलो अध्यायलाई सम्पन्न गरिएको छ ।

अध्याय दुई

सम्बन्धित कार्यको पुनरावलोकन

सामान्य भाषामा कुनै पनि विषयमा अनुसन्धान गर्नुभन्दा अगाडि त्यस सम्बन्धमा भएका अनुसन्धानहरूको समीक्षा गर्नु नै सम्बन्धित कार्यको पुनरावलोकन (पूर्वकार्यको समीक्षा) हो । यसैलाई स्पष्ट पार्दै शर्मा र लुइटेल् (२०६७) ले “आफूभन्दा अघि भएका कार्यहरूको सङ्क्षिप्त रूपमा कालक्रमिक विवरण र समीक्षा प्रस्तुत गर्नुलाई पूर्वकार्यको समीक्षा भनिन्छ” (पृ. ६३) भनेका छन् । यसबाट बुझ्न सकिन्छ कि विभिन्न समयमा साहित्यका विविध विधाका कृतिहरूको समीक्षा, अध्ययन र विश्लेषण भए तापनि त्यस्ता समीक्षा, अध्ययन र विश्लेषण सामान्यतः चारित्रिक विश्लेषण र कृतिपरक अध्ययनमा मात्र सीमित रहेका देखिन्छन् । शैलीविज्ञान साहित्यिक समालोचनाको क्षेत्रमा यो नवीनतम् विधाको रूपमा देखापरेको छ । शैलीविज्ञानलाई आधार बनाएर अत्यन्तै न्यून मात्रामा अध्ययन, अनुसन्धान र शोधपत्रहरू तयार भएका देखिन्छन् । प्रस्तुत शोधको शीर्षकसँग सम्बन्धित पुस्तक तथा यसअघि गरिएका शोधकार्यका समीक्षाहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सैद्धान्तिक पुनरावलोकन

पत्रकार तथा साहित्यकार नारायण वाग्लेद्वारा लेखिएको *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्ने समस्यामा प्रस्तुत अध्ययन केन्द्रित रहेको छ । शैलीविज्ञानसँग सम्बन्धित विभिन्न विद्वान्हरूद्वारा लिखित विभिन्न कृतिहरूको समीक्षालाई सैद्धान्तिक पुनरावलोकनको रूपमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

शर्मा (२०५८) द्वारा लिखित *शैलीविज्ञान* शीर्षकको पुस्तकमा शैलीसम्बन्धी चर्चा गरिएको छ । शैलीविज्ञानलाई भाषावादी सिद्धान्तको पद्धति, समालोचनाको प्रकाशविन्दु, कृतिको भाषिक कलाकारितालाई शैलीविज्ञानको क्षेत्र, आलोचनाका तह आधार सामग्रीको तह, कला माध्यमको तह र भाषिक शक्तिको तहको विस्तृत चर्चा गरिएको छ । यो पुस्तकको पुनरावलोकनले गर्न लागिएको शोधको सैद्धान्तिक प्रारूप तयार गर्न सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ ।

शर्मा र लुइटेल् (२०६७) द्वारा *पूर्वीय र पश्चात्य साहित्य सिद्धान्त* नामक पुस्तकमा शैलीलाई विविध मान्यता र दृष्टिकोणबाट चिनाइएको छ । शैलीविज्ञानमा यसको दृष्टिकोण, परिभाषा, प्रकार, इतिहास, विकासक्रम तथा भाषावादी सिद्धान्त र पद्धतिको रूपमा

भाषाविज्ञानको प्रायोगिक फाँटमा नवीन शाखाको रूपमा व्यक्त गरेको छन् । त्यस्तै भाषिक दृष्टिकोणबाट शैलीविज्ञानको प्रारम्भ विन्दु, धारा, भाषा र साहित्यशास्त्रको सम्बन्ध, शैली वैज्ञानिक समालोचनाको तह अध्ययन सामग्रीको तह भाषिक प्रतीक, शैलीवैज्ञानिक समालोचनाको पद्धति भाषाको संरचना, बुनोट, अग्रभूमिकरण, गेयात्मकता, आयामजस्ता तत्त्वहरू समावेश गरिएको हुनाले गर्न लागिएको शोधकार्यका लागि शैलीवैज्ञानिक अध्ययन र अनुसन्धानमा सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ ।

लम्साल र अन्य (२०६९) द्वारा *प्रायोगिक भाषाविज्ञान* नामक पुस्तक प्रकाशित गरी यसमा शैलीसम्बन्धी अध्ययन गरी आफ्नो धारणा प्रस्तुत गरेका छन् । यस पुस्तकमा शैलीलाई साहित्यिक संरचनाको भाषावैज्ञानिक पद्धतिबाट गरिने विशिष्ट र सूक्ष्म विश्लेषणमा आधारित अध्ययनको रूपमा व्याख्या गरिनुका साथै वस्तुपरकता र कृति केन्द्रकतामा आश्रित हुने भन्दै शैलीको संरचनाको तालिकिकरणद्वारा प्रस्तुत उँदै साहित्यिक संरचना, शैली र भाषा संरचनाका शाखाहरूका विस्तृत चर्चापरिचर्चा गरेका छन् । यस पुस्तकको पुनरावलोकनले शैलीविज्ञानको सैद्धान्तिक अवधारणा प्रस्तुत गर्नुका साथै साहित्यिक तथा भाषिक संरचना तयार पार्न सहयोगी हुने देखिन्छ ।

ढकाल (२०७०) द्वारा *प्रमुख प्रायोगिक भाषाविज्ञानका आयाम* नामक पाठ्यपुस्तकमा शैली, शैलीवैज्ञानिक, सामान्य शैलीविज्ञान, साहित्यिक शैलीविज्ञान साथै शैलीविज्ञानका विकास, विश्लेषण प्रक्रिया समालोचनाका तह र शैक्षणिक उपयोगिताको चर्चा गरिएको पाइन्छ । यसअर्न्तगत भाषा संरचनामा ध्वनि, वर्ण, शब्दभण्डार, व्याकरण आदि व्यवस्थाको चर्चा गरिएको छ, जसले शैलीविज्ञानको बारेमा जान्न तथा शैक्षणिक उपयोगिताका साथै अनुसन्धानका क्रममा विविध क्षेत्रमा फाइदा पुऱ्याउने देखिन्छ ।

आचार्य र भुसाल (२०७३) द्वारा प्रकाशित *प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयाम* नामक पुस्तकमा कोशविज्ञानलाई कुनै पनि भाषाको कोश निर्माणका लागि सामग्रीको सङ्कलन तथा एकीकरण, उद्दिष्ट प्रयोक्ताअनुकूल सामग्री चयन, यथाक्रम, अर्थनिरूपण, व्याकरणात्मक कोटिनिर्देश, प्रयोजन रूपी, उदाहरण, उच्चारण, हिज्जे, व्युत्पत्ति, प्रयोग, उद्धरण, परिचय, विशेषता र इतिहास आदिको संयोजन र सम्पादनसँग सम्बन्धित अध्ययनको रूपमा प्रस्तुत गरेका छन् । यस पुस्तकको पुनरावलोकनले गर्न लागिएको शोधमा भाषिक र व्याकरणिक शुद्धता ल्याउन सहयोग पुऱ्याउने देखिएकाले अत्यन्तै लाभदायक हुने देखिन्छ ।

प्रायोगिक पुनरावलोकन

नारायण वाग्लेद्वारा लेखिएको *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्ने समस्यामा प्रस्तुत अध्ययन केन्द्रित रहेको छ । प्रस्तुत शोधको शीर्षकसँग सम्बन्धित यस अधिका विभिन्न शोधपत्रहरूको समीक्षालाई प्रायोगिक पुनरावलोकनको रूपमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

श्रेष्ठ (२०६८) द्वारा *सीताहरू कथासङ्ग्रहको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन* शीर्षकमा शोधकार्य गरिएको छ । उक्त शोधकार्यमा पात्रगत दृष्टिले हेर्दा प्रथम पुरुष दृष्टिविन्दु र तृतीय पुरुष दृष्टिविन्दु प्रयोग भएको छ, भाषिक चयनको सन्दर्भमा तत्सम, तद्भव, आगन्तुक, भर्त्सा र अनुकरणात्मक शब्दको प्रशस्त प्रयोग भएको छ । प्रयुक्ति चयनअन्तर्गत मध्यम प्रयुक्तिको प्रयोग भएको, आत्मालापीय, वार्तालापीय, वर्णनात्मक एवम् प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष परिचयात्मक शैलीको प्रयोग गरिएको छ भने चयन, विचलन र समानान्तरताको सार्थक प्रयोग भएको निष्कर्ष रहेको छ । प्रस्तुत शोधकार्यको अध्ययनबाट कथानक निर्माण गर्नुका साथै पात्रहरूको चरित्रचित्रण, चयन र विचलन, समानान्तरतासम्बन्धी व्याख्या र विश्लेषण गर्न सहयोगी सिद्ध हुनेछ ।

अधिकारी (२०७२) द्वारा *सेतो धरती उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन* शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको पाइन्छ । उक्त अध्ययनमा उपन्यासका पात्रहरूलाई शैलीवैज्ञानिक आधारमा वर्गीकरण गर्नुका साथै र भाषिक वर्गीकरणअन्तर्गत चयन, विचलन र समानान्तरताका आधारमा विश्लेषण गरिएको पाइन्छ । शोधकार्यको उद्देश्य पूर्ण गर्नका लागि पुस्तकालयीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरी व्याख्या र विश्लेषणात्मक पद्धतिद्वारा निष्कर्ष निकालिएको पाइन्छ । यस शोधको पुनरावलोकनले गर्न लागिएको शोधकार्यमा पात्रहरूलाई शैलीवैज्ञानिक आधारमा वर्गीकरण गर्नु तथा भाषालाई चयन, विचलन र समानान्तरताका आधारमा व्याख्या र विश्लेषण गर्न महत्त्वपूर्ण सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

विष्ट (२०७२) द्वारा *शैलीवैज्ञानिक विश्लेषणको आधारमा दोषी चस्माको अध्ययन* शीर्षकमा शोधकार्य गरिएको पाइन्छ । उक्त लघुअनुसन्धानमा कथाको संरचनात्मक पक्ष र शैली वैज्ञानिक पक्षको अध्ययन गरिएको पाइन्छ । यस शोधमा शैलीविज्ञानको परिचय, परिभाषा कथाको परिचय, पूर्वीय र पाश्चात्य मान्यताका आधारमा कथाको परिभाषा, कथाका तत्त्वहरू, पात्र, परिवेश, उद्देश्य आदिको विश्लेषण गरिएको छ । भाषाका शब्द, वाक्य, अलङ्कार, चयन, विचलनअन्तर्गत समानान्तरता, भाषिक शैली तथा साहित्यिक

शैलीलाई पनि विश्लेषण गरिएको पाइन्छ । उक्त शोधकार्य गर्न लागिएको शोधको शीर्षकसँग मिल्ने हुनाले सैद्धान्तिक पक्ष, उपन्यासमा प्रयुक्त पात्र एवम् भाषिक पक्षहरूको बारेमा व्याख्या र विश्लेषण गर्न ठूलो सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ ।

सापकोटा (२०७२) *प्रेम र मृत्यु कथासङ्ग्रहको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन* शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको पाइन्छ । उक्त शोधपत्रको उद्देश्य *प्रेम र मृत्यु* कथासङ्ग्रहमा सङ्कलित कथाहरूको कथानक संरचनाको अध्ययन विश्लेषण, पात्रविधान तथा चयन, विचलन र समानान्तरताको विश्लेषण गर्नु रहेको छ । यस शोधपत्रमा सैद्धान्तिक र व्यावहारिक पक्षलाई अत्यन्त सूक्ष्म तवरबाट प्रस्तुत गरिएको हुनाले गर्न लागिएको शोधकार्यका लागि सहयोग पुऱ्याउने र प्राज्ञिक ज्ञान र क्षमताको पनि अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ ।

रावल (२०७३) द्वारा *प्रेतकल्प उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन* शीर्षकमा शोध अध्ययन गरिएको पाइन्छ । यस शोधकार्यमा पुस्तकालयीय अध्ययन विधिलाई आत्मसात् गर्दै वर्णनात्मक र व्याख्यात्मक विधिको उपयोग गरिएको छ । उपन्यासका पात्रहरूले समाजको प्रतिनिधित्व गरिएकाले पनि शैलीवैज्ञानिक दृष्टिले भाषिक चयन (शब्द, वाक्य), समानान्तरताका आधारमा (कोशीय, व्याकरणिय, ध्वनि प्रक्रियात्मक, अर्थतात्त्विक, भाषिका) जस्ता पक्षलाई आधार मानेर अध्ययन विश्लेषण गरिएको पाइन्छ । यस शोधको अध्ययनबाट गर्न लागिएको शोधमा शब्द चयन, विचलन र समानान्तरताको बारेमा व्याख्या र विश्लेषण गर्न सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

नेपाली (२०७४) द्वारा *बन्धनबाट मुक्ति कथाको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन* शीर्षकमा अध्ययन गरिएको छ । शोधकार्य गर्ने क्रममा पुस्तकालयीय विधिको प्रयोग गरी विश्लेषणात्मक र छलफल पद्धतिबाट निष्कर्ष निकालिएको उक्त शोधमा पात्रको वर्गीकरणअन्तर्गत लिङ्ग, कार्य, प्रवृत्ति, स्वभाव, जीवनचेतना, आसन्नता र आवद्धताका आधारमा र भाषिक आधारमा पनि उक्त कथाको विश्लेषण गरिएको छ । विचलनका व्याकरणिक, लेख्य प्रक्रियात्मक, प्रयुक्ति, सादृश्य तथा भाषिक विचलनलाई समेट्न नसक्नु यस अध्ययनको सीमा रहेको छ । यस शोधकार्यको अध्ययनबाट गर्न लागिएको अध्ययनका लागि भाषिक वर्गीकरण (चयन, विचलन, समानान्तरता) एवम् पात्रहरूको वर्गीकरण गर्न सहयोगी हुनेछ ।

रम्टेल (२०७५) द्वारा *निर्वाण उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन* शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको पाइन्छ। उक्त शोधकार्यमा कथानकका आधारमा उपन्यासको प्रस्तुतिको विश्लेषण गर्नुका साथै उपन्यासमा प्रयुक्त पात्रलाई शैलीवैज्ञानिक आधारमा वर्गीकरण गरेको पाइन्छ भने चयन, विचलन र समानान्तरका आधारमा उपन्यासको भाषिक विश्लेषण गरेको पाइन्छ। यस शोधमा भाषाको चयनअन्तर्गत तत्सम, तद्भव, आगन्तुक, भर्त्सा र अनुकरणात्मक, नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रिया, क्रियाविशेषण, निपात, प्रतिकात्मक शब्द, वाक्य चयन आदिका साथै व्याकरणिक चिह्नहरूको उदाहरणसहित विश्लेषण गरिएको हुनाले यस शोधपत्रलाई उद्देश्यमूलक, तथ्यपरक बनाउन अत्यन्त सहयोगी रहने देखिन्छ।

लामा (२०७५) द्वारा *ऐना कथासङ्ग्रहको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन* शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको पाइन्छ। उक्त शोधकार्यमा भाषिक चयनका आधारमा र विचलनका आधारमा कथासङ्ग्रहको विश्लेषण गरिएको पाइन्छ। भाषिक चयनअन्तर्गत शब्दचयनभित्र नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापद, क्रियाविशेषण, निपात, विस्मयादिबोधक, संयोजक, नामयोगी, अनुकरणात्मक शब्द, तत्सम, तद्भव र आगन्तुक शब्दको व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ भने वाक्यचयनअन्तर्गत सरल, मिश्र र संयुक्त वाक्यको व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ। यसका साथै विचलनअन्तर्गत कोशीय विचलन, व्याकरणिक विचलन, अर्थतात्त्विक विचलन, ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन, प्रयुक्ति विचलन, लेख्यप्रक्रियात्मक विचलन, भाषिक विचलनको व्याख्या तथा वितरण गरिएको छ भने समानान्तरका आधारमा बाह्य र आन्तरिक समानान्तरताको व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ। प्रस्तुत शोधकार्यमा शब्द तथा वाक्य चयनका साथै व्याकरणिक चिह्नहरूको उदाहरणसहित विश्लेषण गरिएको हुनाले यस शोधपत्रलाई उद्देश्यमूलक, तथ्यपरक बनाउन अत्यन्त सहयोगी रहने देखिन्छ।

लामिछाने (२०७७) ले *मैदारो उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन* शीर्षकमा शोधकार्य गरिएको पाइन्छ। उक्त शोधमा *मैदारो* उपन्यासको विश्लेषण गर्दा बनोट र बुनोटलाई मुख्य आधार बनाएको, शैलीवैज्ञानिक अध्ययनमा विकल्प र चयन, अग्रभूमि निर्माणअन्तर्गत समानान्तरता र विचलनका आधारमा; समानान्तरतालाई बाह्य र आन्तरिक र विचलनलाई कोशीय, व्याकरणिक, अर्थतात्त्विक र प्रयुक्ति विचलन गरी चार भागमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको छ। निष्कर्षमा उपन्यास वृत्ताकारीय ढाँचामा संरचित रहेको र कथानकलाई आदि, मध्य र अन्त्यको क्रममा राखिएको र उपन्यासमा उपस्थित

पात्रहरूलाई तिनीहरूको स्वभाव, प्रवृत्ति, लिङ्ग, कार्य, जीवनचेतना, आसन्नता, आबद्धताका आधारमा विश्लेषण तथा वर्गीकरण गरिएको छ । भाषिक चयनका सन्दर्भमा तत्सम्, तद्भव, आगन्तुक, भर्त्ता तथा अनुकरणात्मक शब्दहरूको समुचित प्रयोग गरेको पाइन्छ भने नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापद, क्रियायोगी वा क्रियाविशेषण, निपात तथा विस्मयादिबोधक शब्दको प्रयोगले भाषा अझ सशक्त बन्न पुगेको उल्लेख गरेका छन् । शोधपत्रमा कथानक संरचना, पात्रविधान र भाषिक विश्लेषण गर्ने प्रयास भएकाले यस अनुसन्धानको पुनरावलोकनले गर्न लागिएको शोधकार्यलाई अत्यन्त सहयोगी हुने विश्वास लिइएको छ ।

सुवेदी (२०७७ ले *प्रेमदासको डायरी उपन्यासको* शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकमा शोधकार्य गरिएको पाइन्छ । अध्ययनका क्रममा शैलीवैज्ञानिक आधारमा उपन्यासको कथानक, पात्रविधान र भाषिक संरचनाको पुस्तकालयीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दै विश्लेषण गरिएको छ । विश्लेषणको क्रममा पूर्वद्विप्लि शैलीमा लेखिएको प्रस्तुत उपन्यासको कथानक उत्कृष्ट हुनुका साथै उपन्यासमा घटनाको कार्यव्यापारसँगै आफ्नो भूमिका निर्वाह गरेका कारण पात्रगत हिसाबले उपन्यास उत्कृष्ट र सबल रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ भने उपन्यासको भाषिक विश्लेषणअन्तर्गत नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापद, क्रियाविशेषण, संयोजक, नामयोगी, निपात, अनुकरणात्मक, विस्मयादिबोधक, तत्सम्, तद्भव र आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोगद्वारा उपन्यास सफल रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ । उक्त कृतिमा शैलीविज्ञानसम्बन्धी धेरै कार्यकलापहरू समावेश गरिएकाले यस शोधकार्यमा सैद्धान्तिक अवधारणा प्रस्तुत गर्न तथा शब्द प्रयोगको बारेमा जान्नका लागि महत्त्वपूर्ण योगदान पुग्ने देखिन्छ ।

यसरी शैलीवैज्ञानिक पक्षलाई आधार मानेर गरिएको विभिन्न अध्ययन अनुसन्धानको प्रयोजन फरकफरक रहेको पाइन्छ । विभिन्न समयमा गरिएको विभिन्न कृतिहरूको शैलीवैज्ञानिक अध्ययनको कथानक व्याख्या र विश्लेषणको प्रमुख आधार फ्रेटागको पिरामिडलाई आधार बनाइएको पाइन्छ । उक्त कृतिमा पात्रहरूको वर्गीकरण शैलीवैज्ञानिक आधारमा लिङ्ग, कार्य, प्रवृत्ति, स्वभाव, आबद्धता र आसन्नता आदि आधारलाई आत्मसात् गरी पात्रहरूको चरित्रचित्रण गरेको पाइन्छ । कुनै अनुसन्धानकर्ताले आआफ्नै कार्यक्षमतालाई अवलम्बन गरी उपन्यासको परिचय र प्रवृत्तिलाई समेत उल्लेख गरिएको पाइन्छ भने कसैले शैलीविज्ञानका परिचय, कथानक, पात्रको चरित्रचित्रण र भाषालाई मात्र अध्ययन अनुसन्धानको आधारमा अध्ययन विश्लेषण गरिएको पाइन्छ । यी शोधपत्रको अध्ययनबाट

प्रस्तुत शोधपत्र तयार पार्न पूर्णरूपमा सहयोग पुऱ्याउने अपेक्षा गरिनुका साथै समय अनुकूल, उपयुक्त र सान्दर्भिक बनाउन महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने देखिन्छ। यस शोधको पुनरावलोकनले गर्न लागिऱेको शोधकार्यमा शैलीवैज्ञानक आधारमा पात्रहरूको चरित्रचित्रण प्रस्तुत गर्न, शैलीवैज्ञानको सैद्धान्तिक अवधारणा प्रस्तुत गर्न सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ।

अनुसन्धानमा सम्बन्धित कार्यको पुनरावलोकनको अनुप्रयोग

साहित्यकार तथा पत्रकार नारायणद्वारा लिखित *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्ने क्रममा यसै विषयसँग सम्बन्धित विभिन्न विद्वान्हरूद्वारा लिखित पुस्तकहरूका साथै विभिन्न शोधार्थीहरूबाट शोधपत्रहरू तयार भएको पाइन्छ, जसले गर्दा विवेच्य कृतिको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्न सघाउ पुऱ्याएको देखिन्छ। पूर्वकार्यको अनुप्रयोगले शोधार्थीलाई विभिन्न कार्यहरू गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ। जस्तै : समस्या पहिचान गर्न, सिद्धान्त प्रस्तुत गर्न, अवधारणा स्पष्ट पार्न, परिभाषा दिन, प्राक्कल्पना तयार गर्न, पुनरावृत्ति हटाउन, सम्भावित त्रुटिहरूबाट जोगिन, उत्कृष्ट विधिको प्रयोग गर्न, विश्लेषणात्मक आधारहरू खोज्न र विभिन्न कुराहरूमा सहज गराएको छ। त्यसकारण प्रस्तुत पूर्वकार्यको पुनरावलोकनले निश्चित मार्गदर्शन प्रदान गरी प्रस्तुत कार्य गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ।

शैलीवैज्ञानको सैद्धान्तिक अवधारणा

शैलीलाई भाषिक कलाको एउटा शासक्त अङ्गको रूपमा लिइन्छ। त्यसैले शैलीवैज्ञानलाई त्यही भाषिक कलाको विश्लेषण गर्ने माध्यम हो भन्न सकिन्छ। तसर्थ शैलीले काव्यात्मक घटकका रूपमा रहेर कार्य गर्दछ। शैलीलाई भाषा शिक्षणको महत्त्वपूर्ण घटकका रूपमा लिन सकिन्छ। कुनै पनि कृति रचना गर्नुपूर्व उपयुक्त शैलीको छनोट गर्नुपर्दछ। उपयुक्त शैलीबिना कुनै पनि कृति उत्कृष्ट हुन असम्भव रहन्छ।

कुनै पनि कार्य गतिविधिको ढङ्ग, ढाँचा वा विधिलाई शैली भनिन्छ। 'शैली' शब्द संस्कृतको 'शी' धातुमा 'लक' प्रत्यय 'शल' शब्दको व्युत्पादन भएको हो। यसै 'शील' शब्दमा 'ई' प्रत्यय लागेर 'शैली' शब्द निर्माण भएको हो। यसैलाई अङ्ग्रेजीमा स्टाइल भनिन्छ। शैलीलाई साहित्यिक जगत्मा भाव अभिव्यक्त गर्ने प्रक्रिया, लेखकको अभिव्यञ्जना र वैयक्तिक विशिष्टता, कुराकानी तथा व्यवहारको ढङ्ग, ढाँचा वा प्रक्रियाजस्ता अर्थमा

प्रष्ट्याउन सकिन्छ । भाषिक अर्थमा अभिव्यक्तिको तरिकाहरूको अध्ययन गर्ने शास्त्रको रूपमा शैलीविज्ञानलाई लिन सकिन्छ ।

शैलीविज्ञानको प्रारम्भपश्चात् शैलीलाई भाषिक र साहित्यिक गरी दुई वर्गमा विभाजित गरिएको पाइन्छ । भाषावादी सिद्धान्त र पद्धतिका रूपमा विकास भएको यसलाई प्रायोगिक भाषाविज्ञानको महत्त्वपूर्ण शाखा मानिन्छ । शैलीविज्ञान खासगरी साहित्यिक लेखसम्बन्धी अवधारणा भएकाले यसमा साहित्यिक कृतिको विभिन्न पक्षबाट विश्लेषण गरिन्छ । भाषाविज्ञान र साहित्यशास्त्रको मिलनबिन्दु मानिएको शैलीविज्ञानले शैलीका विविध पक्षहरूलाई हेर्नुका साथै प्रयोक्ताले भाषाको प्रयोग गर्ने सन्दर्भमा उसले प्रचलनमा ल्याएका भाषिक तत्त्वहरूको समेत विप्लेषण गर्दछ । यसैले समग्रमा भन्नुपर्दा भाषाका माध्यमबाट गरिने वस्तुनिष्ठ आलोचना प्रणाली नै शैलीविज्ञान हो ।

सामान्य शैलीविज्ञानलाई प्रायोगिक भाषाविज्ञानको एउटा शाखाको रूपमा हेरिन्छ भने साहित्यिक शैलीविज्ञानलाई एउटा स्वतन्त्र विज्ञानका रूपमा हेरिन्छ । शैलीको उपयोग साहित्य र साहित्येतर दुवै खालका भाषामा गरिन्छ तर साहित्यमा भाषाको विशिष्ट र सर्वोत्तम रूप प्रयोग गरिने भएकाले शैलीविज्ञानको सम्बन्ध साहित्यिक शैलीविज्ञानसँग निकट रहेको छ । साहित्यको गुण वा सौन्दर्यको प्रकाशन भाषिक प्रविधिद्वारा हुने भएकाले शैलीविज्ञान पूर्णतया भाषासापेक्ष हुन्छ । यो भाषाशास्त्र र साहित्यशास्त्रको मिलनबिन्दु पनि हो ।

शैलीविज्ञानको परिचय

आधुनिक समयमा भाषाविज्ञानले साहित्यिक भाषाको अध्ययन विश्लेषण गर्न थालेको शैलीविज्ञानको विधिवत प्रारम्भ भएको पाइन्छ । भाषा विज्ञानको महत्त्वपूर्ण शाखा प्रायोगिक भाषाविज्ञानको क्षेत्रभित्र रहेको शैलीविज्ञान निश्चय नै अत्याधुनिक युगमा विकसित भएको नवीनतम शास्त्र हो, तथापि यो पूर्व र पश्चिमको निकै पुरानो परम्पराको रूपमा विकसित भएको हो । शैलीविज्ञानका सम्बन्धमा विभिन्न विद्वानहरूले आआफ्नै ढङ्गले निम्नानुसार परिभाषित गरेका छन् :

शैली भाषावादी सिद्धान्त र पद्धतिका रूपमा विकसित भएको साहित्यिक समालोचनाको नवीनतम विधा हो । शैलीविज्ञानभित्र विशिष्ट भाषा प्रयोगको अध्ययन र विश्लेषण गर्ने कार्य गरिन्छ । टर्नरले “शैलीविज्ञान भाषाविज्ञानको त्यो क्षेत्र हो, जुन भाषाका विविध प्रयोगहरूको अध्ययन र विश्लेषणमा केन्द्रित रहन्छ,” भनेका छन् भने रोनाल्ड

कार्टएले “शैलीविज्ञान भाषिक विविध रूपका अध्ययन गर्न गरिने भाषाविज्ञानको प्रयोगलाई भनिन्छ । यो विशेषतः लेखकहरूले गर्ने छनोट प्रक्रियाको विश्लेषणसँग सम्बन्धित हुन्छ” (लम्साल र अधिकारी, २०६९, पृ. ९० मा उद्धृत) भनेका कुरा उल्लेख गरेका छन् । “भाषावैज्ञानिक शैलीविज्ञान प्रायोगिक प्रायोगिक भाषाविज्ञानको त्यस्तो शाखा हो, जसले भाषावैज्ञानिक आधारमा अभिव्यक्तिको शैलीगत अध्ययन गर्दछ” (अधिकारी, २०६२, पृ. २६१) । “शैलीविज्ञानले साहित्यिक कृतिको संरचना, बनोट आदिलाई खोतल्छ र विश्लेषणद्वारा त्यसमा अन्तर्निहित कला, सौन्दर्य र साहित्यिकताको उद्घाटन गर्दछ” (शर्मा, २०५९, पृ. ३) । गौतमका अनुसार “शैलीविज्ञान भनेको कृति केन्द्रित हुन्छ र शाब्दिक संरचनामा अध्ययनको विषय बनाउँछ” (लम्साल र अन्य, २०६९, पृ. ९१ मा उद्धृत) । यसरी विभिन्न विद्वानहरूको परिभाषाअनुसार शैलीविज्ञान भाषाविज्ञानको महत्त्वपूर्ण शाखा हो, जसले साहित्यिक रचनाको भाषावैज्ञानिक पद्धतिबाट विशिष्ट र सूक्ष्म अध्ययन तथा विश्लेषण गर्नुका साथै यो नितान्त वस्तुपरकता र कृतिकेन्द्रिततामा निर्भर रहन्छ । शैलीविज्ञान भाषाका विविध प्रयोगहरूको अध्ययन र विश्लेषणमा केन्द्रित रहन्छ । शैलीविज्ञानले भाषावैज्ञानिक आधारमा अभिव्यक्तिको शैलीगत अध्ययन गर्दै साहित्यिक कृतिको संरचना, बनोट आदिलाई अध्ययन गर्दै त्यसको अध्ययन र विश्लेषणद्वारा त्यसमा अन्तर्निहित कला, सौन्दर्य र साहित्यिकताको उद्घाटन गर्दछ ।

शैलीविज्ञानको पृष्ठभूमि

पूर्वीय साहित्यमा शैलीको चर्चा ऋग्वेदबाट नै प्रारम्भ भएको पाइन्छ । रचनाकार, सहृदय र कृतिका संरचना यी तीनवटा तत्त्वलाई ऋग्वेदमा शैलीसँग सम्बन्धित गराइएको पाइएको छ । पूर्वीय साहित्यमा आधुनिक समयको जस्तो स्पष्ट व्याख्या नभए तापनि अलङ्कार वक्रोक्ति रीति, ध्वनिजस्ता साहित्यिक मान्यताहरू कुनै न कुनै पक्षबाट शैलीसँग सम्बन्धित भने देखिन्छन् । पाश्चात्य साहित्यशास्त्रमा शैलीको सुरुवाती चर्चा महान् विचारक प्लेटोभन्दा पूर्ववर्ती समयदेखि नै भएको पाइन्छ । ऐरिस्तोफे निजको ब्यङ्ग्य नाटक *फ्रग्ज*मा शैलीलाई दुई प्रकारमा विभाजन गरिएको पाइन्छ । त्यस्तै अरस्तुले पनि आफ्नो *पोयटिक्स* भन्ने ग्रन्थमा कथाका रङ्ग विधान, चरित्र, कार्य, शैली आदि काव्यतत्त्वहरूका संरचनाको विश्लेषण गरेको पाइएको छ ।

यसरी पूर्वीमा ऋग्वेद र पश्चिममा प्लेटोदेखि अङ्कुराएको शैलीविज्ञानको परम्परा विकासक्रमलाई पूर्वीय र पाश्चात्य परम्पराका आधारमा यसरी प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

शैलीविज्ञानको पूर्वीय परम्परा : पूर्वीय काव्यशास्त्रमा शैलीको समानार्थी शब्दका रूपमा शील, रीति, मार्ग, सङ्घटना वृत्ति आदि प्रयोग भएको पाइन्छ । वैदिककालको प्राचीन ग्रन्थ ऋग्वेदमा नै काव्य भाषाका साथ शिल्पको अवधारणा गाँसिएको पाइन्छ । त्यस्तै वैदिक ग्रन्थको *मध्यन्दिन संहिता*मा ‘परन्च्छेपस्य शीलम्’ भन्ने उक्तिमा भएको शील शब्दको प्रयोग आधुनिक तात्पर्यमा शैली शब्दको अर्थसँग नजिक वा मिल्दोजुल्दो रहेको महसुस गर्न सकिन्छ ।

यसरी वैदिक कालदेखि नै काव्यको शिल्पविधाका रूपमा शैलीविज्ञानलाई अध्ययनको विषयको रूपमा प्रस्तुत गरिँदै आइएको छ । शैलीविज्ञानको पूर्वीय परम्पराको बारेमा लम्साल र अन्य (२०६९) ले निम्नानुसार व्याख्या गरेका छन् :

आचार्य भरत मुनिको *नाट्यशास्त्र*मा पनि यससम्बन्धी अवधारणालाई प्रस्तुत गरिएको छ भन्ने पूर्वीय जगत्का विशुद्ध साहित्यशास्त्री संस्कृत साहित्यशास्त्रका प्रथम आचार्य भामहले उनको कृति *काव्यालङ्कार*मा प्रथम सामान्य भाषा र काव्य भाषामा अन्तर स्पष्ट पारेका छन् । त्यस्तै रीतिवादी प्रवर्तक वामन, ध्वनिवादका आनन्दवर्धन, वक्रोक्तिवादका कुन्तक, औचित्यवादका क्षेमेन्द्र आदि साहित्यशास्त्रीहरूले शैलीको परम्परालाई अनुशरण गरेको पाइन्छ । (पृ. ९४-९५)

त्यस्तै “पूर्वीय साहित्यशास्त्रका प्रमुख सिद्धान्त र पद्धतिको सिंहावलोकन गर्दै तिनका आलोकमा कृतिको वस्तुवादी र वैज्ञानिक मूल्याङ्कन गर्ने शैलीवैज्ञानिक पद्धतिलाई दृष्टिगत गर्दा पूर्वीय साहित्यशास्त्रमा पनि कृतिको वस्तुगत पृष्ठभूमिमा विवेचना गरिन्छ” (भुसाल र आचार्य, २०७३/०७४, पृ. २४) भनी प्रस्तुत गरेका छन् । यी भनाइहरूलाई दृष्टिगत गर्दा साहित्यको शैलीविज्ञानको प्रारम्भ आचार्य भामहबाट भएको देखिन्छ भने यस विधामा कुनै पनि कृतिको वस्तुवादी र वैज्ञानिक मूल्याङ्कन गर्ने काम शैलीविज्ञानले गर्दछ भन्ने कुरा बुझ्न सकिन्छ ।

शैलीविज्ञानको पश्चिमी परम्परा : शैलीविज्ञानको पूर्वीय परम्परा भामहको समयदेखि भएजस्तै पश्चिमी परम्पराको पनि प्राचीन समयबाट चर्चा हुन थालेको देखिन्छ । यस परम्पराको बारेमा *हिन्दी काव्यालङ्कार सूत्रवृत्ति*, १९५५, पृ. ९८ मा निम्नानुसार व्याख्या गरिएको छ :

पाश्चात्य जगत्मा ल्याटिन भाषाको लेखनी बोधक ‘स्टीलस’ शब्दबाट हालको ‘स्टाइल’ शब्दको उत्पत्ति भएको हो । प्लेटोभन्दा अगाडिबाट

पश्चिममा शैलीको प्रयोग भएको पाइन्छ। ऐरिस्टोफेनिजले उनको व्यङ्ग्य नाटक *क्रगजमा* शैलीलाई दुई प्रकारको हुन्छ भनी प्रष्ट्याएको पाइएको छ। साहित्यकार युरिपाइडिज तथा एस्कलिस उनका अनुयायी हुन्। प्लेटोले भौगोलिक स्थानका आधारमा पनि शैलीको विभाजन गरेको पाइएको छ, जसअनुसार करुण गीतको लागि 'लिडियन', कोमल र प्रशन्न रागका लागि 'आयोनियन र लिडियन' अनि वीर तथा रौद्र रागका लागि 'डोरिएन र फ्रिजयन' शैलीको व्याख्या गरिएको पाइन्छ। भारतीय समालोचक डा. नागेन्द्रले प्लेटोका यी शैलीलाई सस्कृतमा 'वैदर्भी', 'गौडी' आदि भौगोलिक शैली वा रीतिसँग तुलना गर्न सकिने बताएका छन्। (लम्साल र अन्य, २०६९, पृ. ९६)

त्यस्तै "अरस्तु, सिसरो, होरेस, डायोनिसियस, डेमोटियस, क्विन्टिलियन, वैदियस असेन्सियस, दाँते, वेन जोन्सन, पोप आदि साहित्यकारहरूले शैलीलाई आआफ्नै ढङ्गबाट व्याख्या गरेका छन्" (लम्साल र अन्य, २०६९, पृ. ९७)। यसैगरी "उन्नाइसौँ शताब्दीमा पाश्चात्य साहित्यजगत्मा स्वच्छन्दतावादी शैलीबाट प्रभावित बन्यो र कृतिको वस्तुगत समीक्षाको नयाँ अवधारणा विकसित भयो। बिसौँ शताब्दीमा आधुनिक भाषाविज्ञानका जन्मदाता फर्डिन्यान्ड डी सस्युरले भाषाको संरचनात्मक अध्ययन गर्ने नवीन पद्धतिको थालनी गरे" (भुसाल र आचार्य, २०७३/०७४, पृ. २५)। यसरी पाश्चात्य जगत्मा पनि शैलीविज्ञानको जन्म भयो।

माथिका विभिन्न विद्वान्हरूको अवधारणाहरूलाई हेर्दा आधुनिक समालोचकका नवीनतम पद्धतिको रूपमा शैलीविज्ञान देखापरेको छ। आधुनिक शैलीविज्ञानका प्रारम्भकर्ता फर्डिन्यान्ड डी सस्युरले शैलीविज्ञानलाई आफ्ना पुस्तकमा विभिन्न कोणबाट परिभाषित गरेका छन्, जसलाई उनका शिष्य चार्ल्स बेलीका भाषावैज्ञानिक कार्यबाट वर्तमान युगसापेक्ष शैलीविज्ञानको प्रमुख धाराको प्रवर्तन भएको पाइन्छ। आधुनिक भाषाविज्ञानको विकास भएपश्चात् शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्ने दृष्टिकोण पनि युगसापेक्ष नवीन रूपमा देखापरेको पाइन्छ, जुन निम्नानुसार उल्लेख गरेका छन् :

सामान्य शैलीविज्ञान : सामान्य शैलीविज्ञानले साहित्येतर भाषिक अभिव्यक्तिको भाषावैज्ञानिक अध्ययन गर्दछ। सामान्य शैलीविज्ञानले दर्शन, शास्त्र, विज्ञान,

कानून, सञ्चार, प्रशासन, विज्ञान तथा प्रविधि आदि साहित्येतर विषयवस्तुमा प्रयोग हुने विषयवस्तुको अध्ययन विश्लेषण गर्दछ । यसले भाषाका दुई रूपलाई सङ्केत गर्दछ । ती दुई रूप व्याकरणिक भाषा र वाङ्मय हुन् । सामान्य शैलीविज्ञानको बारेमा आफ्नो धारणा व्यक्त गर्दै पौडेल (२०६९) ले भनेका छन् :

सामान्य रूपमा दैनिक व्यवहारमा प्रयोग गरिने भाषा व्यावहारिक भाषा हो जुन दोहोरिइरहन्छ । त्यस्तै समाजले बारम्बार दोहोर्‍याइरहने भाषाको रूपलाई वाङ्मय भाषा भनिन्छ । यसले साहित्यत्तर अभिव्यक्तिको सामान्य रूपका साथै विशिष्ट रूपको अध्ययनको पनि महत्व रहेको छ । यिनको अध्ययन ध्वनि, वर्ण, रूप, शब्द, पद, पदावली, उपवाक्य र वाक्यात्मक आदि विभिन्न तहको अध्ययन विश्लेषण गर्दछ । (पृ. ३५)

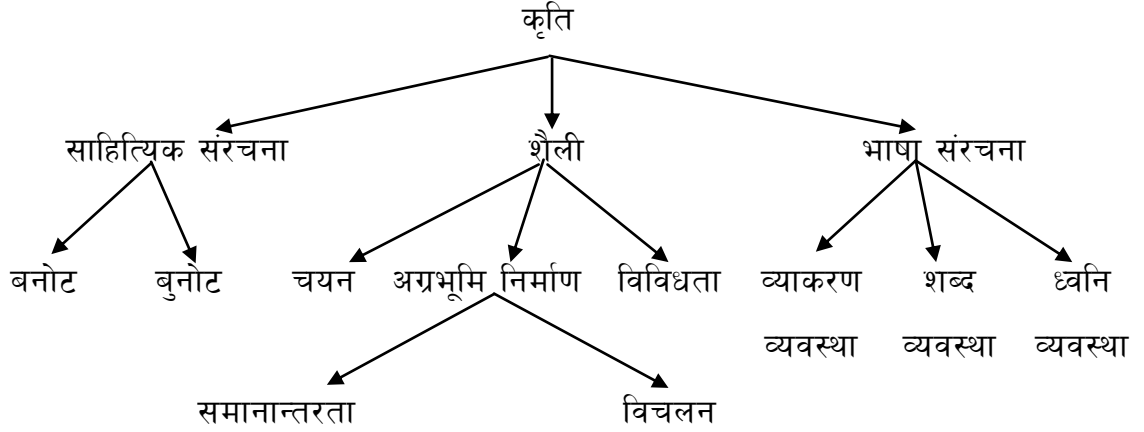
माथिको भनाइलाई हेर्दा दैनिक व्यवहारमा प्रयोग गरिने भाषा, सामान्य भाषा हो र यसैको शैलीवैज्ञानिक अध्ययनलाई नै सामान्य शैलीविज्ञान भन्न सकिन्छ । यसको प्रयोग विभिन्न तह र तप्कालाई आधार मानेर विश्लेषण गरिन्छ ।

साहित्यिक शैलीविज्ञान : भाषाका खास भेदको अध्ययन गर्ने शैलीविज्ञानलाई साहित्यिक शैलीविज्ञान भन्न सकिन्छ । यसै कुरालाई प्रष्ट पार्दै आफ्नो धारणा व्यक्त गर्ने क्रममा “गद्य साहित्यको विश्लेषणका लागि कथावस्तु, कथानक, चरित्रचित्रण, वातावरण, भाषा, संवाद, सारवस्तु, उद्देश्य आदिलाई प्रमुख रूपमा लिई कृतिहरूको संरचना गरिन्छ । यस्ता गद्य साहित्यहरूको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन विश्लेषणको लागि संरचना, व्याकरण तथा भाषालाई प्रमुख आधार मानिन्छ” (लम्साल र अन्य, २०६९, पृ. ९९) भनेका छन् । यसैले साहित्यिक शैलीविज्ञानले कविता, कथा, निबन्ध, नाटक, एकाङ्की, उपन्यास, गीत, गजल आदि साहित्यिक कृतिमा केन्द्रित भएर भाषावैज्ञानिक तथा साहित्यशास्त्रीय अध्ययन विश्लेषण गर्ने गर्दछ । साहित्यिक शैलीविज्ञानमा भाषिक एकाङ्को अध्ययन गरेपछि एकीकृत अध्ययन गर्नु साहित्यिक शैलीविज्ञानको प्रमुख उद्देश्य रहेको हुन्छ ।

शैलीविश्लेषण प्रक्रिया

कुनै पनि साहित्यिक कृतिलाई विश्लेषण गर्नुपूर्व विश्लेषण गर्ने आधार वा प्रक्रियाका बारेमा जानकारी राख्नु आवश्यक हुन्छ । त्यसैले विश्लेष्य विषयका कुनकुन पक्षसँग सम्बन्धित रहेर विश्लेषण गर्ने हो भन्ने बारेमा समेत प्रष्ट हुनुपर्छ ।

शैलीविज्ञानले साहित्यिक कृतिको समालोचनात्मक विश्लेषण निम्नलिखित प्रक्रियाबाट गर्दछ, भनी लम्साल र अन्य (२०६९, पृ. १००) ले निम्नानुसारको आरेख प्रस्तुत गरेका छन् :



चित्र सङ्ख्या १, शैलीविश्लेषण प्रक्रिया

साहित्यिक संरचना

कुनै वस्तु वा कृतिको तत्त्वहरूसँग अन्य तत्त्वहरूको वा घटकहरूको क्रयात्मक सम्बन्ध समूचयलाई अथवा त्यस्ता सम्बन्धको समग्रतालाई संरचना भनिन्छ। यो अमूर्त हुन्छ। हरेक साहित्यिक कृतिको आफ्नै साहित्यिक संरचना वा स्वरूप हुन्छन्। साहित्यिक तत्त्वहरूको योगलाई नै कृतिको संरचना भनिन्छ। कृतिको संरचनाभिन्न निहित घटकहरूको विभिन्न क्रम, नियम, विज्ञान र श्रेणिका तहमा विभाजित हुन्छन्, जसलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

बनोट : सामान्यतया बनोट भन्नाले बाहिरी बनावट भन्ने बुझिन्छ तर कृतिमा रहेको आन्तरिक र अन्तर्सम्बन्धित नियम वा व्यवस्थाको सङ्क्षिप्त रूपलाई नै बनोट भनिन्छ। जस्तै : कविताका श्लोक, पङ्क्ति आदिले बनोटको सिर्जना गरेको हुन्छ। बनोट साहित्यिक कृतिको आन्तरिक पक्षसँग सम्बन्धित हुन्छ। साहित्यिक संरचनाको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्दा कृतिको पूर्णता, घटकहरूको प्रतिफल र कृतिको स्वायत्तता आदिको उद्घाटन गर्न सहयोग मिल्छ। कृतिलाई पूर्णता प्रदान गर्न विभिन्न घटकहरू सम्मिलित भई आन्तरिक र अन्तर्सम्बन्धित नियम र व्यवस्थाअनुरूप घटकहरूको सङ्गतिमूलक ढङ्गले प्रस्तुत हुनुपर्दछ। त्यस्तै सम्पूर्ण घटकहरूले आफ्नो भूमिका निर्वाह गरेको वा नगरेको भन्ने कुरा उजागर गर्दै

कृतिको बनोट स्वायत्त छ्छैन भनी परीक्षण गर्न सकिन्छ । कृतिमा अन्य कृतिको निर्भरता रहेको छ वा छैन भनेरसमेत बनोटका आधारमा पत्ता लगाउन सकिन्छ ।

बुनोट : कृतिको दृष्टिपतलीय अंश वा अवयवलाई बुनोट भनिन्छ । संरचनाको विपरीत बुनोटचाँहि रूपगत र मूर्त हुन्छ । यो कृतिको वाह्य स्वरूप तथा कृति सौन्दर्यसँग सम्बन्धित रहन्छ । बुनोट लघू अथवा खण्डात्मक प्रभावको तह हो । मूर्त रूपमा प्रष्ट देखिने हुनाले यसभित्र रीतिगत परिवेश र घटना संयोजन एकाकार भेटिन्छ । चरित्रकथन, प्रतीकव्यवस्था, बिम्ब विधान, अलङ्कार योजना, छन्द विधान, घटना संयोजन आदिको वर्णन, विश्लेषण र शैलीवैज्ञानिक विवेचना गर्ने काम बुनोटले गर्दछ ।

कथानक संरचना

सामान्यतया कुनै पनि कृतिको योजनाबद्ध र क्रमबद्ध प्रस्तुतिलाई नै कथानक भन्न सकिन्छ । कुनै पनि कृतिको कथानक अगाडि बढ्ने क्रममा विभिन्न कारणले गर्दा घटनाहरू घट्न पुग्छन् । यिनै घटनाहरूको कारणबाट आरम्भ हुने परिणामले नै कथानकले आफ्नो स्वरूप प्रकट गर्दै जान्छ । यसरी कथानक अगाडि बढ्ने क्रममा आदि, मध्य र अन्त्यको सिर्जना हुन पुग्छ । आरम्भ खण्डमा सङ्घर्ष र विकासको प्रारम्भ हुन्छ भने मध्य खण्डमा सङ्कटावस्थाको प्रारम्भ हुन्छ । यसैगरी अन्त्य खण्डमा सङ्घर्षको प्रारम्भ हुन्छ र कथानकले सुखान्त वा दुःखान्त नतिजा प्राप्त गरी कथानकको समाप्त हुन्छ । यसैले कुनै पनि कृतिको कथानक कृतिको महत्त्वपूर्ण तत्व हो भन्न सकिन्छ । कथानकको अवधारणालाई स्पष्ट पादै पौड्याल (२०६९) ले भनेका छन् :

घटनाको काल अनुक्रममा आउने वर्णन कथा हो । कार्यकारण सम्बन्ध भएका घटनाहरूको वर्णन कथानक हो । कथानकको शाब्दिक अर्थ कथाको छोटो रूप हुन्छ । विशिष्ट अर्थमा साहित्यको कथात्मक रूप वा कार्यव्यापारको योजनालाई कथानक भनिन्छ । कथानक अङ्ग्रेजी 'प्लट' शब्दको पर्यायवाची शब्द हो । यसको अर्थ कपटयोजना वा षड्यन्त्र पनि हुन्छ । कथानक कलाको साधन हो । यसलाई आरम्भ, मध्य र अन्त्यको शृङ्खलामा आवद्ध गरिन्छ । कथावस्तु कथाको आधारभूत तत्व भएकाले यसमा चरित्र भाव वा विचार आदि सन्निवेश हुन्छन् । कार्यकारण शृङ्खलामा आवद्ध भएका घटनावलीलाई कथावस्तु भनिन्छ । मौलिकता, सुसङ्गठितता, सम्भाव्यता र रोचकता कथावस्तुका गुण हुन् । (पृ. ५५)

माथिको भनाइबाट के बुझ्न सकिन्छ भनेको कथानक भनेको कुनै पनि आख्यानात्मक साहित्यिक कृतिमा समय क्रमअनुसार आउने घटनाहरूको एक शृङ्खला हो । यही शृङ्खलाले कथावस्तुलाई गोरेटो प्रदान गरी घटनालाई क्रमबद्ध रूपमा प्रस्तुत गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ । कथानक संरचनाको सैद्धान्तिक स्वरूपलाई आरम्भ, मध्य र अन्त्यमा वर्गीकरण गर्न सकिन्छ । यी तीन तत्त्वभित्र कथानकको आरम्भ, सङ्घर्ष विकास, चरम, सङ्घर्ष ह्रास र उपसंहार गरी पाँच भागमा विभाजन गरी निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आरम्भ : सामान्यतया आरम्भ भन्नाले कुनै पनि वस्तु वा कृतिको सुरुवात वा परिचय हो भन्न सकिन्छ । यसैले साधारण भाषामा आरम्भलाई कुनै पनि वस्तु वा कृतिको परिचय वा चिनारी भनेर बुझ्न सकिन्छ । आदि भागमा आख्यानभित्रको परिचय खण्ड रहन्छ । यसैले कुनै पनि कृतिको आरम्भमा प्रमुख पात्रहरूको सामान्य परिचय र उनीहरूले भोग्नुपरेका समस्यालाई प्रस्तुत गरिन्छ । यसै सन्दर्भमा आरम्भलाई थप पुष्टि गर्दै शर्मा (२०५९) ले आफ्नो धारणा व्यक्त गर्दै “आख्यानात्मक कृतिको कथानकको विकाससँग सम्बद्ध यस पहिलो अवस्थामा मुख्य पात्रहरूको चिनारी गराइएको हुन्छ, साथै यसमा पात्रहरूले जुध्नुपरेको समस्या र परिस्थितिको पनि जानकारी दिइन्छ” (पृ. १५१) भनेका छन् । यस भनाइबाट के बुझ्न सकिन्छ भने कुनै पनि कृतिभित्रको घटनाक्रमबाट उत्पन्न परिस्थितिको सुरुवात वा आरम्भको अवस्था हो भन्न सकिन्छ । यस क्रममा पात्रहरूको सामान्य परिचय र उनीहरूले भोग्नुपरेका समस्याको आरम्भ यसै विन्दुबाट हुन्छ, भन्ने बुझ्न सकिन्छ ।

सङ्घर्ष विकास : आरम्भमा पात्रहरूले भोग्नु परेको घटनाक्रमबाट सिर्जना हुने अवस्था वा सुरु हुने सङ्घर्ष कथानकको दोस्रो अवस्था हो । यस अवस्थामा पात्रहरू घटनाक्रमबाट सिर्जित नयाँ समस्या उत्पन्न भई त्यसको निराकरणका लागि सङ्घर्ष गर्नुपर्ने अवस्थामा पुग्छन् । यस अवस्थामा आख्यानभित्र विकसित हुने समस्या र अवस्थाले द्वन्द्वबाट सङ्घर्ष बढ्दै जान्छ र अन्य सङ्कटावस्थाको सिर्जना गराउँछ । यस स्थितिमा जटिलता र कौतुहलता जागृत हुन्छ । कथानकअन्तर्गत सङ्घर्ष विकासको अवधारणा प्रस्तुत गर्ने क्रममा शर्मा (२०५९) ले “कुनै आकस्मिक परिस्थितिका कारण अथवा घटना विशेषका कारण पात्रहरूका सामु नयाँ समस्या उत्पन्न हुन्छ र पात्रहरूको सङ्घर्ष प्रारम्भ हुन्छ । यस पहिलो महत्त्वपूर्ण परिस्थिति

वा घटनालाई नै प्रथम सङ्कटावस्था भन्दछन्” (पृ. १५१) भनेका छन् । यो भनाइलाई हेर्दा सङ्घर्ष विकास कथानकको आरम्भपछि आउने अवस्थालाई सङ्घर्ष विकासको अवस्था हो भन्न सकिन्छ । यस अवस्थामा आकस्मिक परिस्थिति वा घटनाविशेषका कारण पात्रहरूसमक्ष नयाँनयाँ समस्याहरू उत्पन्न भई सङ्घर्षको विकास हुने कुरा बुझ्न सकिन्छ ।

चरम : सङ्घर्ष विकासको अवस्थापछि कथानकले उपल्लो स्तर कायम गर्दछ, जसले पात्रहरू गम्भीर बन्न पुग्दछन् र कथानकले एउटा निर्णयमा पुग्ने मोड सिर्जना गर्दछ । यो स्थिति आख्यानको चरम रूप हो । जसमा पाठकहरू अन्योलग्रस्त बन्न पुग्दछन् । यसमा आकस्मिक परिस्थिति वा घटनाविशेषका कारण पात्रहरू समक्ष नयाँ समस्या उत्पन्न भई उनीहरू एकआपसमा सङ्घर्ष गर्न थाल्छन् । “जब पहिलो सङ्कटावस्थाले दोस्रो, तेस्रो आदि सङ्कटावस्थालाई जन्माउँछ, तब कथानकको विकास हुनुका साथै पात्रको चरित्रमा पनि परिवर्तन आउँछ, र विभिन्न खाले समस्याहरू चर्किदै जान्छन् । यसरी पात्रलाई गम्भीर अवस्थामा पुऱ्याउँछ, यसलाई नै अन्तिम चरम अवस्था भनिन्छ” (गैरे, २०७६, पृ. १४) भनी आफ्नो मत व्यक्त गरिएको छ । यसरी विभिन्न सङ्कटावस्थाका कारण पात्रको चरित्रमा परिवर्तन आउँछ, र नयाँनयाँ समस्या उत्पन्न भएर सङ्घर्ष बढ्दै गई कथानकको विकास हुन्छ । यसले अन्त्यमा पात्रहरूलाई सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण र गम्भीर अवस्थामा पुऱ्याउँछ । यही सङ्कटावस्था नै चरम हो ।

सङ्घर्ष ह्रास : कथानकको अन्त्य भागमा पात्रहरूबीचको चर्को सङ्घर्ष कम हुँदै उपसंहारमा कथानकको अन्त्य हुन्छ । यसैक्रममा छरिएका घटना प्रवाहहरूलाई समेट्ने र सँगाल्ने काम गरिन्छ, र अन्त्यमा सङ्घर्ष निष्कर्षतिर अगाडि बढेको हुन्छ । शर्मा (२०५९) का अनुसार “कथानकका पात्रहरूको चर्को सङ्घर्ष मत्थर हुन्छ । छरिएको घटना प्रवाहलाई समेट्ने र सँगाल्ने काम गरिन्छ । कुनै कार्य, निर्णय वा खोजका कारण सङ्घर्ष कार्य टुङ्ग्याउनीमा पर्छ” (पृ. १५२) भनिएको छ । यसरी पात्रहरूको सङ्घर्ष मत्थर हुनुका साथै विभिन्न अवस्थामा रहेका घटनाहरू एकत्रित हुन्छन् र निर्णयको कार्यव्यापार अन्त्यावस्थामा पुग्छ ।

उपसंहार : यस चरणमा आइपुग्दा पात्रहरूबीचको सङ्घर्ष टुङ्गिन्छ, र उनीहरूले आफूले गरेका कार्यअनुसारको फल पाउँछन् र समस्याको समाधान हुन्छ ।

“पात्रहरूको सङ्घर्ष टुङ्गि गई आआफ्ना कार्यअनुसारको फल पाई समस्या समाधान हुने कार्य यस चरणमा हुन्छ” (शर्मा, २०५९, पृ. १५२) भनी उपसंहारको बारेमा आफ्नो धारणा प्रस्तुत गरेका छन्। यसरी यस अवस्थामा पात्रहरूका बीचमा कुनै प्रकारका सङ्घर्ष बाँकी रहँदैन र उनीहरूले जेजस्ता कार्य गरेका हुन्छन् त्यसैअनुसार सकारात्मक (नायकत्व) र नकारात्मक (खलत्व) फल प्राप्त गर्दछन्। यसरी कथानकको अन्त्य हुन्छ।

पात्रगत संरचना

कुनै पनि कृतिको कथानकलाई गतिशीलता दिन तथा कथानकमा आउने द्वन्द्व, घटना र कार्यव्यापारलाई चलायमान गराउनको लागि पात्रको आवश्यकता पर्दछ। पात्रविनाको कथाको कल्पनासमेत गर्न सकिँदैन। पात्र/चरित्रको बारेमा “उपन्यासमा कथानकलाई अधि बढाउन पात्र/चरित्रहरूले संवाहकको काम गर्दछन्। पात्र/चरित्रविना कथाबस्तु अगाडि बढ्न सक्दैन। पात्रको रूपमा मानव र मानवेत्तर प्राणीलाई लिने गरेको पाइन्छ” (लामिछाने र लामिछाने, २०७४, पृ. २४३) भनेका छन्। यसैले पात्रले उपन्यासमा अभिनय गर्दा वर्गीय प्रतिनिधि पात्रको रूपमा आएको हुन्छ। त्यस्तो पात्रले समाज, जाति, सम्प्रदाय, देश, धर्म, सभ्यता आदिको प्रतिनिधित्व गर्दछ। मान्छेका विविध स्वभावहरू पात्रकै माध्यमबाट प्रकट भएका हुन्छन्। पात्रहरूलाई समाजका सजीव र यथार्थ जीवनलाई प्रतिनिधित्व गर्ने गरी प्रस्तुत गर्नुपर्दछ। पात्रको बारेमा नेपालका अनुसार “कुशल उपन्यासकारले प्रारम्भिक पात्रलाई प्रभावकारी ढङ्गबाट आफ्ना सिर्जनामा उतार्न सक्छन् भने कच्चा वा सिकारु उपन्यासकारले मौलिक पात्रहरूलाई उपयुक्त ढङ्गले प्रयोगमा ल्याउन सक्दैनन्” (लामिछाने र लामिछाने, २०७४, पृ. २४४ मा उद्धृत)। यसैले उपन्यासकारले आफ्नो उद्देश्य र कथाको परिवेश सुहाउँदो पात्रको छनोट गर्दछ। आफ्नो इच्छाअनुसार उपन्यासकारले पात्रलाई प्रथम दृष्टिविन्दु र तृतीय दृष्टिविन्दुमा राखेर कथावस्तुलाई पूर्णता दिने काम गरेको हुन्छ। यसरी पात्रहरूलाई लिङ्ग, कार्य, स्वभाव, सामाजिक सम्बन्ध, जीवन चेतना, प्रवृत्ति, आसन्नता र आवद्धताका आधारमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

लिङ्गका आधारमा : लिङ्गका आधारमा पात्रहरूलाई पुरुष र स्त्री गरी दुई प्रकारमा विभाजन गर्न सकिन्छ। “लिङ्गगत आधारमा पुरुष र स्त्री दुई प्रकारका हुन्छन्” (गैरे, २०७६, पृ. २१)। यस आधारमा उपन्यासकारले उपन्यासको कथानकलाई

अगाडि बढाउनका लागि पुरुष र पात्रको प्रयोग गरेका हुन्छन् । कथानकमा पात्रको लिङ्गको आधारमा मानसिक स्वभाव भिन्न हुने हुनाले पात्रको चयन गर्दा विशेष ध्यान राख्नुपर्छ । यसैले कुनै पनि आख्यानमा लिङ्गअनुसारको छुट्टाछुट्टै भूमिका रहेको हुन्छ ।

कार्यको आधारमा : कार्यको आधारमा पात्रहरूलाई प्रमुख, सहायक र गौण गरी तीन किसिमले विभाजन गर्न सकिन्छ । “प्रमुख र महत्त्वपूर्ण भूमिका हुने चरित्र मुख्य पात्र, सहायक भूमिका हुने सहायक पात्र र गौण भूमिका हुने गौण पात्र हुन्छन् । गौण चरित्रको उपन्यासमा चरित्र चित्रण गरिएको हुँदा र ती कुनै खास काम गराउनका लागि मात्र ल्याइएको हुन्छ” (गैरे, २०७६, पृ. २१) । यस कथनलाई हेर्दा उपन्यासमा मुख्य, सहायक र गौण पात्रहरूको उपस्थिति रहेको हुन्छन् र यस्ता पात्रहरूले कुनै पनि कृतिमा आफ्नो भूमिका कुशलताका साथ प्रस्तुत गरेका हुन्छन् र उक्त कृतिलाई पठनीय र उत्कृष्ट बनाएका हुन्छन् ।

प्रवृत्तिको आधारमा : प्रवृत्तिको आधारमा पात्रहरू अनुकूल पात्र र प्रतिकूल पात्रका रूपमा उपस्थित भएका हुन्छन् । सकारात्मक भूमिका निर्वाह गरी पाठकको सहानुभूति प्राप्त गर्ने पात्र अनुकूल हुन्छ भने नकारात्मक भूमिका निर्वाह गरी पाठकको घृणा प्राप्त गर्ने पात्र प्रतिकूल हुन्छ । “आफ्नो समाजको रीतिथितिलाई पालना गर्ने, मान्ने र समाज व्यवस्थालाई नखल्बल्याइकन हिँड्ने चरित्र सकारात्मक र समाज व्यवस्थालाई पालन नगर्ने र नमान्ने तथा समाज व्यवस्थालाई खल्बल्याउने पात्र नकारात्मक चरित्र हो” (गैरे, २०७६, पृ. २२) । यसरी कुनै पनि कृतिमा आएका पात्रहरूले सकारात्मक वा नकारात्मक दुवै भूमिका निर्वाह गरेका हुन्छन् । सकारात्मक भूमिका निर्वाह गर्ने सत् पात्र हुन् भने नकारात्मक भूमिका निर्वाह गर्ने असत् पात्र हुन् ।

स्वभावको आधारमा : स्वभावका आधारमा पात्रहरू स्थिर र गतिशील हुन्छन् । स्वभाव भन्नाले उपन्यासमा प्रयोग गरिएको पात्रको बानी व्यवहारलाई जनाउँछ । यस आधारमा पात्रहरू गतिशील र गतिहीन गरी दुई वर्गका हुन्छन् । अब्राहमका अनुसार “पात्र वा चरित्र विभिन्न प्रवृत्ति वा स्वभावका हुन्छन् । कुनै पात्र स्थिर हुन्छन् र कुनै गतिशील । जुन सुरुदेखि अन्त्यसम्म एकनासले रहिरहन्छन् । कुनैचाहिँ गतिहीन रहन्छन्” (लामिछाने र लामिछाने, २०७४, पृ. २४३ मा उद्धृत) । यसरी

हेर्दा समय, परिस्थिति र अवस्थाअनुसार परिवर्तन हुने पात्र गतिशील पात्र हो भने परिवर्तन नहुने र उपन्यासको सुरुदेखि अन्त्यसम्म एकै किसिमले अगाडि बढ्ने पात्रलाई गतिहीन पात्र भन्न सकिन्छ ।

जीवनचेतनाको आधारमा : जीवनचेतनाका आधारमा पात्र वर्गीय र व्यक्तिगत गरी दुई प्रकारका हुन्छन् । “निश्चित सामाजिक वर्गको भूमिका निर्वाह गरी त्यही वर्गको प्रतिनिधित्व गर्ने पात्र वर्गीय पात्र हो भने व्यक्तिगत पात्रले यस तरहको प्रतिनिधित्व नगरेर आफ्नै मात्र प्रतिनिधित्व गर्दछ” (शर्मा, २०५९, पृ. १५७) भनेका छन् । यस आधारमा सामाजिक वर्गको प्रतिनिधित्व गर्ने पात्र वर्गीय हुन् भने नीजि स्वभाव भएका वैयक्तिक पात्र हुन् । उपन्यासको कथानकमा प्रयोग गरिएको पात्रको सङ्घर्ष कुनै सिङ्गो वर्गका लागि गरिएको छ भने त्यस्तो पात्र वर्गीय पात्र हुन्छ भने केवल आफूमा मात्र निहित सङ्घर्ष गछ भने त्यस्तो पात्रलाई व्यक्तिगत पात्र भनिन्छ ।

आसन्नताको आधारमा : आसन्नताको आधारमा पात्रहरू मञ्चीय र नेपथ्य गरी दुई प्रकारका हुन्छन् । मञ्चीय पात्र वर्तमान समयमा र नेपथ्य पात्र पूर्वकालमा सक्रिय हुन्छन् । “उपन्यासमा स्वयम् व्यक्तिका रूपमा अधि आउने वा प्रत्यक्ष रूपमा आई संवादमा बोल्ने र कार्यव्यापार गर्ने पात्र मञ्च पात्र हो भने त्यसरी प्रत्यक्ष रूपमा नआई केवल वर्णनमा मात्र आउने पात्र नेपथ्य पात्र हो” (गैरे, २०७६, पृ. २२) । यस भनाइलाई हेर्दा मञ्चमा प्रत्यक्ष आउने पात्र मञ्चीय पात्र हो भने मञ्चमा प्रत्यक्ष रूपमा आउन नसक्ने पात्र नेपथ्य पात्र हो भन्न सकिन्छ । मञ्चीय पात्रको भूमिका सक्रिय हुन्छ भने नेपथ्य पात्रको भूमिका वर्णित र निष्क्रिय हुन्छ ।

आबद्धताको आधारमा : आख्यानमा प्रस्तुत कथानकसँग पात्रको सम्बन्ध कायम गरिने कार्य नै आबद्धता हो । आबद्धताको आधारमा पात्रहरू बद्ध र मुक्त पात्र गरी दुई प्रकारका हुन्छन् । पात्रको आबद्धताको बारेमा “उपन्यासमा अनिवार्य रूपमा आउने पात्र बद्ध हो भने उपन्यासमा त्यो पात्र नभए पनि हुन्छ भनिने किसिमको ऐच्छिक पात्र मुक्त पात्र हो” (गैरे, २०७६, पृ. २२) । यस भनाइलाई हेर्दा उपन्यासको कथानकमा बाँधिएर मात्र सार्थक हुने पात्रलाई बद्ध र कृतिवाट स्वतन्त्र भएर पनि सार्थक हुने पात्रलाई मुक्त पात्र भन्न सकिन्छ । बद्ध पात्रलाई भिक्दा कृतिको संरचना बिग्रन्छ भने मुक्त पात्रलाई कथानकबाट हटाउँदा संरचनामा खासै असर पर्दैन ।

भाषिक संरचना

साहित्यको कृतिगत माध्यम वा आधार नै भाषा हो । “भाषा यावत् साहित्यको उपकरण र माध्यम हो” (गैरे, २०७६, पृ. २७) । सबै प्रकारका भाषाका विभिन्न एकाइगत क्रमश्रेणीहरू हुने गर्दछन् । भाषाको माथिल्लो एकाइमा पुग्न विभिन्न किसिमका ससाना एकाइ हुँदै सोपानक्रमका आधारमा जानुपर्दछ । भाषाको व्याकरणिक व्यवस्थासम्म पुग्नको लागि ध्वनि, वर्ण, अक्षर, रूप, शब्द, पद, पदावली, उपवाक्य र वाक्यतर्फ उर्ध्वतलीय आधारमा जानुपर्ने हुन्छ । मूलभूत रूपमा भाषाका संरचक घटकहरू यसप्रकार छन् :

व्याकरण व्यवस्था : व्याकरण भाषिक व्यवस्थाको माथिल्लो तह हो, जहाँ रूपविज्ञान तथा वाक्यविज्ञानका प्रक्रिया र प्रकार्यहरूको व्याख्या गरिएको हुन्छ । व्याकरण व्यवस्थाअन्तर्गत रूपप्रक्रिया अर्थात् शब्दनिर्माणसम्बन्धी रूपायन, व्युत्पादन, शब्दगठन, शब्द विघटन, शब्द वर्गीय कार्य, पदावलीनिर्माण प्रक्रिया र तिनका कार्य, उपवाक्य, वाक्य, वाक्यतत्त्व वा व्याकरणत्मक कोटि तथा तिनका संरचना र रूपान्तरणात्मक प्रक्रियाहरू पर्दछन् ।

शब्द व्यवस्था : भाषाको व्याकरण व्यवस्थाभन्दा सानो अर्थात् तल्लो तह शाब्दिक तह हो, जसलाई भाषाको समग्र तीन तहमध्ये दोस्रो तह हो । यसअन्तर्गत रूपविज्ञान तथा अर्थविज्ञानभित्रका प्रक्रिया तथा कार्यहरू पर्दछन् ।

ध्वनि व्यवस्था : भाषाको न्यूनतम एकाइ भनेकै ध्वनि हो । भाषाको व्यवस्थागत उद्गमविन्दु ध्वनि हो । ध्वनि व्यवस्थाभित्र खण्डय र खण्डेत्तर वा स्वतन्त्र र आश्रित ध्वनिको व्यवस्था अन्तर्निहित भएको हुन्छ ।

शैली

भाषा संरचनाको उपयुक्त क्रम श्रेणीलाई रूपान्तरण गरी शैलीको निर्माण हुन्छ । यस्तो रूपान्तरण विशिष्ट भए तापनि अमूर्त हुन्छ । रूपान्तरणको यही क्रम शैली हो अर्थात् एकातर्फ कृतिनिर्माणको आधारसामग्रीको एकल सम्बन्ध नै शैली हो । शैलीले भाषिक कच्चा पदार्थ र कृति तयारी मालको सम्बन्ध एकाकार गर्ने काम गर्दछ । कृतिको वाह्य र आन्तरिक तथा मूर्त अमूर्त पाटाहरूको न्यायसङ्गत अध्ययन विश्लेषण गर्ने क्रममा निम्नलिखित पक्षहरूमा आधारित रहने प्रयास गरिन्छ :

चयन : चयन भनेको छनोट हो । भाषाका विभिन्न विकल्पहरूमध्येबाट विशेष वा उपयुक्त शब्द छनोट गर्नु चयन हो । कृतिमा चयनले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । चयनले कृतिलाई उपयुक्त, आकर्षक तथा प्रभावकारी साथै पाठकवर्गका मस्तिष्कमा अमिट छाप राख्न मद्दत गर्दछ । चयनमा शब्दलाई सामान्यतर्फबाट विशिष्टतिर पहिल्याउने कार्य गर्दछ । एउटा परिवेशमा उपयुक्त ठानिएको छनोट उही भाव व्यक्त गर्ने क्रममै पनि अर्को परिवेशमा अनुपयुक्त ठहरिन सक्छ । त्यसैले चयनकर्ताले आफ्नो परिवेश तथा प्रयोगसापेक्षतामा नै आफ्नो चयनस्वभाव हिँडाउनुपर्ने हुन्छ । चयनका निम्नानुसार दुई प्रकार रहेका छन् :

शब्द चयन : भाषाको न्यूनतम सार्थक एकाइ नै शब्द भएकाले न्यूनतम सार्थक एकाइको छनोटलाई शब्द चयन भनिन्छ । भाषामा एउटै अर्थ वा भावलाई व्यक्त गर्न सक्षम रहने अनेक शब्दहरू हुन्छन् । त्यस्ता शब्दहरू रहेको अवस्थामा रचनाकार वा प्रयोगकर्ताले पर्यायवाची शब्दहरूबाट उपयुक्त तथा सान्दर्भिक शाब्दिक छनोट गर्ने गर्दछ । यसलाई नै शब्द चयन भनिन्छ । शब्द चयन भाषाको त्यस्तो महत्त्वपूर्ण पक्ष हो जसले एक साहित्यिक व्यक्ति र अर्को साहित्यिक व्यक्तिबीच भिन्नता पहिल्याउन मद्दत गर्दछ ।

वाक्य चयन : भाषिक अभिव्यक्तिको महत्त्वपूर्ण एकाइ वाक्य हो । यसले कुनै एउटा बुरा वा भावलाई बुझाउँछ । साहित्यकारले कुनै कृतिमा आफ्नो क्षमताअनुसारको वाक्यको चयन गर्दछ । भाषावैज्ञानिक दृष्टिकोणले वाक्य व्याकरणको सीमामा आवद्ध भएको हुनुपर्दछ तर प्रसङ्गअनुसार साहित्यकारले व्याकरण विचलनयुक्त वाक्यको पनि चयन गर्न सक्छ ।

उल्लिखित चयनको प्रकारभन्दा बाहेक अन्य चयनहरू जस्तै : उखान टुक्काको चयन, थेंगो वा व्यक्तिको निजी भाषाको चयन र चिह्नको चयन आदि सामान्य रूपमा प्रयोग हुन्छन् ।

अग्रभूमि निर्माण : साहित्यिक भाषाको सिर्जना गर्न अग्रभूमिको निर्माणको भूमिका महत्त्वपूर्ण रहन्छ । शैलीविज्ञानमा अग्रभूमिको निर्माणका प्रतिपादक प्राग स्कूलका भाषा वैज्ञानिक मुकारोभस्की हुन् । उनले सन् १९३० मा यसको चर्चा गरेका थिए । भाषा प्रयोगको धेरै पुनरावृत्तिले यो यान्त्रिक र निरस बन्न पुग्यो । त्यसबाट जोगाउन

लेखकले त्यसको परम्परागत प्रयोग क्षेत्रमा परिवर्तन ल्याएर नयाँ सन्दर्भ दिनु अग्रभूमिको निर्माण हो । “साहित्यिक कृतिमा अग्रभूमिको निर्माण भनेको अभिव्यक्तिमाध्यमका कुनै पक्षलाई भङ्गिमाको वक्रताद्वारा तिख्याउनु वा उदाउनु हो” (शर्मा, २०५९, पृ. २१) । यस्तै “अग्रभूमिको निर्माण एउटा यस्तो युक्ति हो, जसले अभिव्यक्तिमा ध्यान आकर्षण पैदा गराउँछ” (अधिकारी, २०६२, पृ. २७५) । यी दुई विद्वान्हरूको भनाइलाई हेर्दा अग्रभूमि निर्माणले भाषिक विशिष्टता प्रदान गर्न तथा अभिव्यक्तिमा आकर्षण तुल्याउन महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्ने कुरा प्रष्ट हुन्छ । अग्रभूमि निर्माणलाई विचलन र समानान्तरता गरी निम्नानुसार दुई प्रकारमा विभाजन गरिएको छ :

विचलन : सामान्य र प्रचलित ढाँचालाई फेरबदल गरी आकर्षक र सौन्दर्यमय बनाउने काम नै विचलन हो । यसलाई प्रष्ट पार्दै “चलनचल्ली, मानक र नमूनाबाट हट्नु नै विचलन हो” (गौतम, २०५९, पृ. २८७) भनेका छन् भने “सामान्य नियम वा प्रचलित संरचनाको अतिक्रमणलाई विचलन भनिन्छ । कृति वा रचनाभित्र सौन्दर्य प्रकट गर्दा विचलनले कृतिकारको आशय प्रकट गर्न सहयोग गर्दछ” (भुसाल र आचार्य, २०७३/०७४, पृ. ३०) भनी आफ्नो धारणा व्यक्त गरेका छन् । यी भनाइहरूलाई हेर्दा समानान्तरताको विपरीत उपकरणको रूपमा यसलाई स्वीकार्न सकिन्छ किनभने विचलन भनेकै अनियमितता हो । अनियमितता भन्नाले शैलीवैज्ञानिक आधारमा निरर्थक स्वरूपको भन्ने बुझ्नु हुँदैन किनकि सार्थक विचलनबाट नै अग्रभूमिको निर्माण हुन सक्दछ । विचलन देखाउनका लागि नभएर साहित्यिक कृतिमा आकर्षक र सार्थक प्रयोगका सन्दर्भमा अभिव्यक्त भएको हुनुपर्दछ । अभिव्यक्तिका क्रममा साहित्यकारले निम्न क्षेत्रमा विचलन गर्न सक्छन् :

कोशीय विचलन : कोशमा प्रस्तुत शब्दले मात्र कृतिकारको भाषिक अभिव्यक्तिको सामर्थ्यलाई बहन गर्न सकेन भने नयाँ शब्दको निर्माण गर्नु र पुरानै शब्दलाई नौलो स्वरूप दिएर शब्दको संरचनालाई नै भत्काउनु कोशीय विचलन हो भन्न सकिन्छ । यसलाई नयाँ शब्दको निर्माण गर्ने कार्य पनि भन्न सकिन्छ । कहिलेकाँही चलनचल्लीमा रहेका तथा शब्दकोशमा भएका शब्दले भावलाई बहन गर्न नसकेर नयाँ शब्दको निर्माण गर्दा कोशीय विचलन भएको हुन्छ । जस्तै : मान्द्रिलो, गुन्द्रिलो आदि ।

व्याकरणिक विचलन : भाषाविशेषमा आआफ्नै भाषिक व्यवस्था हुन्छ भने प्रत्येक भाषाको आआफ्नै व्याकरणिक व्यवस्था हुन्छ । व्याकरणिक विचलनको बारेमा “साहित्यमा प्रस्तुत हुँदा सर्जकले सदैव आफ्नो निश्चित भाषाव्याकरणिक व्यवस्थामा मात्र सीमित हुन चाहँदैन र सक्दैन पनि । त्यसो हुनाले स्रष्टाले आफ्नो भाषिक अभिव्यक्तिका क्रममा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, वाच्यजस्ता व्याकरणात्मक कोटि र वाक्य, उपवाक्य, पदसङ्गति, पदक्रममा अतिक्रमण गर्नु नै व्याकरणिक विचलन हो” (लम्साल र अन्य, २०६९, पृ. १०६) भनेका छन् । यसको उदाहरणमा भाइ काम्यो लुगलुग जाडोले (पदक्रम विचलन), गोरु ब्यायो (लिङ्ग विचलन) ।

ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन : भाषाको कुनै खास एकाइको उच्चारणमा मानकसँग स्पष्ट रूपमा छुट्याउन सकिने अन्तर नै ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन हो । ‘पडे पड नपडे नपड’ मा पढ्को ढलाई ड उच्चारण गरिए पनि लेखाइमा ढ नै लेखिन्छ । यो उच्चारणमा हुने विचलन (अनियमितता) हो ।

लेख्य प्रक्रियात्मक विचलन : भाषिक लेखन परम्परालाई अतिक्रमण गरी कृतिकारले कृतिमा नयाँपन ल्याउनु नै लेख्यप्रक्रियात्मक विचलन हो । कृतिमा चित्रात्मक सौन्दर्य उत्पन्न गर्न यस किसिमको विचलन देखिन्छ ।

म बजार
↓ ↗ ↘

जस्तै : त जान्छु । तिमी पनि जाने भए हिँड ।

अर्थतात्त्विक विचलन : भाषिक अभिव्यक्तिका क्रममा अर्थमा आउने विचलनलाई अर्थतात्त्विक विचलन भनिन्छ । साहित्यिक कृतिको भाषा विशिष्ट प्रकृतिको हुने भएकाले यसलाई स्वाभाविक मानिन्छ । अर्थका सन्दर्भमा देखिने यसप्रकारको विचलनले साहित्यिक विशिष्टता प्रदान गर्ने हुनाले अन्य प्रकारका विचलनभन्दा अर्थतात्त्विक विचलनलाई साहित्यमा बढी सार्थक, उर्वरशील र सौन्दर्यमूलक ठानिन्छ । जस्तै : हिमाल बोल्छ, पहाड बोल्छ, तराई बोल्दछ ।

भाषिका विचलन : मानक भाषा वा स्तरीय भाषाको क्रमसँग कुनै क्षेत्रविशेषको भाषालाई पनि स्थान दिनुलाई भाषिकागत विचलन भनिन्छ । साहित्यकारले आफ्नो

कृतिलाई विशिष्टता दिन वा कुनै खास क्षेत्रको विशेषताको चित्रण गर्नु परेमा भाषिका विचलनको प्रयोग गरिन्छ। जस्तै : गाड - खोलो (परपश्चिमा भाषा)।

प्रयुक्ति विचलन : एउटा प्रसङ्गमा प्रयोग हुने भाषालाई अर्कै प्रसङ्गमा प्रयोग गर्नुलाई प्रयुक्ति विचलन भनिन्छ। आफ्नो साहित्यिक कृतिलाई विशिष्टता प्रदान गर्न यसप्रकारका विचलनहरूको प्रयोग गरिएको पाइन्छ। जस्तै : प्रत्येक रात मलाई लामखुट्टेले कानमा आएर सशस्त्र युद्धको घोषणा सुनाउँछन्।

समानान्तरता : विचलनको ठिक विपरीतको भाषिक स्थितिलाई समानान्तरता भनिन्छ। यसलाई प्रष्ट पार्ने क्रममा “समानान्तरता भनेको भाषा प्रयोगमा देखिने नियमित पुनरावृत्ति हो” (लिच, १९७७, पृ. ६२) भनेका छन्। समानान्तरता भाषिक एकाइ र अर्थका तहमा हुने गर्दछ। यही आधारमा यसलाई बाह्य र आन्तरिक समानान्तरता गरी निम्नानुसार दुई प्रकारमा वर्गीकरण गर्न सकिन्छ :

बाह्य समानान्तरता : एक वा एकभन्दा बढी ध्वनि, वर्ण, रूप, शब्द, पदावली, वाक्यांश वा वाक्य आदिको आवृतिलाई बाह्य समानान्तरता भनिन्छ। भाषिक संरचनाको तहमा यस प्रकारको प्रयोग हुन्छ। जस्तै : गुरुप्रसाद गुरागाँई गरिव गुरुवाको गुनासो गुँथेर गीत गाउने गर्थे। यहाँ ‘र’ वर्णको प्रयोग धेरै स्थानमा भएको छ। यस प्रकारको पुनरावृत्तिले भनाइको सौन्दर्यताको प्रादुर्भाव भएको छ।

आन्तरिक समानान्तरता : भावार्थ र वाच्यार्थको आवृत्ति अर्थात् अर्थ पक्षको आवृत्ति भएमा त्यसलाई आन्तरिक समानान्तरता भनिन्छ। जस्तै : यो घटना सम्झँदा ऊ हाँस्छ, रमाउँछ, र खुसी हुन्छ। यस भनाइमा आएका हाँस्छ, रमाउँछ, र खुसी हुन्छ भन्ने शब्दहरूले एउटै भाव प्रकट गर्ने हुनाले आन्तरिक समानान्तरता रहेको प्रष्ट हुन्छ।

शैली चिह्न

निल्स यरिक एङ्क्विस्टले *लिङ्ग्विस्टिक एण्ड स्टाइल* भन्ने आफ्नो पुस्तकको ‘अनडिफाइनिङ्ग स्टाइल एन एस्से इन अप्लाइड लिङ्ग्विस्टिक्स’ शीर्षकमा सर्वप्रथम शैली विश्लेषणका लागि शैलि चिह्नकको धारणा प्रस्तुत गरेका छन्। उनका अनुसार कुनै पनि कृतिमा कमभन्दा कमपटक वा बढीभन्दा बढीपटक विशेष सन्दर्भमा देखिने सबै भाषिक

एकाइहरूलाई शैली चिह्नक भनिन्छ । शैली चिह्नकहरू विभिन्न स्तरहरूमा हुन सक्छन् ।
जस्तै : वर्णगत, लेख्यगत, रूपगत, शब्दगत, वाक्यगत, सङ्कथनगत, अर्थगत आदि ।

शब्द भण्डार

कुनै पनि कृतिको शैलीवैज्ञानिक अध्ययनका क्रममा शब्दभण्डारको अध्ययन पनि महत्त्वपूर्ण रहन्छ । नेपाली भाषाको सन्दर्भमा भन्नुपर्दा यो संस्कृत भाषाबाट विकसित भएको हो । नेपाली भाषाका शब्दहरू कि त त्यही रूपमा आएका छन् कि त रूप परिवर्तन गरेर आएका छन् । संस्कृतबाट जस्ताको त्यस्तै आएका शब्दहरूलाई तत्सम शब्द भनिन्छ भने संस्कृतबाट रूप फेरिएर आएका शब्दहरू तद्भव शब्दहरू हुन् । कोरियाना कफी गफ शीर्षकको यस कृतिमा यिनै तत्सम वा तद्भव शब्दहरूको बाहुल्यता रहे तापनि अन्य भाषाबाट आएका आगन्तुक शब्दहरूको पनि प्रसङ्गअनुसार विभिन्न स्थानमा कृतिकारले प्रयोग गरेको पाइन्छ । भाषिक अभिव्यक्तिलाई कलात्मक र स्पष्ट पार्न साहित्यकारले भर्रा नेपाली शब्दहरूको पनि प्रयोग गरेको देखिन्छ । शब्दकोशको कुन स्रोतबाट शब्दहरूको उपस्थिति गराइएको छ भनेर विश्लेषकले विश्लेषण गर्न सक्छन् । जसलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तत्सम् शब्द : संस्कृत भाषाबाट रूप परिवर्तन नगरी जस्ताको त्यस्तै नेपाली भाषामा प्रयोग हुने शब्दलाई तत्सम् शब्द भनिन्छ । नेपाली भाषाको मूल स्रोत संस्कृत भाषा भएकाले नेपालीमा तत्सम् शब्दको प्रयोग बढी हुने गर्दछ ।

तद्भव शब्द : संस्कृत स्रोत भाषाबाट रूप परिवर्तन भएर नेपाली भाषामा आएका शब्दहरूलाई तद्भव शब्द भनिन्छ । संस्कृत भाषाबाट यसरी आउने शब्दहरू पुरै रूप परिवर्तन गरेर र केही रूपमात्र परिवर्तन भएर आएको पाइन्छ ।

आगन्तुक शब्द : संस्कृत भाषाबाहेक अन्य भाषाबाट आएका शब्दलाई आगन्तुक शब्द भनिन्छ ।

भर्रा शब्द : कुनै स्रोतबाट नभएर निश्चित अर्थ दिन सक्ने सामर्थ्य भएका शब्दहरू भर्रा नेपाली शब्दहरू हुन् । यस्ता शब्दहरू आफ्नै भूमि र परिवेशसँग मेल खाने हुन्छन् ।

नामपद : कुनै पनि व्यक्ति, जाति, वस्तु, ठाउँ, दृश्य आदिलाई जनाउने वा चिनाउने शब्दलाई नाम भनिन्छ। नाम पनि सामान्यको साथसाथै विशिष्ट र आलङ्कारिक हुन्छन्।

सर्वनाम पद : नामको सट्टामा प्रयोग हुने नामिक पदलाई सर्वनाम भनिन्छ। जसको प्रयोगबाट नामलाई पटकपटक पुनरावृत्ति गरिरहनु पर्ने भन्फटबाट मुक्ति पाइन्छ।

विशेषण पद : कुनै पनि व्यक्ति, वस्तु, ठाउँ, आदिको विशेषताका आधारमा तिनलाई बुझाउन आउने शब्दहरू विशेषण हुन्। व्यक्ति, वस्तु, र ठाउँ आदिको अवस्था, परिमाण र दोष आदि विशेषताका आधारमा बुझाउन आउने शब्दहरूलाई विशेषण भनिन्छ।

क्रियापद : कर्ताले गरेको कार्यव्यापार बुझाई वाक्यात्मक संरचना पुरा गर्ने शब्दलाई क्रियापद भनिन्छ। क्रियाको शाब्दिक अर्थ कार्यव्यापार हो। वाक्यमा केन्द्रविन्दुका रूपमा रही कुनै वस्तुका सम्बन्धमा केही कुराको निधान गर्ने शब्द नै क्रिया हो।

निपात : भाषामा खासखास भावलाई व्यक्त गर्न स्वयम् प्रत्यक्ष रूपले सार्थक नभए पनि वाक्यमा निकटवर्ती शब्दलाई बढी सार्थक तुल्यउने शब्द निपात हो। यसरी नै निश्चय, अवधारणा, आग्रह, सहमति, स्वीकृति आदि वाक्यात्मक धारणाको अभिव्यक्ति गर्ने शब्दलाई निपात भनिन्छ। निपात अविकारी पदवर्गको महत्त्वपूर्ण प्रकार हो।

क्रियायोगी : क्रियासँग सम्बन्ध राख्ने वा क्रियाको विशेषता बुझाउने अविकारी शब्दलाई नै क्रियायोगी भनिन्छ। यिनीहरूको रूप परिवर्तन हुँदैन।

नामयोगी शब्द : नाम वा नामिक पदसँग विभक्ति र प्रत्ययभैँ जोडिई अर्थलाई प्रभावित पार्ने अविकारी शब्दलाई नामयोगी भनिन्छ। नामयोगी शब्दले स्थान, समय, रीति, दिशा आदि अनेक अर्थ बुझाउँछन्।

संयोजक शब्द : एकभन्दा बढी पद, पदावली वा वाक्यखण्डलाई जोड्ने अविकारी एवम् बद्ध शब्दलाई संयोजक भनिन्छ।

विस्मयादिबोधक शब्द : मनको भाव या वृत्तिलाई सङ्केत गर्ने अविकारी पद शब्दलाई विस्मयादिबोधक भनिन्छ । आश्चर्य, पीडा, हर्ष आदि जनाउने आहा, ओहो, आत्था, ऐया, आम्मैजस्ता शब्द यसअर्न्तगत पर्दछन् । यसलाई ‘ ! ’ चिह्नको प्रयोग गरिन्छ ।

वाक्य चयन

उद्देश्य र विधेय शब्दहरूको क्रमयुक्त सङ्गितलाई वाक्य भनिन्छ । वाक्यको बारेमा आफ्नो धारणा राख्दै “सार्थक र व्यवस्थित शब्दहरूको त्यस्तो समूहलाई वाक्य भनिन्छ, जसमा प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा कम्तिमा एकवटा उद्देश्य र विधेय अंश रहेको हुन्छ । जुन अर्थतात्त्विक र व्याकरणिक दुवै दृष्टिले पूर्ण हुन्छ तथा जुन उपवाक्यभन्दा माथिको स्वतन्त्र र आधारभूत भाषिक एकाइ हो” (श्रेष्ठ, २०५९, पृ. १६७) भनेका छन् ।

संरचनाका आधारमा वाक्यलाई सरल र जटिल वाक्य गरी दुई प्रकारमा बाँड्न सकिन्छ । उद्देश्य र एउटा विधेय भएको वाक्यलाई सरल वाक्य भनिन्छ । सरल वाक्यमा एउटा मात्र समापिका क्रिया रहेको हुन्छ भने दुई वा दुईभन्दा बढी सरल वा उपवाक्यहरूको संयोजनबाट बन्ने वाक्यलाई जटिल वाक्य भनिन्छ । जटिल वाक्यलाई पनि संयुक्त र मिश्र वाक्य गरी दुई प्रकारमा बाँड्न सकिन्छ, ।

सरल वाक्य : एउटा मात्र उपवाक्यबाट मात्र बनेको वाक्य सरल वाक्य हो । यस्ता वाक्यभित्रको उपवाक्य स्वतन्त्र प्रकृतिको हुन्छ । यसमा असमापक क्रियाहरू जति पनि रहन सक्छन् तर समापक क्रिया भने एउटै मात्र रहन्छ । सरल वाक्यमा कम्तीमा दुई वा बढीमा अनिवार्य र ऐच्छिक गरेर चार पद रहन सक्छन् । जस्तै : रमेश खोक्छ - रमेश छिटोछिटो खोक्छ । उद्देश्य विस्तारक र विधेय विस्तारक आई वाक्य लम्ब्याउन पनि सक्छ । जस्तै : रातो छड्के चुच्चे टोपी लगाएको हरि परबाट मलाई ट्वाल्ट्वाली हैदै आइरहेको छ । सरल वाक्यको पनि सरल र जटिल संरचना हुन्छन् । जस्तै :

सरल संरचना - ऊ उठ्छ । ऊ खाना खान्छ । ऊ विद्यार्थी हो ।

जटिल संरचना - ऊ खाना खाएर गयो । ऊ खाना खान गयो । ऊ खाना खाइ एकछिन थकाइ मारेर विद्यालय गयो ।

संयुक्त वाक्य : दुई वा दुईभन्दा बढी सबै उपवाक्यहरू मुख्य अर्थात् परम्परामा स्वतन्त्र अस्तित्व भएका वाक्यलाई संयुक्त वाक्य भनिन्छ । समान स्तरका उपवाक्यहरूका बीच कुनै संयोजन भएर बनेको जटिल वाक्य नै संयुक्त वाक्य हो । संयुक्त वाक्यमा आउने दुबै उपवाक्यहरू परस्पर समान हुने भएकाले पनि दुबै उपवाक्यको भूमिका मुख्य वा प्रधान नै रहन्छ ।

मिश्र वाक्य : एउटा मुख्य उपवाक्य र एक वा एकभन्दा बढी अधिन उपवाक्य मिलेर बनेको वाक्यलाई मिश्र वाक्य भनिन्छ । मिश्र उपवाक्यहरूलाई सापेक्ष संयोजकले जोडेको हुन्छ र ती उपवाक्यहरू परस्पर स्वतन्त्र नभई एउटा उपवाक्यको अधीनमा अर्को उपवाक्य रहन्छ ।

चिह्न प्रयोग

भाषा अभिव्यक्त गर्ने तरिकालाई भाषाको रूप भनिन्छ । भाषाका पनि कथ्य र लेख्य गरी दुई रूप हुन्छन् लेख्य । कथ्य भाषामा चिह्नको प्रयोग आवश्यक पर्दैन, जुन बोलीचालीमा मात्र सीमित हुन्छ । लेख्य भाषामा वाक्यको आशयलाई निश्चित गर्न विभिन्न खालका चिह्नहरूको प्रयोग हुने गर्दछन् । अभिव्यक्तिलाई जीवन्त राख्न विभिन्न चिह्नहरूका भूमिका महत्त्वपूर्ण रहने गर्दछ । लेख्य चिह्नको अवस्थाअनुरूप एउटै वाक्यले फरक अर्थ दिने गर्दछ । यसरी वाक्यको संरचनाअनुरूप चिह्न प्रयोगले अर्थमा फरकपन ल्याउने गर्दछन् । यसरी अर्थमा फरकपन ल्याउने पूर्णविराम (।), प्रश्नवाचक (?), विस्मयसूचक (!), अल्पविराम (,), अर्धविराम (;), सापेक्षविराम (:), योजकचिह्न (-), आदि चिह्नले फरक पार्दछ भने अर्थमा फरक नपर्ने उद्धरण ("), वा (""), कोष्ठकचिह्न (()), विन्दुचिह्न (...), ऐजनचिह्न (") र सापेक्षकचिह्न (-) आदिले अर्थमा भिन्नता ल्याउँदैन । यी विविध चिह्नको प्रयोग लेख्य भाषामा गरिन्छ; जसले भाषामा प्रभावकारिता, स्तरीयता र मानक बन्नका लागि सहयोग पुग्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

पूर्णविराम : कुनै पनि वाक्य पुरा भएपछि जानकारी दिनका लागि प्रयोग गरिने चिह्नलाई पूर्णविराम भनिन्छ । भाषिक अभिव्यक्तिलाई पूर्णरूपमा अन्त्य वा विश्राम दिँदा पनि पूर्णविराम चिह्नको प्रयोग गरिन्छ । पूर्णविराम चिह्नलाई (।) चिह्नद्वारा सङ्केत गरिन्छ ।

अल्पविराम : वाक्यमा छोटो विश्राम लिनका लागि बुझाउने चिह्नलाई अल्पविराम भनिन्छ । अल्पविरामलाई (,) सङ्केतद्वारा चिनाइन्छ । वाक्यमा आउने पद, पदावली, र वाक्यांश आदिमा अल्पविराम चिह्नको प्रयोग गरिन्छ ।

अर्धविराम : अल्पविरामभन्दा केही बढि र पूर्णविरामभन्दा कम मात्रामा विश्राम बुझाउने चिह्नलाई अर्धविराम भनिन्छ । अर्धविरामलाई (;) चिह्नद्वारा चिनाइन्छ । यस चिह्नको प्रयोग संयोजकको सट्टामा गर्ने गरिएको पाइन्छ ।

प्रश्नवाचक चिह्न : प्रश्नवाचक चिह्नको प्रयोग कसैलाई प्रश्न सोध्न वा जिज्ञासा प्रकट गर्न गरिन्छ । प्रश्नवाचकलाई (?) चिह्नद्वारा जनाइन्छ । प्रश्नार्थक वाक्यको अन्त्यमा प्रश्न चिह्नको प्रयोग गरिन्छ । प्रश्नवाचक वाक्य, उपवाक्यका रूपमा आएको अवस्थामा यो चिह्नको प्रयोग हुँदैन । के, कुन, कसरी, को, काहाँ, कसलाई, कस्ता आदि शब्द प्रयोग भएको वाक्यमा प्रश्नवाचक चिह्नको प्रयोग हुन्छ ।

विस्मयादिबोधक/उद्गार चिह्न : मानिसका अन्तर्मनमा उब्जिने हर्ष, विस्मात, पीडा, आश्चर्य, खुसी, दुःख, अफसोच, घृणा आदि भाव प्रकट गर्दा आउने चिह्नलाई विस्मयादिबोधक वा उद्गार चिह्न भनिन्छ । उद्गार चिह्नलाई (!) सङ्केतले जनाइन्छ । वाक्यको मध्य र अन्त्यमा विस्मयादिबोधक चिह्न आउन सक्दछ । विस्मयादिबोधक चिह्नले भाषिक अभिव्यक्तिलाई प्रभावकारी बनाउन र मानिसका भावनालाई उजागर गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ ।

योजक चिह्न : दुई शब्द जोड्दा वा पङ्क्तिमा शब्द नअटाई अर्को पङ्क्तिमा लेख्नुपर्दा यस चिह्नको प्रयोग गरिन्छ । यो निर्देशक चिह्नभन्दा छोटो हुन्छ । योजक चिह्नलाई (-) सङ्केतद्वारा जनाइन्छ ।

उद्धरण चिह्न : कसैको कथनलाई जस्ताको त्यस्तै प्रस्तुत गर्दा दोहोरो उद्धरण चिह्न प्रयोग गरिन्छ । यसलाई (“ ”) चिह्नद्वारा सङ्केत गरिन्छ । यसको साथै कुनै पनि कुरालाई जोड दिएर लेख्नुपर्दा एकोहोरो उद्धरण चिह्नको प्रयोग गरिन्छ । यसलाई (‘ ’) चिह्नले जनाइन्छ ।

विन्दुचिह्न : कुनै भनाइमा केही आशय लुकेको छ भनी सङ्केत गर्नका लागि प्रयोग गरिने चिह्न विन्दुचिह्न हो । यस चिह्नलाई (...) यसरी सङ्केत गरिन्छ । वाक्यमा विन्दुचिह्नको प्रयोग तीन वा सोभन्दा बढी मात्रामा लेखिएको हुन्छ ।

उखान टुक्का

सामान्यतया लोक व्यवहारमा प्रयोग गरिने सुक्तिमय वाक्यलाई उखान भनिन्छ । उखान टुक्काको प्रयोग साहित्यमा भाषिक सामर्थ्यको अभिव्यक्ति दिन र अभिव्यक्तिलाई जनमानसको भाषा नजिक पुऱ्याउन प्रयोग गरिन्छ । यस्ता वाक्यले लोकजीवनमा छरिएका अनुभूतिहरूको तीव्र अभिव्यञ्जना गरिनुका साथै विभिन्न आलाङ्कारिक अर्थलाई लयात्मक ढङ्गले सूत्रबद्ध गर्ने वाक्यलाई उखान भनिन्छ । उखानको बारेमा जोशीले “वास्तवमा उखान भनेको पदलालित्यले हिस्सी परेको एक लाक्षणिक भावपूर्ण भएको लोकोक्ति हो । यसको प्रयोग समाजका शिक्षित, अशिक्षित बूढाबूढीदेखि लिएर केटाकेटी सबैले गर्छन्” (घिमिरे, २०७१, पृ. ८ मा उद्धृत) । यिनको प्रयोगले अभिव्यक्तिमा मिठास र रोचकता आउँछ । उखानले ‘वाच्यार्थ’ लाई भन्दा ‘लक्ष्यार्थ’ लाई बढी जोड दिएको पाइन्छ । यसैगरी भाषामा आफ्नो खास अर्थ छाडेर विशेष अर्थ प्रदान गर्ने पदावलीलाई टुक्का वा वाक्यपद्धति भनिन्छ । यसको निर्माण क्रियासँग अन्य पद जोडेर हुन्छ । टुक्काको बारेमा “आख्यानात्मक तत्त्वको अभाव हुने, खण्डित तथा अपूर्ण वाक्यका साथै तुलनात्मक रूपमा सङ्क्षिप्त, क्रियायुक्त टुक्काको व्याकरणिक नियमानुसार बदल्न सकिने (जस्तै : मुख लाग्नु, मुख लाग्ला) गद्यात्मक रूपको प्रयोग” (घिमिरे, २०७१, पृ. १८) हुन्छ भनेका छन् । यसर्थ मुख्यतः लक्ष्यार्थप्रधान टुक्कालाई भाषाका गहनाका रूपमा लिइन्छ । अन्य पदसँग जोडिएर आउने हुनाले यसलाई वाक्यको पूरक अंशका रूपमा लिईन्छ । टुक्का हुनका लागि शब्द समूहले सामान्य तथा शाब्दिक अर्थ नभएर विशिष्ट र परम्परादेखि मानिएको रूढ अर्थ दिनुपर्छ । सामान्य कथनभन्दा भिन्न विशिष्ट आलाङ्कारिक उक्ति मानिने यस किसिमका नेपाली उखान तथा टुक्काहरूले सामाजिक, सांस्कृतिक पशुपक्षी, जीवजगत्, दैनिक कामकाज, नारी आदि विषयक पक्षसँग सम्बन्धित हुन्छन् ।

सारांश

यस अध्यायमा सम्बन्धित कार्यको पुनरावलोकन प्रस्तुत गरिएको छ, जसअन्तर्गत प्रायोगिक पुनरावलोकनमा उद्देश्यअनुसारको कथानक, पात्रगत र भाषागतअनुसार निकालिएको निष्कर्षलाई दसवटा शोध समीक्षाको आधारमा विश्लेषण गरिएको छ । सैद्धान्तिक पुनरावलोकनमा पाँचवटा पुस्तकलाई आधार बनाई शैलीविज्ञानको बारेमा विभिन्न लेखकहरूले भनेका कुरालाई व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ । पूर्वकार्यको अवलोकनको अनुप्रयोगले शोधार्थीलाई समस्याको विशिष्टीकरण गर्न, सैद्धान्तिक पृष्ठभूमि प्रदान गर्न,

समस्याको चुरो पत्ता लगाउनुका साथै विविध कुरामा फाइदा पुगेको कुरालाई विश्लेषण गरिएको छ भने शैलीविज्ञानको सैद्धान्तिक अवधारणा, शैलीविज्ञानको परिचय र शैलीविज्ञानको पृष्ठभूमिलाई प्रस्तुत गरिएको छ । शैलीविज्ञानको पृष्ठभूमिअन्तर्गत शैलीविज्ञानको पूर्वीय र पाश्चात्य परम्परा, शैलीविज्ञानको अन्य विधासँगको सम्बन्ध, शैलीविश्लेषण प्रक्रिया, भाषा शिक्षण र शैलीविज्ञानको सम्बन्धको बारेमा चर्चा गरिएको छ । त्यस्तैगरी साहित्यिक संरचना, शैली, शैलीचिह्नक, शब्दभण्डार, चिह्न प्रयोग, उखान टुक्काको प्रयोगका साथै शैलीवैज्ञानिक आधारमा उपन्यासको कथानक र पात्रको सैद्धान्तिक अवधारणालाई प्रस्तुत गरिएको छ । अन्त्यमा यस अध्यायको सङ्क्षिप्त सारांश प्रस्तुत गरिएको छ ।

अध्याय तीन

अनुसन्धान विधि

यस शोधको उद्देश्य प्राप्तिका लागि स्वअध्ययन तथा पुस्तकालयीय अध्ययन विधि उपयुक्त रहेको छ । यसरी यस शोधको उद्देश्य प्राप्त गर्न पुस्तकालयीय तथा स्वअध्ययन विधिको भरपूर उपयोग गरिएको छ । यसैले नारायण वाग्लेद्वारा रचना गरिएको उपन्यास *कोरियाना कफी गफ* कृतिलाई प्रस्तुत शोधकार्य शैलीवैज्ञानिक अध्ययनको लागि छनोट गरिएको छ ।

अनुसन्धान ढाँचा

यस शोधकार्य शैलीविज्ञानसँग सम्बन्धित रहने हुनाले शैलीविज्ञानसँग सम्बन्धी सामग्रीहरूको अध्ययन आवश्यक पर्ने गुणात्मक अध्ययन ढाँचामा आधारित रहेको छ ।

नमुना छनोट प्रक्रिया

प्रस्तुत शोधकार्य नारायण वाग्लेद्वारा लिखित *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययनसँग सम्बन्धित रहेकाले नमुना छनोट गर्नको लागि प्राथमिक तथा द्वितीयक सामग्री सङ्कलन पद्धतिको प्रयोग गरिएको छ र उपन्यासको कथानक, पात्रगत तथा भाषिक शैलीको आधारमा शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ ।

तथ्य सङ्कलन प्रक्रिया

प्रस्तुत शोधकार्यका क्रममा आवश्यक पर्ने सामग्रीहरू प्राथमिक र द्वितीय स्रोतबाट सङ्कलन गरिएको छ । नारायण वाग्लेद्वारा लिखित *कोरियाना कफी गफ* शीर्षकको उपन्यासलाई प्राथमिक सामग्रीको रूपमा प्रयोग गरिएको छ भने यस उपन्याससँग सम्बन्धित विभिन्न लेख, रचना, जर्नल, अध्ययन प्रतिवेदन, आलेख आदिलाई द्वितीयक स्रोतका रूपमा प्रयोग गरिएको छ । उपन्यासको गहन अध्ययनपश्चात् सङ्कलित आवश्यक तथ्य टिपोट गरी त्यसैमा आधारित रही कथानक संरचना, पात्रविधान र शैलीको व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ । अग्रभूमि निर्माणको विश्लेषणका लागि शैलीविज्ञानलाई आधारभूमि मानी अध्ययन गरिएको छ ।

तथ्य सङ्कलनका साधन

प्रस्तुत शोधकार्यलाई पूर्ण, वस्तुनिष्ठ, विश्वसनीय र स्तरीय बनाउनको लागि प्राथमिक स्रोत सामग्री र द्वितीयक स्रोतका आधारमा निम्नानुसार अनुसन्धान गरिएको छ :

प्राथमिक स्रोत : कोरियाना कफी गफ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्नका लागि मूल आधार अर्थात् प्राथमिक स्रोतका रूपमा यसै उपन्यासलाई नै प्रमुख आधार मानेर शोधकार्य गरिएको छ ।

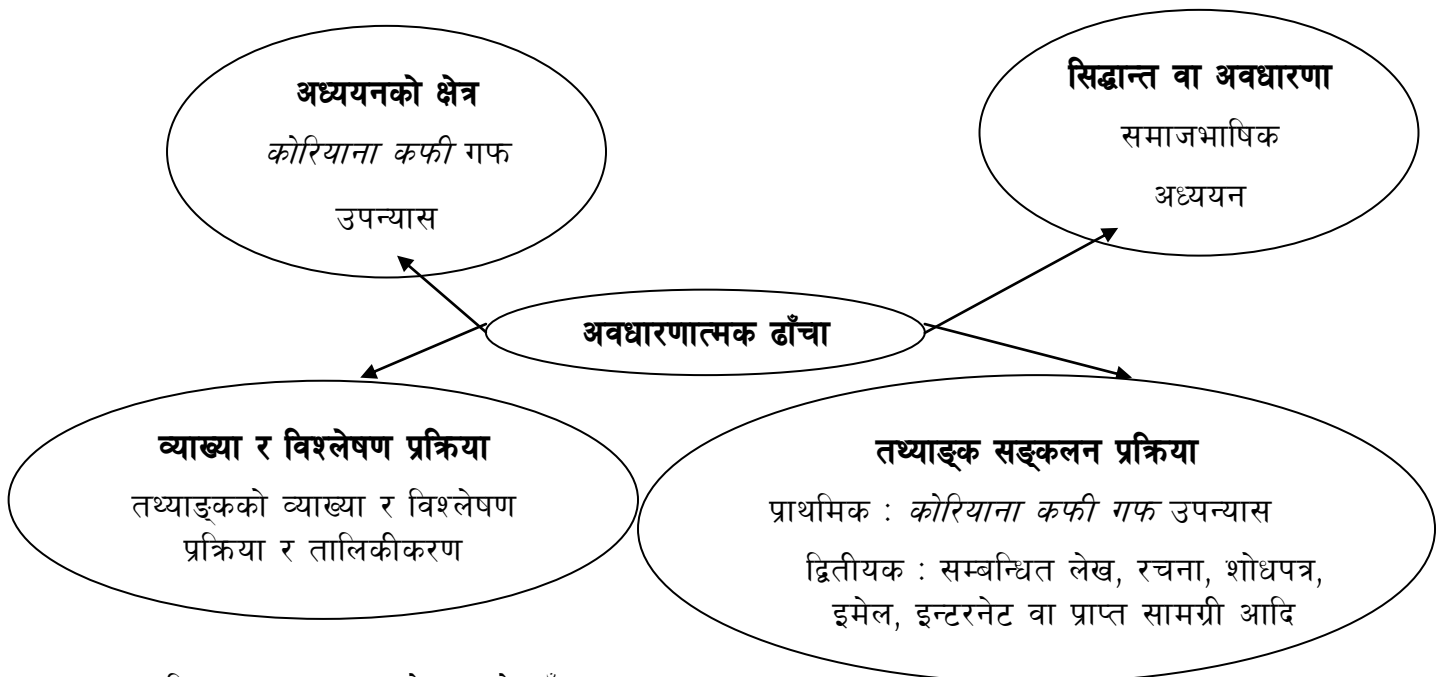
द्वितीयक स्रोत : यस शोधकार्यको लागि तथ्य सङ्कलनको द्वितीय स्रोत सामग्रीका रूपमा शैलीविज्ञानसँग सम्बन्धित विभिन्न सन्दर्भ पुस्तकहरू, इमेल, इन्टरनेट र शोधकार्यहरूको पुनरावलोकनलाई आधार मानेर कार्य गरिएको छ ।

तथ्य सङ्कलन

प्रस्तुत शोधकार्यलाई वैद्य र प्रमाणित बनाउनका लागि सङ्कलन गरिएका सामग्रीहरू जस्तै : पात्रहरूका वर्गीकरण गरिएको तालिका, भाषिक चयन, विचलन र समानान्तरता कथानक संरचनाको तालिका, चयन, विचलन तथा समानान्तरता प्रयोग भएका वाक्य आदि प्राथमिक स्रोतबाट अध्ययन गरी प्राप्त गरिएको छ भने द्वितीयक सामग्रीका रूपमा विभिन्न सङ्घ वा संस्था, पुस्तकालय, इमेल, इन्टरनेट, शोधपत्र, लेख, रचना, शोधनिर्देशक तथा विद्वानहरूका सल्लाह र सुझाउलाई लिइएको छ । यसरी विभिन्न स्रोत र साधनहरूको प्रयोग गरी पुस्तकालयीय अध्ययनविधिका आधारमा तथ्य सङ्कलन गरिएको छ ।

अवधारणात्मक ढाँचा

प्रस्तुत शोधकार्यको अवधारणात्मक ढाँचा निम्नानुसारको रहेको छ :



चित्र सङ्ख्या २ : शोधपत्रको ढाँचा

नतिजा र छलफल

प्रस्तुत शोधकार्य कोरियाना कफी गफ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन भएकाले संरचनात्मक शैलीविश्लेषण पद्धतिद्वारा गुणात्मक स्रोतबाट प्राप्त सामग्रीहरूलाई व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ । यसै क्रममा वर्णनात्मक र विश्लेषणात्मक विधि र पुस्तकालयीय अध्ययन कार्यलाई पनि अवलम्बन गरिएको छ । यस उपन्यासमा प्रयुक्त पात्रहरूलाई लिङ्ग, कार्य, स्वभाव, प्रवृत्ति, सामाजिक सम्बन्ध, आसन्नता र आवद्धताको आधारमा तालिकीकरण गरिएको छ, साथै यस उपन्यासमा रहेका चयन, विचलन र समानान्तरताका उदाहरणहरू पनि प्रस्तुत गरिएको छ ।

अध्ययनको रूपरेखा

प्रस्तुत शोधपत्रमा सात अध्याय रहेका छन् । पहिलो अध्यायमा शोधपरिचय रहेको छ, जसमा अध्ययनको पृष्ठभूमि, समस्याकथन, उद्देश्य, शोधको औचित्य, सीमाङ्कन रहेका छन् भने दोस्रो अध्यायमा सम्बन्धित कार्यको पुनरावलोकनअन्तर्गत सम्बद्ध पुस्तक समीक्षा र सम्बद्ध शोध समीक्षा, पूर्वकार्यको पुनरावलोकनको अनुप्रयोग साथै शैलीविज्ञानको सैद्धान्तिक अवधारणाबारे पनि चर्चा गरिएको छ । त्यसैगरी तेस्रो अध्यायमा अनुसन्धान विधिअन्तर्गत अनुसन्धान ढाँचा, नमुना छनोट प्रक्रिया, तथ्य सङ्कलन प्रक्रिया, तथ्य सङ्कलनका साधन, अवधारणात्मक ढाँचा, नतिजा र छलफल, शोधको रूपरेखा र अन्तिममा सारांश प्रस्तुत गरिएको छ । चौथो अध्यायमा प्रस्तुत शोधको उद्देश्यअनुसार अध्याय विभाजन गरिएको छ, जसमा विवेच्य कृति कोरियाना कफी गफ उपन्यासको कथानकगत संरचनाको व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ । यस शोधकार्यको पाँचौँ अध्यायमा विवेच्यकृतिको पात्रविधानको अध्ययन गरिएको छ भने छैठौँ अध्यायमा चयन, विचलन र समानान्तरताको भाषिक विश्लेषण प्रस्तुत गरिएको छ । त्यसैगरी सातौँ तथा अन्तिम अध्यायमा उपसंहारअन्तर्गत प्रस्तुत शोधकार्यको निष्कर्ष, उपादेयता प्रस्तुत गरिएको छ भने अन्त्यमा सन्दर्भ सामग्रीसूची प्रस्तुत गरी प्रस्तुत शोधकार्यलाई पुरा गरिएको छ ।

सारांश

प्रस्तुत अध्यायलाई 'अनुसन्धान विधि' शीर्षक राखी यसैसँग सम्बन्धित विषयवस्तुको बारेमा व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ । यस शीर्षकअन्तर्गत अनुसन्धानको ढाँचा, नमुना छनोट प्रक्रिया, तथ्य सङ्कलन प्रक्रिया, तथ्य सङ्कलनका साधन, तथ्य सङ्कलन, अवधारणात्मक ढाँचा, नतिजा र छलफल र अध्ययनको रूपरेखाको व्याख्या र विश्लेषण

गरिएको छ । यसअन्तर्गत अवधारणात्मक ढाँचाको चित्र, अनुसन्धान कार्य गर्दा अपनाइएको विधिको ढाँचाअन्तर्गत पुस्तकालयीय विधिद्वारा गुणात्मक अध्ययन ढाँचाको प्रयोग, शोधकार्य पुरा गर्न अपनाइएको नमुना छनोट प्रक्रियामा सम्भाव्य नमुना छनोटको प्रयोग, सामग्री सङ्कलन गर्दा प्रयोग गर्ने सामग्रीहरूका स्रोतअन्तर्गत प्राथमिक स्रोतमा *कोरियाना कफी गफ* उपन्यास र द्वितीयक स्रोतहरूमा पूर्वकार्यहरू, इमेल, इन्टरनेटको प्रयोग, त्यसैगरी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा प्रयोग गरिने साधनहरू पुस्तकालयीय अध्ययनबाट उल्लिखित साधनको प्रयोग गरी तथ्य सङ्कलनलाई पनि प्रस्तुत गरिएको छ भने शोधकार्यको बारेमा केकस्ता विधिको प्रयोग गरिने छ र कस्ता नतिजाहरू निस्कने छन् भनेर 'नतिजा र छलफल' उपशीर्षकमा व्याख्या गरिएको छ । यसैगरी शोधकार्यलाई केकसरी पूर्ण गरिएको छ भनेर सम्पूर्ण अध्यायको बारेमा सङ्क्षिप्त विश्लेषण 'अध्ययनको रूपरेखा' उपशीर्षक दिई व्याख्या गरिएको छ र अन्त्यमा यस अध्यायको सङ्क्षिप्त सारांश प्रस्तुत गरिएको छ ।

अध्याय चार

शैलीवैज्ञानिक आधारमा कथानक संरचना

साहित्यकार तथा अग्रज पत्रकार नारायण वाग्लेद्वारा लिखित तेस्रो औपन्यासिक कृति कोरियाना कफी गफ (२०७५) यात्रासंग सम्बन्धित रहेको छ । पल्पसा क्याफे र मयुर टाइम्सजस्ता उपन्यास लेखेर नेपाली औपन्यासिक फाँटमा आफ्नो उपस्थिति देखाउन सफल उनलाई नेपाली साहित्यका पारखी पाठकहरूमाभ्र अझ प्रख्यात चिनाउने बनाउन सफल भएको यो उपन्यास 'कफी गफ' शैलीमा लेखिएको कृति हो । आफ्ना कृतिहरूको विषयवस्तु यात्रा, प्रेम, कफीघर, राजनीति र समाजलाई बनाउँदै आफ्नो लेखनलाई अगाडि बढाउनु यिनको प्रिय कार्य हो । यो गैरआख्यान दक्षिण कोरियाको एउटा अन्तर्राष्ट्रिय सिर्जनशील लेखन कार्यशालाको अनुभवमा आधारित रहेको छ । यस कृतिको कथानक कोरियाको साहित्यिक सम्मेलन (कार्यशाला) मा सहभागी भई नेपाल फर्कदासम्मको भ्रमणको विवरण तथा नेपाल र कोरियाको धार्मिक, सांस्कृतिक र वातावरणीय आधारमा समानता र विभिन्नतालाई देखाउन खोजिएको छ । सूचना, सञ्चार, प्रविधि, राष्ट्रले दिने सेवा र सुविधा आदिका बारेमा पनि उपन्यासकारले चर्चापरिचर्चा गरेका छन् । म पात्रका रूपमा लेखक स्वयम् प्रस्तुत भएर कथानकलाई अगाडि बढाइएको यस उपन्यासमा धेरै पात्रहरूको संयोजन गरिएको पाइँदैन । सहायक पात्र लीवाहेक अन्य पात्रहरू प्रसङ्गवश ल्याइएका गौण पात्रहरूको सुमधुर संयोजन यस उपन्यासमा पाइँन्छ । उपन्यासकारले यात्राका क्रममा देखेका, भोगेका सानासाना विषयवस्तुहरू प्रस्तुत गरेर कथानकलाई रोमाञ्चक र कौतुहलपूर्ण बनाएका छन् । यसैले उपन्यासकारले यात्राका क्रममा देखेका, भोगेका विषयवस्तुलाई मानविकीकरण गर्नु र साहित्यिक खुराक बनाउनु उनको लेखन व्यसन हो । यसैले उनको लेखनमा प्रेम, कफीघर, राजनीति, सम्झना आदिको प्रत्यक्ष प्रभाव रहेको देख्न सकिन्छ । वाग्लेले समाजमा व्याप्त रहेका रूढीवादी, छुवाछुत, नातावाद, कृपावाद, आफन्तवाद, कुर्चीमोह, सत्तामोह, धनी, गरीब, उच्च, नीचजस्ता सामाजिक, राजनैतिक, आर्थिक र सांस्कृतिक समस्याहरूलाई आफ्नो लेखनीमा समेटेटी साहित्यिक मसाला बनाउने गरेको प्रष्ट हुन्छ । यो उपन्यास कफी गफ शैलीमा लेखिएको एक उत्कृष्ट उपन्यास हो । यो गैरआख्यान दक्षिण कोरियाको एउटा अन्तर्राष्ट्रिय सिर्जनशील लेखन कार्यशालाको अनुभव र त्यसक्रममा नेपालबाट कार्यस्थल र त्यहाँबाट नेपाल फर्कदाका विविध कुराहरूलाई आधार बनाएर लेखिएको छ । यस कृतिको कृतिगत संरचनालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आरम्भ

कोरियाना कफी गफ उपन्यासको प्रारम्भ दक्षिण कोरियाको इन्चोन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको वातावरणीय परिवेशको प्रसङ्गबाट भएको छ । म पात्र दक्षिण कोरियाको साहित्यिक कार्यशालामा सहभागी हुन गएको र त्यहाँको वातावरणीय, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक विषयवस्तुहरूको चित्रण गरेर यस आख्यानलाई पूर्णता दिइएको छ । म पात्रले इन्चोन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको ढोकाबाट बाहिर निस्कँदा त्यहाँको वातावरण अत्यन्तै चिसो रहेको कुरालाई दर्साएका छन् । ठट्यौली पाराले अनकुरणात्मक शब्दको प्रयोग गर्दै “भ्वाट्टै अँगालो हालेर फ्याट्टै गीत गायो” भन्दै हावा (सिरेटो) लाई भावाविकरण गरेका छन् । चिसोसँग आत्तिएर छिटोछिटो ट्याक्सीमा बसेको र गन्तव्य पहिचानका लागि मोबाइलबाट जानकारी लिएको कुरा प्रस्तुत गरेका छन् । चन्चल विचारका धनी म पात्र घरीघरी दिमागमा नयाँनयाँ विचारहरू फुराइरहन्छन् । चिसोको कुरा गर्दागर्दै फ्याट्टै मोबाइलको कुरा, पासपोर्टको कुरा, निद्राका कुरा, खरानीका कुरा, घुनका कुरा, कोरियामा धेरै किम हुने यथार्थका कुरा अनि चालक किमसँगको संवाद, छोरी पठाउनकै निम्ति किमको सङ्घर्षको कथाका साथै कोरियाली विकासका कुरा, योन्साइ विश्वविद्यालय, हान नदी र सोल सहरका कथन हुँदाहुँदै म पात्रको गन्तव्यस्थलसम्मको यात्रालाई आरम्भका रूपमा लिन सकिन्छ ।

सङ्घर्ष विकास

रात्रिको एक बजे निम्तालु पर्खिएर बसेका लि र लिमसँगको भेट, स्वागत अनि लिको बोलक्कड स्वभावलाई प्रस्तुत गर्दै कथानकले दोस्रो अवस्था अर्थात् सङ्घर्ष विकासको प्रारम्भ हुन्छ । मौसम अति चिसो भएका कारण स्वागतरूपी अँगालो पनि शरीर चताउने चिप्सजस्तै न्यानो भएको अनुभूति म पात्रले प्रकट गरेका छन् । अँगालोको प्रसङ्गमा मकैको बोट ट्यान्डसम र बोडीका लहरा ब्युटिफुल भनेर प्रस्तुत गरेका छन् । लिले म पात्र कार्यक्रमको पहिलो पाहुना भएको दर्साउने क्रममा पहिले धर्तीमा को जन्म्यो, आवाज कसले निकाल्यो, को पहिले रोयो ? भन्नेजस्ता अनेकन प्रश्नहरू अन्तर्मनमा खेलाएका छन् । लिले म पात्रको कोठाबाट जानकारी दिन कोठामा लगिन् । कोठाभित्रै वासिड मेसिन, बाथरूप, चिया, पानी पिउने व्यवस्थाले कोरियाको विकासको स्थितिलाई देख्न सकिन्छ । पाहुनाको लागि डेबिट कार्डको व्यवस्था, आलिसान कोठाको व्यवस्थाले त्यहाँको अर्थतन्त्र बलियो छ भन्ने बुझाउन खोजिएको छ । म पात्रका अन्तर्मनका भावनाहरू उथलपुथल उर्लिएका र अलि ठट्यौली पाराले प्रस्तुत गरिएकाले पाठकवर्गलाई उत्सुकतापूर्वक पढ्न जाँगर ल्याउने काम भएको

छ । ब्रेकफास्टको लागि बेकरी गएका म पात्रले नेपालीको मुला, आलु र आलु, मुलाको परिकारलाई कोरियन पाउरोटीका प्रकारहरूसँग दाँजेका छन् । क्याफेदेखि लिएर होटल, स्कूल, विमानस्थल, ग्रोसरी सप, जहाँ गए पनि शिष्टता आफ्नो कामप्रति लगाव, नियमअनुसार चल्ने कोरियाली कार्यप्रणालीले म पात्रलाई प्रभावित पारेको देखिन्छ । सनकी स्वभावका म पात्रले जहाँ जे चीज देख्यो त्यसैलाई विषय बनाएर विचार फराइरहन्छन् । बाटोमा हिँड्दा हलुवावेद देखे त्यसैको कथा, इन्टरनेटको प्रसङ्ग आदि यसैका उदाहरण हुन् । रूखमा पाकेका हलुवावेद चरालाई चाहिन्छ भनेर गाइडले भनेपछि उनले पहिलो अधिकार चराको, बेलुनमा बालकको, बालकथामा वाघको, फूलमा पुतलीको, रसमा भमराको, मानमनितोमा धनीमानीको, सङ्घर्षमा जनताको, पसिनामा श्रमजीवीको, प्रेममा आलिङ्गनको, जङ्गलमा जनावरको र जिउमा ज्याकेटको स्वामित्व रहने भन्दै आफ्ना धारणा प्रकट गरेका छन् ।

म पात्रलाई पटकपटक सगरमाथाको देशको मान्छे भनेर सम्बोधन गरेको समेत यस भागमा देख्न सकिन्छ । चिसोको प्रसङ्गमा होस् या रमणीयताको प्रसङ्गमा सगरमाथाले हाम्रो पहिचान बनाएकोमा मख्ख छन् म पात्र । सगरमाथाको देश भन्दैमा सधैं हिउँ पर्ने होइन भन्ने कुरा बुझाएका छन् उनले । गाइडले खुला मिजासका म पात्र अनि लि बिहानी खानाका लागि रेस्टुरेन्ट जान्छन् । अन्जान भए पनि आत्मीयता र मित्रवत प्रेम अनि सामीप्यता प्रसस्तै भएका म पात्र र लिमले खानापछि ठट्ट्यौली पारामा आनसान पहाड चढ्ने प्रस्ताव राखिन्छन् । पहाड चढ्न फेदीसम्म पुगेपछि उनी फर्किन्छन् र म पात्र एकलै पहाड चढ्छन् । आनसान चढेको प्रमाण स्वरूप एउटा फोटो पनि खिच्छन्, जुन लिका सामु देखाउनु पर्ने छ कि भन्ने म पात्रको मनमा लाग्छ । पहाड चढ्ने क्रममा म पात्रले मञ्जुल र सिवा रिउका कविताको पङ्क्तिहरूलाई प्रस्तुत गरेका छन् भने दोस्रो विश्वयुद्धका कुरा पनि प्रकट गरेका छन् । कोरियाका गल्ली, सडकहरू एउटै देखिने हुनाले म पात्र रेस्टुरेन्ट जाँदा अल्मलिन्छन् र ठेगाना सोधेर पत्ता लगाउँछन् । लिका अगाडि महान् बन्न खोज्छन्, जसमा प्रेमका मसिना तरङ्गहरू देख्न सकिन्छ । बाँसका सुइरा र कचौराको अगडमवगडम कोरियाको चिनारी रहेको र बाँसलाई भुकावको प्रतीक हो भन्ने कुरा पनि म पात्रले प्रस्तुत गरेका छन् ।

बीचबीचमा आउने शिवा रिउका कविता अनि कविताले बोकेका गहकिला भावले उपन्यासलाई पनि अति श्रुतिमधुर बनाएको छ । म पात्रले साहित्यकार र साहित्यको रचना

कसरी उब्जिन्छ भन्ने कुरा पनि समयसमयमा गुन्नुनाएका छन् । पढ्नलाई शान्त वातावरण चाहिने र बिहानको मौसम अध्ययनका लागि उपयुक्त रहने र दिनमा आफ्ना कार्यलाई निरन्तरता दिनुपर्छ भन्ने विचार पनि उनले व्यक्त गरेका छन् । बाहिरी बनावटी सजावटले मानिसको सोचाइ राम्रो हुन नसक्ने र शिक्षा त्यस्तो अदृश्य चस्मा हो, जसले मस्तिष्कको सौन्दर्यता र कुरूपता अध्ययन गर्दछ भनी म पात्रले आफ्नो विचार व्यक्त गरेका छन् । विज्ञान र प्रविधिले विश्वलाई साँघुरो बनाएको र मानिसको मस्तिष्कलाई पनि सङ्कुचित तुल्याएको विचारसमेत उनले व्यक्त गरेका छन् । कवितालाई समाजको पोषण मान्ने म पात्रले समाजका दैनिक विकासका क्रियाकलापहरू विचारको पोषक तत्त्व मान्दछन् । अनेक विचारको उत्पत्ति र बहसपछि म पात्रको कार्यकलापको सुरुवाती तामभ्रामको सुरुवात भएर सङ्घर्ष विकासको समापन उपन्यासकारले गरेका छन् ।

चरम

कार्यक्रमको पहिलो दिन उद्घाटन र स्वागतका दृश्यहरू म पात्रले प्रस्तुत गरेका छन् । साँभको औपचारिक कार्यक्रमअघि खानाको लागि कुनै रेस्टुरेन्ट तोकिएकोले त्यहाँ जानेआउने प्रबन्ध मिलाइएको प्रसङ्गबाट कथानकले चरम अवस्थामा प्रवेश गरेको छ । योन्ही दरबार भिआइपी क्षेत्र, जहाँ पूर्व राष्ट्रपतिहरू रहने गर्दछन् । किमको अध्यक्षतामा म पात्रको कार्यशाला सुरु गरिएको र कार्यशाला एसियालीहरूले आफूले आफैलाई चिन्नुपर्छ भनी आयोजना गरिएको कुरा व्यक्त गरेका छन् । परिचयात्मक कार्यक्रम सुरु भएपछि सबै सहभागीहरूले आफ्ना विचारहरू व्यक्त गरेका देखिन्छन् । कार्यक्रमको अन्त्यपछि किमले त्रिपालमुनिको रसरङ्मा सबै सहभागीहरूलाई निम्ता दिन्छन् ।

कार्यक्रममा बोल्ने वक्ताहरूका विचारहरूले श्रोताहरूको मन प्रफुल्ल पार्ने कार्य भएको देखिन्छ । किमले म पात्रलाई बोल्नका लागि प्रेरित गर्न नेपाल र हिमालयका प्रसङ्ग ल्याउँछन् । किमले हिमालयलाई शान्तिको प्रतीकका रूपमा व्याख्या गर्दछन् । नेपालीको विचारमा समेत उनले नेपालको शीतलता रहने विचारसमेत व्यक्त गरेका छन् । म पात्रले आफ्नो कृति *पल्पसा क्याफे*लाई सीवा रिउले नै कोरियाली भाषामा अनुवाद गरेका हुन् भन्ने कुरा व्यक्त गरे ।

तातो वाइनसँगै उक्सिइरहेका लेखकहरूले म पात्रलाई फुर्क्याइरहेका र म पात्र आवेगमा आएको प्रसङ्गसमेत आएको छ । लिले सत्तरी वर्ष भनेपछि आवेशमा आएर उनको युद्ध डाक्टर नानसँग नभएको र युद्ध जित्न प्रेम चाहिने विचार व्यक्त गरेका छन् । किमले म

पात्रलाई गीतको लागि आग्रह गर्छन् अनि म पात्रले 'रेसम फिररि' फर्माइस नगर्न आग्रह गर्छन् । किमले त्यही गीत आफूले सुनेको कुरा व्यक्त गर्छन् ।

दोस्रो दिनको कार्यशाला भएको स्थल ब्लु हाउससको अवलोकन भ्रमण भएको र सो स्थल त्रासदीय रहेको प्रसङ्ग प्रस्तुत गरिएको छ । लेखकहरूलाई गिरफ्तार गरिएको तीतो इतिहासका साथै राजनीति एवम् लेखक तथा साहित्यको पनि सङ्घर्ष र विद्रोहका कुराहरू, चराको प्वाँख र अँगारको प्रयोग, लेखन र साहित्यिक आन्दोलनको कुरा, कोरियाली युद्ध र त्रासदि, रोदन आदि किमका लघु आख्यानको प्रसङ्गसमेत यहाँ सविस्तार वर्णन गरिएको छ ।

किमको संहारपछिको विश्वविद्यालय सुरु गरेर साहित्यलाई निरन्तरता दिइएको, उपन्यास लेखन, विरोध प्रदर्शन, सैनिककाल र पार्क चुङ हिको अठार वर्षे शासनकालको अन्त्य र किमको रिहाइ, पुनः असीको दशकतिर साहित्यप्रतिको आकर्षण र राजनैतिक आक्रामकता, लुकासका लेखाइले भाँचिएको मनलाई मलहमपट्टी गर्न गरिएको साहित्यिक विद्रोह र गिरफ्तारी, यातना अनि रिहाइ, रिहाइपछिको सडक जीवन र *तन्नेरी डायरी* शीर्षकमा लेखिएको उनको उपन्यास, त्यसपछि लोकतान्त्रिक आन्दोलनले ढालिएका कम्युनिष्ट किल्लाहरूका कारण साहित्यबाट क्रान्ति नहुने सोचेर परिवार र लेखन छोडेर नेपाल घुम्न आएको प्रसङ्ग यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ । अन्नपूर्ण हिमालको फेरो मारेपछि आत्मबल बढेको, अठोट बढेको अनि लुम्बिनी घुमेको प्रसङ्ग पनि प्रस्तुत गरिएको छ ।

नेपाल भ्रमणपछि पहाडबाट कसरी भर्ने, चलाख खरायो आफ्नो अस्तित्वसँग कसरी सङ्घर्ष गर्छ, भन्ने विषयमा उपन्यास लेखेको र बच्चाबच्ची तथा किशोरकिशोरीका लागि आख्यान लेखेको कुरा देखाइएको छ । आख्यानको अध्ययनपछि म पात्रले किमसँग कोरियाली एकीकरणप्रतिको विरक्तताका कारण सोध्दा एकीकरणको आशामुखी चर्चाले दिक्क भएर सङ्घर्षको नामबाट राष्ट्रवादी भन्ने शब्द नै हटाएको बताउँछन् । दक्षिणपन्थी राष्ट्रपतिहरूका कारण दस वर्ष बित्थामा खेर गएको पनि उनले बताउँछन् । अमेरिकाको पूँजीवादले गर्दा कोरिया एक हुन नसकेको र अमेरिकाले चाहेमा दुई कोरिया एक हुन सक्ने र उत्तर कोरियाली नेता किमले पनि एकीकरणप्रति चासो नदिएको कुरा गर्छन् । राष्ट्रपति मुन जाय इन पनि उत्तरबाट दक्षिण आइपुगेका शरणार्थीका छोरा हुन्, शरणार्थी शिविरमा जन्मिएका । चुनाव प्रचारका क्रममा उनले आमालाई डोहोऱ्याएर उहाँको जन्मस्थान लिएर जाने भनेका रहेछन् । राष्ट्रपति निवासको नजिकै रहेको प्रहरीको शालिक र त्यससँग जोडिएको सन्

१९६८ को घटना विवरण सुनेपछि म पात्रले मोबाइलमा हेरेर आफ्ना आँखीभौं फुलेको प्रसङ्ग पनि ल्याएका छन् ।

ब्लु हाउससको भ्रमणपछि साँभको गुम्बाको ग्यालरीमा हुने साहित्यिक सम्मेलनमा सरिक हुनुपर्ने र ढिला गर्न नहुने कुरा किमले जानकारी दिन्छन् । त्यसै समयमा टि.भी. को स्क्रिनमा कोरिया आणविक शक्ति राष्ट्र भएको कुरा स्करोल भइरहेको अवस्थाले उपन्यासको चरम अवस्थालाई देखाउँछ ।

सङ्घर्षहास

कम्प्युटरजस्तो छिटो चल्ने म पात्रको दिमागमा अनेकन अप्रासङ्गिक विचारहरू फुराइरहेका छन् । माकुरोको जालो, कीरा, एन्टिबायोटिक जहाँ जे देख्यो त्यसेको बारेमा विचारको भकारी बनाउँछन् म पात्र । उनले यस्ता विचारलाई यात्राको समयमा ख्यालख्यालको सोचाइको जाल बुनेको सम्भन्छन् । म पात्र दिनभरिको थकान छोड्दै आफ्नो कोठामा जान्छन् । अपरान्हमा भएका सम्पूर्ण घटनाहरूको पुनःस्मरण गर्ने क्रममा किम मि जुडको उपन्यास उपहार र संवाद म पात्रको मानसपटलमा घुमिरहन्छ । साहित्यिक संवादको क्रममा म पात्र स्वयम्ले गरेको प्रश्न र किमको उत्तर खण्डन गर्छन् । किमले आफ्नो उपन्यासको व्याख्यान गर्न चाहन्थिन त्यसैले म पात्रले प्रश्न सोधेको कुरा जनाउँदै उनले किमसँग कोरियन समाजमा रहेको जातिप्रथाको बारेमा सोधेको र उत्तरमा मध्यम वर्गीय समाजको बारेमा लेखे गरेको र आफू पनि मध्यम वर्गीय नै रहेको जनाउँछन् र अर्की स्थानीय लेखिकाले पितृसत्ता र पूँजीवादका बारेमा बोल्छन् । फेरि म पात्रले मिस किम आफ्नै अभिभावकसँग जुधेको बताउँछन् भने प्रतिउत्तरमा उनले लेखनको माध्यमबाट सङ्घर्ष गरेको बताउँछन् । जुधाइलाई उनी सङ्घर्षको उपनाम दिन सहज ठान्छन् । म पात्र कल्पनामा कथा बनाउँछन् अनि मञ्चन पनि मिस किमको पुस्तकपछि आर्ट ग्यालरीको प्रसङ्ग रहेको छ । उनको कलासङ्ग्रहमा काठका कोरिएको हिमालयको सुमधुर दृश्यको बयान म पात्रले गरेका छन् ।

रात्रिकालीन खानाका लागि बोलावट भएपछि म पात्र, किम र अन्य साहित्यकार साथीहरूसहित क्याफे जान्छन् । खाना सँगसँगै पनि साहित्यका प्रश्नोत्तर चलिरहन्छ । एकजना प्राध्यापकले म पात्रलाई बुद्ध आज जन्मेका भए बन्दुक भिर्ने थिए भनी किन लेखिएको हो भन्ने प्रश्न गर्दछन् र उत्तरमा म पात्रले कथाले मागेकोले लेखेको कुरा बताउँछन् । खानपिनको प्रसङ्ग सँगसँगै मिस किमको उपन्यासको सङ्घर्ष अनि विचारको

मूल्य नभएको विचार म पात्रले मनमा फुाइरहेका हुन्छन् । मिस किमको भाइ किम अनि उनको करोडौं व्यापारका साथै मिस किमको एक शब्दको सुका पनि नपर्ने लेखन म पात्र अमूल्य लेखनको मूल्य नभएको विचार मौनताभिन्न बुनिरहेका हुन्छन् । मिस किमका उपन्यासको अध्ययन, उनीप्रतिको असीम प्रेमका भुल्काहरू अनि उनको साहित्यप्रतिको भुकावलाई पनि म पात्रले व्यक्त गरेका छन् ।

कोरियाली साहित्यिक सम्मलेनको आखिरी साँझ नजिकिँदै गर्दा म पात्र नायिकाका फिल्मका कथाहरू स्मरण गर्छन् । उनीसँग भेट हुन आतुर भएको पटकपटक दर्साएका छन् । नायिका युका फिल्मी अभिनयजस्तै वास्तविक जीवन पनि प्रेम र बिछोडको खेल (नाटक) जस्तै हो भन्ने विचार व्यक्त गर्दछन् । हरेक कहानीमा जीवन हुन्छ अनि हरेक जीवनमा कहानीहरू हुन्छन् भन्ने मान्यता म पात्रको रहेको देखिन्छ । म पात्र प्रेमलाई सुख र दुःख दुबैको कारण बनाएर देखाउन चाहन्छन् ।

अन्तिम साँझपछि कोरियाको बसाइँ सकिने हुनाले म पात्र कार्यक्रमअगाडि केही कोरियन सम्भनाहरू साथ लैजाने विचार गर्दै म्योडदोड सपिड डिस्ट्रिक्ट जान्छन्, जहाँ बुद्धका काठे बटुका प्रख्यात छ । म पात्रले पनि काठका बटुका किन्छन् त्यसपछि एउटा न्यानो गलबन्दी किनेर फर्किन्छन् ।

रात्रिकालीन भोजका लागि सबै सहभागीहरू उपस्थित भइसकेका छन् । साहित्यकार, दोभाषे, अन्य सबै व्यक्तित्वहरू रङ्गीचङ्गी पुतलीभैँ देखिएको छ । म पात्र नायिका यु आउने कल्पना गर्दछन् । कार, मोनोरेल वा हुण्डाई गाडी केमा आउलिन् म पात्रको रोबोट दिमागले सोच्यै गरेको छ । मिस लिले कार्यक्रमको भिडियो रेकर्ड हुने कुरा बताउँछिन् र प्रत्येक साहित्यकारहरूलाई खामबन्द रचना दिन्छिन् ।

म पात्रले यु आउनु र आफूले गलबन्दी खरिद गरेकोमा कसैले खिस्सी गर्छ कि भन्ने सोचमा हुन्छन् । उनी हिउँ परेका कारणले किनेको यु आउन संयोग मात्र रहेको कुरा आफ्नो मनलाई भनिरहेका हुन्छन् । कार्यक्रमको कार्यभारले गर्दा मिस ली दौडादौड गरिरहेकी हुन्छिन् । यसलाई म पात्र विवाहमा हतार भएर दौडिरहने दिदीबहिनीहरूको संज्ञा दिन्छन् । अधि दिइएका खामहरू पुनः सड्कलन गर्दै लि आउँछिन् र कार्यक्रमस्थलमा नै प्रदान गरिने बताउँदै खाम फिर्ता लिएर जान्छिन् । लिम र लि सबै सहभागीहरूलाई शरीर तताउने प्याड प्रयोग गर्न सिकाउँछन् । त्यसैबेला लि अलि चिन्तामा पर्छिन् । क्याफे जानका लागि भनिएका बस नआई साना गाडी आउँछन् । सबै मिलिजुली क्याफेमा जान्छन् । त्यहाँ यु पनि

आइसकेकी हुन्छन् । नायिका यु अगली, पातली भएकी कुरा म पात्रले भनेका छन् । मिस लिले म पात्रलाई रिहर्सलका लागि अनुरोध गर्छिन् ।

कार्यक्रममा सबैतिर क्यामरा राखिएको र म पात्रकी दोभाषे अङ्ग्रेजीमा मात्र उत्था गर्न सक्ने भएकाले पर्दामा सेटिङ गर्न असहज भएको बताएपछि लिले र म पात्रले साङ्केतिक इसारा प्रयोग गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिने सल्लाह गर्छिन् । म पात्रको *पत्यसा क्याफे* मञ्चन हुन्छ इसाराको डाटाबाट, साङ्केतिक इसाराहरूबाट, मिस लिलेको सहयोगमा । त्यसपछि नायिका युका प्रश्न सोध्ने पालो आउँछ । युले म पात्रलाई पहाडकै देशबाट आएको र पहाड किन चढेको अनि पहाडको चढाइमा के फरक पाउनुभयो भनी प्रश्न गर्छिन् । प्रश्नोत्तर र मञ्चको कार्य सकिएपछि खानपानको समयमा पनि प्रश्न सोध्ने क्रम सकिएको हुँदैन । कार्यक्रम सकिएर रिसोर्ट फर्किदा आधारगत भएको हुन्छ । मिस लिले सबैलाई चिल्ला बिदाइका खामहरू दिन्छिन्, जसमा हवाईटिकटसमेत रहेको हुन्छ । मिस लिले खामचाहिँ घर पुगेर मात्र खोल्न भन्छिन् । भोलि बिहानैदेखि घर फर्किने पालो भएका साहित्यकारहरूलाई बिदाइका हात हल्लाउन अनुरोध गर्छिन् । म पात्रको भने बेलुका मात्र बिदाइ हुनेछ । उनी भोलिपल्ट पिटर प्यान बेकरी जान्छन् । बिहानी खानाका लागि जापानिज रेस्टुरेन्ट जाने जानकारी आउँछ । मिस लिले र लिमसँग म पात्र खाना खान जान्छन् अनि त्यही गल्लीको बाटो कोटको गोजीमा हात कोचर्दै आखिरीपटक सम्भना सँगाल्दै हिँड्छन् ।

म पात्र मिस लिलेलाई भावी योजनाका बारेमा प्रश्न गर्दा दक्षिणपूर्वी एसियातिर छुट्टी मनाउन जाने भन्छिन् । एकलै जाने कि दुकलै भनी म पात्रले सोध्छन् । अनि आफूलाई न्यास्रो लाग्नेकुरा व्यक्त गर्छन् । मिस लिले सम्भना स्वरूप केही कोसेलीहरू म पात्रलाई दिएर बिदा हुन आग्रह गर्दछिन् । छुट्टिने बेलामा नरमाइलो महसुस गरेका घटनाक्रमले उपन्यासको सङ्घर्षहासको अवस्थालाई जनाउँछ ।

उपसंहार

म पात्र ट्याक्सीमा बसेपछि लिले र लिम ओभेलमा पर्छन् । यसपछि ट्याक्सी चालक किमसँगको वार्तालाप प्रस्तुत गरिएको छ । चालक किमले आफ्नो नोटकपीमा म पात्रको कोरियाली किताबको नाम लेखिदिन आग्रह गर्दछन् । कोरियाली नाम नआउने हुनाले म पात्रले अङ्ग्रेजीमै लेखिदिन्छन् । चालक किमले नेपाली पैसा कस्तो हुन्छ भनी जिज्ञासा राख्दा म पात्रले सय रूपैयाँका दुईवटा नोट दिएर साटूनका लागि भए पनि नेपाल आउनु भन्दै ठट्टा गर्छन् । चालक किमले चिनमा व्यापार घाटा भएर फर्किएको र ट्याक्सी चलाउन सुरु

गरेको कुरा बताउँछन् । म पात्रले किमलाई कम्पनी छोडेर ट्याक्सी भनी सोध्दा किम भोक्किन्छन् र भन्छन्, “कम्पनी उल्ट्यो भनेर हात बाँधेर बस्नु भयो त ?” अनि नेपालमा बुद्धको जन्म भएर पनि बुद्ध मान्नेभन्दा हिन्दु धेरै हुनाको कारण खोज्न मन लागेको कुरा व्यक्त गर्छन् ।

म पात्रको गन्तव्य आइसकेको हुन्छ । नेपाल फर्कनका लागि म पात्र किमलाई धन्यवाद दिँदै इम्चोन विमानस्थलभित्र पस्छन् । विमानस्थलको औपचारिकता सकेपछि मिस लिको पत्र पढ्ने समय पाए म पात्रले त्यसमा लिले आफूलाई ‘म पात्रको घोषित शत्रु’ भनेर उपनाम दिएकी छ र आखिरीपटक जिस्किएको भन्छन् । मिस लिले म पात्रले जुवान समरमा पहिलो लन्चमा भनेको कुराहरू आफूले हिम्मत बटुलेको र प्रेरित भएको कुरा पत्रमा लेखेकी हुन्छन् । म पात्रलाई बिदाइ गर्नु दुर्भाग्य सम्भ्रएकी लिले हृदयदेखि नै गुडबाइ भनेको र नेपाल घुम्न आइन भने सम्पर्क गर्ने पनि बताएकी छिन् ।

म पात्र फर्किएको केही दिनमा कोरियामा हिउँको वर्षा भएर शहर भताभुङ्ग भएको खबर आउँछ र म पात्रले लिलाई मेल गरेर हालखबर बुझ्छन् । प्रतिउत्तरमा लिले हिउँको वर्ष भएकाले आफूले बिदा नपाएको र वर्षा भए पनि म पात्र चढेको पहाड र जुवान समरजस्ताको त्यस्तै रहेको कुरा बताउँछिन् । म पात्रलाई कार्यशालको र आफ्नो बारेमा विचार व्यक्त गर्न आग्रह पनि गर्छिन् । जागिर छाडेकाले आफूलाई व्यक्तिगत पत्राचार गर्न आग्रह गर्छिन् । यत्तिकैमा फोटोग्राफर किमको फोन आउँछ । उनले नेपाली नम्बरबाट फोन गरेका हुन्छन् । किम नेपाल घुम्न आएको र हिमालय ट्रेक गरेर फर्किएपछि म पात्रलाई भेट्ने र सँगै खानाखाने इच्छा व्यक्त गर्छन् । किमसँगको कुराकानीमा म पात्रले फोटो भनेको यथार्थको नक्कल मात्र रहेको विचार व्यक्त गर्छन् । लेखकले एउटा सानो कोठाभित्र बसेर संसार लेख्न सक्ने र फोटोग्राफरले संसार घुमे पनि फोटोमा संसार उतार्न नसक्ने विचार व्यक्त गर्दछन् । फोटोमा क्षण उतार्न सकिन्छ तर अनुभूति लेखेर मात्र व्यक्त गर्न सक्ने तर्क म पात्रले गर्छन् । कुराकानीका क्रममा दक्षिण कोरियाली राष्ट्रपतिले नेपाल दोस्रोपटक भ्रमण गरेको र नेपाल मनपराउने प्रसङ्गमा किमले भुइँचालो आउँदा उद्धारमा राष्ट्रपति पनि ढुङ्गा ओसारन आएका र आफूलाई पनि नेपालमा सजिलो महसुस हुने र आफ्नो दोस्रो घर भन्न रुचाउने कुरा व्यक्त गरेका छन् ।

म पात्र र किमबीच दुई राष्ट्रपतिका कार्यबारे समीक्षा गर्छन्, अनि कोरिया फर्किएपछि ओलम्पिक खेल सुरु हुने र दुई कोरियाबीच आपसी मेल हुनसक्ने आशाका

किरण लिँदै नेपालबाट विदा हुन्छन् । चिन र अमेरिकाले छुट्याएको दक्षिण र उत्तर कोरिया एक हुनसक्ने सम्भाव्यसँग सम्बन्धित फोटाहरू प्रकाशित भएको प्रसङ्गका साथमा उपन्यासको अन्त्य हुनु र यिनै घटनाहरूको अवस्थाको प्रस्तुतीकरणलाई उपसंहारको रूपमा लिन सकिन्छ ।

सारांश

यस अध्यायमा कोरियाना कफी गफ उपन्यासको कथानक संरचनामा आधारित रहेर कथावस्तुको आरम्भ/चिनारीअन्तर्गत उपन्यास र उपन्यासका पात्रहरूको सामान्य परिचयका साथै कथानकको आरम्भका सामान्य घटनाक्रमको परिचय दिइएको छ । यसक्रममा म पात्र (लेखक) लेखक नेपालबाट साहित्यिक कार्यशाला गोष्ठीमा सहभागी हुन दक्षिण कोरियाको इम्चोन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको पुगेको त्यहाँ सहायक पात्रहरू ली, किम, मिस लिन आदिसँग भेटेको देखिन्छ । त्यहाँको वातावरणीय, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक विषयवस्तुहरूको चित्रण गरेर यस आरम्भ खण्डलाई पूर्णता दिइएको छ । सङ्घर्ष विकासको प्रारम्भ रात्रिको एक बजे निम्तालु पर्खिएको ली र लिमसँगको भेट, स्वागत र म पात्र कार्यक्रमको पहिलो पाहुना हुनु, म पात्रलाई पटकपटक सगरमाथाको देशको मान्छे भनेर सम्बोधन गरिनु, सगरमाथाको देश भन्दैमा सधैं हिउँ पर्ने होइन भन्ने कुरा म पात्रले बुझाउनु, म पात्र रेस्टुरेन्ट जाँदा अल्मलिनु, बीचबीचमा शिवा रिउका कविताको प्रसङ्ग आउनु, म पात्रले बाहिरी बनावटी सजावटले मानिसको सोचाइ राम्रो हुन नसक्ने र शिक्षाले नै मस्तिष्कको सौन्दर्यता र कुरूपता अध्ययन गर्दछ भन्नु, विज्ञान र प्रविधिले विश्वलाई साँघुरो र मानिसको मस्तिष्कलाई पनि सङ्कुचित तुल्याएको विचार म पात्रले व्यक्त गर्नु, कवितालाई समाजको पोषण मान्ने म पात्रले समाजका दैनिक विकासका क्रियाकलापहरू विचारको पोषक तत्व हो भन्नुजस्ता अनेक विचारको उत्पत्ति र वहसपछि म पात्रको कार्यकलापको सुरुवाती तामभ्रामको सुरुवात भएर सङ्घर्ष विकासको समापन भएको छ ।

कार्यकलापको पहिलो दिन उद्घाटन र स्वागतका दृश्यहरू, किमको अध्यक्षतामा कार्यशाला सुरु भएपछि परिचयात्मक कार्यक्रम, कार्यक्रमको अन्त्यमा रसरङ्ग, दोस्रो दिन ब्लु हाउसको अवलोकन भ्रमण, सो स्थलको त्रासदीय प्रस्तुति, कोरियाली एकीकरणप्रतिको विरक्तता, अमेरिकाको पूँजीवादले गर्दा कोरिया एक हुन नसकेको, टि.भी. को स्क्रिनमा कोरिया आणविक शक्ति राष्ट्र भएको कुरा स्क्रोल भइरहेको अवस्थाले उपन्यासको चरम अवस्थालाई देखाउँछ । सङ्घर्षह्रासअन्तर्गत म पात्र दिनभरिको थकानपछि आफ्नो कोठामा

जानु, सम्पूर्ण घटनाहरूको पुनःस्मरण गर्नु, म पात्रले नायिका युका फिल्मका कथाहरू स्मरण गर्नु, कोरियन सम्भनाहरू साथ लैजाने विचारले बुद्धका काठका बटुका र एउटा गलबन्दी किन्नु, रात्रिकालीन भोजमा सहभागीहरू उपस्थित हुनु, म पात्रले नायिका यु आउने कल्पना गर्नु, कार्यक्रममा म पात्रको *पल्यसा क्याफे* मञ्चन इसाराको डाटाबाट हुनु, मिस लिले सबैलाई चिल्ला विदाइका खामहरू दिँदै घर पुगेर मात्र खोल भन्नु । मिस लि सम्भना स्वरूप केही कोसेलीहरू म पात्रलाई दिएर विदा हुनु, छुट्टिने बेलामा नरमाइलो महसुस हुनु आदि सङ्घर्षहरूको रूपमा आएको छ ।

उपसंहारअन्तर्गत लि र लिम ओभेलमा पर्नु, ट्याक्सी चालक किमसँगको वार्तालाप हुनु र उनले म पात्रसँग नेपाली पैसा कस्तो हुन्छ भनी जिज्ञासा राख्नु, म पात्रले सय रूपैयाँका दुईवटा नोट दिनु, म पात्रको गन्तव्य आइपुग्नु, नेपाल फर्किएको केही दिनमा कोरियामा हिउँको वर्षा हुनु, लिसँग मेल गरेर हालखबर बुझ्नु, लिले सबै ठीक रहेको बताउनु, फोटो ग्राफर किमको फोन आउनु, दुईबीच वार्तालाप हुनु, चिन र अमेरिकाले छुट्ट्याएको दक्षिण र उत्तर कोरिया एक हुनसक्ने सम्भाव्यसँग सम्बन्धित फोटाहरू प्रकाशित भएको प्रसङ्गका साथमा उपन्यासको अन्त्य हुनु र यिनै घटनाहरूको अवस्थाको प्रस्तुतीकरणलाई उपसंहारको रूपमा लिन सकिन्छ । यसरी यस उपन्यासको कथानक समाप्त भएको छ ।

अध्याय पाँच

शैलीवैज्ञानिक आधारमा कोरियाना कफी गफ उपन्यासको पात्रविधान

प्रस्तुत उपन्यास कोरियाना कफी गफ दैनिकीको शैलीमा लेखिएको छ । उपन्यासमा उपस्थित पात्रहरूको चरित्रका आधारमा पात्रहरूलाई लिङ्ग, कार्य, स्वभाव, सामाजिक सम्बन्ध, प्रवृत्ति, आसन्नता र आबद्धताको आधारमा वर्गीकरण गरी निम्नानुसार अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ :

म

प्रस्तुत उपन्यास कोरियाना कफी गफमा म पात्रलाई मुखपात्रका रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ । ऊ लिङ्गको आधारमा पुरुष पात्र हो । नेपालदेखि कोरियासम्मको यात्रा र पुरै उपन्यासमा मुखपात्रका रूपमा रही केन्द्रीय भूमिका निर्वाह गरेको कारण ऊ कार्यको आधारमा प्रमुख पात्र हो । नेपालबाट कोरिया जानु, साहित्यिक कार्यक्रममा सहभागी हुनु, यात्राका क्रममा आइपरेका सम्पूर्ण कार्यहरू गर्नु, आफ्नो चञ्चलता र विचारहरू प्रस्तुत गर्ने हुनाले नै ऊ प्रमुख पात्र हो भन्न सकिन्छ । ऊ प्रवृत्तिको आधारमा अनुकूल पात्र हो । सम्मेलनमा भाग लिनु, पहाड चढ्नु, आयोजकहरूले लगेका ठाउँहरूमा जानु आदि क्रियाकलापले गर्दा म पात्र स्वभावका आधारमा गतिशील पात्र हो । म पात्रले स्वयम् आफ्ना मनका कुराहरूका साथै यात्राको बेलिविस्तार र आफूसँग भेटिएका व्यक्तित्वहरूसँगको संवाद जस्ताको तस्तै प्रस्तुत गरिएको हुनाले जीवनचेतनाका आधारमा ऊ व्यक्तिगत पात्र हो । उपन्यासमा सुरुदेखि अन्तसम्म प्रत्यक्ष रूपमा उपस्थित रहेको हुनाले म पात्र आसन्नताका आधारमा मञ्चीय र उपन्यासबाट उसको चरित्रलाई भिक्दा उपन्यासको संरचना नै खल्वलिन गई अपूर्ण बन्ने भएकाले आबद्धताको आधारमा बद्ध पात्र हो । आफ्नै यात्राका क्रममा भएका घटनाहरूलाई आफैले प्रस्तुत गरेका र वास्तविक कार्यको प्रस्तुति भएका कारण ऊ यथार्थवादी पात्रको रूपमा प्रस्तुत भएको देखिन्छ ।

ड्राइभर किम

प्रस्तुत कोरियाना कफी गफ उपन्यासमा उपस्थित पात्र ड्राइभर किम लिङ्गको आधारमा पुरुष पात्र हो । म पात्र नेपालबाट कोरिया एयरपोर्टमा ओर्लिएपछि कार्यक्रमस्थलसम्म पुग्न सहयोग गरेको र थोरै मात्र भूमिकामा देखिएको हुनाले ड्राइभर किम गौण पात्र हो । रातिको समयमा म पात्रलाई कार्यक्रमस्थलसम्म पुऱ्याउन सहयोग

गरेको हुनाले प्रवृत्तिका आधारमा अनुकूल पात्र हो । ड्राइभर किम उसको आफ्नो काम पुरा गरेर गएको छ, त्यसैले ऊ स्थिर पात्र हो । रात, साँझ, बिहान नभनी यात्रुले भनेको ठाउँमा पुऱ्याउनु पर्ने ड्राइभरको धर्म हो, उसले पनि अन्य ड्राइभरले जस्तै म पात्रलाई रातमा गन्तव्यस्थल पुग्न सहयोग गरेको छ त्यसैले ऊ समस्त ड्राइभरको प्रतिनिधित्व गर्ने भएकाले वर्गीय पात्र हो । प्रत्यक्ष रूपमा प्रस्तुत भएको हुनाले ड्राइभर किम मञ्चीय पात्र हो । ड्राइभर किम उपन्यासमा नभए पनि कथानकमा कुनै प्रकारको परिवर्तन नआउने र अन्य ड्राइभर पाउन सकिने भएकाले आबद्धताको आधारमा ऊ मुक्त पात्र हो । ड्राइभरको काम जति बेला पनि सेवा दिने हो र यात्रुलाई गन्तव्यमा पुऱ्याउने हो । यही यथार्थलाई आत्मसात गरी ड्राइभर किमले म पात्रलाई गन्तव्यमा पुऱ्याएको हुनाले ऊ यथार्थवादी पात्र हो ।

मिस ली

प्रस्तुत उपन्यास *कोरियाना कफी गफ*मा उपस्थित मिस ली लिङ्गको आधारमा स्त्री पात्र हो । दक्षिण कोरियाली साहित्यिक सम्मेलनको आयोजकका रूपमा प्रस्तुत मिस ली म पात्रको स्वागतका लागि रातिसम्म बस्नु, म पात्रलाई घुम्न लैजानु, कार्यक्रमको तालिकाबारे सूचना दिनु, आवश्यक सल्लाह र सुझाउ दिनु, मार्गनिर्देशन गर्नु, सहयोग गर्नु र कथानकको सुरुदेखि अन्त्यसम्म उनको भूमिका रहेको हुँदा आदि कार्यका आधारमा उनी सहायक पात्र हुन् । कथानकअनुसार म पात्रको यात्रा र लेखनमा सघाएको र आफ्नो कामका पनि दत्तचित्त भएर लागेको हुनाले प्रवृत्तिको आधारमा अनुकूल पात्र हुन् । साहित्यिक कार्यक्रमपछि आफू अवकाश लिने र आफ्नो कामप्रति सम्बन्धित निकायले सकारात्मक नसोचेकाले आफू स्वतन्त्र रहेर रचनात्मक कार्य गर्न चाहेकाले स्वभावको आधारमा मिस ली गतिशील पात्र हुन् । जागिरका क्रममा खटाइएको ठाउँमा जतिबेला र जुनसुकै परिस्थितिमा पनि हाजिर हुनपर्ने कर्मचारीको बाध्यतालाई छर्लङ्ग पारेको हुनाले उनी जीवनचेतनाका आधारमा वर्गीय पात्र हुन् । म पात्रसँगसँगै कथावस्तुलाई अगाडि बढाउन सहयोग पुऱ्याएको हुनाले प्रत्यक्ष पात्र हुनाले मिस ली गतिशील एवम् मञ्चीय पात्र हुन् । कथानकको सुरुदेखि अन्त्यसम्म कथानकमा बाँधिँएर प्रस्तुत भएको हुनाले आबद्धताका आधारमा बद्ध पात्र हुन् । आफ्नो जागिरप्रति असन्तुष्ट भएर जागिर छोड्ने विचार आउनु तर आफूले गर्नुपर्ने कर्तव्य पूरा गर्न समय र परिस्थितिसँग अनुकूल बनाउनु आदि कारणले गर्दा उनी यथार्थ पात्र हुन् ।

मिस लिम

प्रस्तुत उपन्यासमा उपस्थित मिस लिम लिङ्गको आधारमा स्त्री पात्र हुन् । कोरियाली सम्मेलनमा आयोजकका तर्फबाट पाहुनाको सहयोगीका रूपमा खटिएकी कर्मचारीको रूपमा मिस लिमलाई प्रस्तुत गरिएको छ । मिस लिम लीसँगसँगै देखिए तापनि उनको भूमिका खासै प्रस्तुत गरिएको छैन । उपन्यासमा प्रत्यक्ष तर कहींकहीं मात्र प्रस्तुत गरिएकी मिस लिम कार्यका आधारमा सहायक पात्र हुन् । मिस लीसँगै कथानकअनुसार प्रस्तुत भएको हुनाले प्रवृत्तिका आधारमा अनुकूल पात्र हुन् मिस लिम । कथानकमा कुनै महत्वपूर्ण भूमिकामा प्रस्तुत नभएकी हुनाले स्वभावका आधारमा स्थिर पात्रका रूपमा लिमलाई प्रस्तुत गरिएको छ । पाहुनाको स्वागतका लागि रातिसम्म बस्नु, मिस लीलाई सहयोग गर्नुजस्ता कार्यले जीवनचेतनाका आधारमा वर्गीय पात्रका रूपमा मिस लिमलाई देखाइएको छ । यदाकदा भए पनि मञ्चमा प्रस्तुत भएकी र उपन्यासमा प्रत्यक्ष भूमिका निर्वाह गरेकी हुनाले मिस लिम आसन्नताका आधारमा मञ्चीय र आबद्धताका आधारमा बद्ध पात्र हुन् । कम बोल्ने तर आफ्नो कार्यमा अडिक रहेका कारण मिस लिम यथार्थ पात्र हुन् ।

साहित्यकार किम नाम इल

प्रस्तुत उपन्यासमा प्रस्तुत गरिएका साहित्यकार किम नाम इल पुरुष पात्र हो । उपन्यासमा प्रत्यक्ष रूपमा सहयोग भए पनि छोटो भूमिकामा देखिएको हुनाले कार्यका आधारमा किम नाम इल गौण पात्र हो । सम्मेलनका क्रममा भ्रमण गर्दा प्रत्येक ठाउँमा कुन ठाउँ हो, पहिलोचोटि आउँदैछु भन्नु, कोरियाको साहित्यको सङ्घर्षका कथा प्रस्तुत गर्नु, दुईचोटिसम्म गिरफ्तार हुँदा पनि साहित्यमा लागि रहनु, राजनीतिसँग दिक्क लागेर नेपाल घुम्न आउनु, हिमाल घुमेपछि आत्मबल बढाएर फेरि साहित्यतर्फ फर्कनु आदि प्रवृत्तिका आधारमा अनुकूल पात्र हो । जतिसुकै प्रतिकूल परिस्थितिमा पनि साहित्यको बाटो नछोड्नुका कारण स्वभावका आधारमा स्थिर पात्रका रूपमा किम नाम इललाई प्रस्तुत गरिएको छ । आफ्ना विचार व्यक्त गर्दा राजनैतिक प्रतिकूलताले गिरफ्तारी भोगेका किम नाम इल जीवनचेतनाका आधारमा मञ्चीय पात्र हो । किम नाम इल नहुँदा उपन्यासमा कोरियाली साहित्यकारका वर्गीय सङ्घर्षका कथा प्रस्तुत नहुने हुनाले उपन्यासमा मिठास कम हुने कारणले आबद्धताका आधारमा बद्ध पात्र हो । लेखकका सङ्घर्ष र असुरक्षित भविष्यको यथार्थलाई प्रस्तुत गर्न सघाउ पुऱ्याएको हुनाले किम नाम इल यथार्थ पात्र हो ।

नायिका यु

प्रस्तुत उपन्यासमा उपस्थित नायिका यु लिङ्गको आधारमा स्त्री पात्र हुन् । कोरियाली साहित्यिक सम्मेलनमा अन्तिम र विशेष पाहुनाका रूपमा आमन्त्रित पात्र नायिका यु सहायक पात्र हुन् । उपन्यासको कथावस्तुको कार्यव्यापारलाई अगाडि बढाउन महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको हुँदा नायिका यु अनुकूल र गतिशील पात्र हुन् । नायिका भएर बोलावट भएको ठाउँमा जानु, आफ्नो क्षमता प्रस्तुत गर्नु उनको नायिका धर्म हो, त्यसैले उनले सम्मेलनको अन्तिम दिन कार्यक्रममा सहभागिता जनाएर महत्त्वपूर्ण भूमिका देखाएकी छिन् । नायिका यु जीवनचेतनाका आधारमा वर्गीय पात्र हुन् । नायिका युको भूमिका उपन्यासमा प्रत्यक्ष रूपमा देखाइएकोले आसन्नताको आधारमा मञ्चीय पात्र हुन् भने उपन्यासबाट उनको भूमिका हटाइदिने हो भने उपन्यासको कथावस्तु खल्वलिन सक्ने भएकाले उनी आबद्धताको आधारमा उपन्यासको बद्ध र यथार्थ पात्र हुन् ।

फोटोग्राफर किम

उपन्यासमा उपस्थित फोटोग्राफर किम लिङ्गको आधारमा पुरुष पात्र हो । फोटो खिच्ने मौका पाएका किम कहिले नेपाल घुम्ने, कहिले विश्वकपका फोटा खिच्ने, समयअनुसार चलिरहने गतिशील पात्र हो । उपन्यासमा फोटोग्राफर किम अनुकूल पात्रका रूपमा देखिन्छन् । फोटोग्राफरले जहाँ जे देख्यो त्यसैलाई क्यामरामा कैद गर्नु फोटोग्राफरको धर्म हो र यो धर्म किमले पनि अत्यन्तै लगनका साथ निर्वाह गरेकाले जीवनचेतनाका आधारमा फोटोग्राफर किम वर्गीय पात्र हो । उपन्यासमा प्रत्यक्ष संलग्नता रहेका कारण किम आसन्नताका आधारमा मञ्चय पात्र हो भने आबद्धताका आधारमा मुक्त पात्र हो । आफूलाई आफ्नो इच्छाअनुसार चलाउन सक्ने पात्र किम यथाथ पात्र हो ।

ड्राइभर किम

उपन्यासमा उपस्थित ड्राइभर किम लिङ्गको आधारमा पुरुष पात्र हो । चीनमा दस वर्ष व्यापार गरेर कोरिया फर्किएर छोरीको पढाइका लागि ड्राइभरको काम गरेका किम उपन्यासमा सहायक पात्रको रूपमा देखापरेका छन् । व्यापारीहरू आफ्ना व्यापार घाटापछि पनि परिवार पालनका लागि जस्तो काम पनि तयार हुन्छन् भनी समस्त व्यापारी वर्षको प्रतिनिधित्व गरेकाले ड्राइभर किम वर्गीय पात्र हो । कथावस्तुको कार्यव्यापारमा प्रत्यक्ष संलग्नता रहेकाले मञ्चीय र मुक्त पात्रका रूपमा प्रस्तुत भएको छ ।

सहायक पात्रहरू

प्रस्तुत उपन्यासमा उपस्थित डा. नान, मिस किम, मिस्टर किम (साहित्यकार), अन्य साहित्यकारहरू, मिन सुड, दोभाषेहरू, रेष्टुरेन्टकी दिदी आदि उपन्यासको कथानकलाई अगाडि बढाउन सहयोगी भूमिकामा रहेका सहायक पात्रहरू हुन्। डा. नान एक साहित्यकार पुरुष पात्र हुन्। उनले पनि कथानकलाई अघि बढाउन सशक्त भूमिका खेलेका छन्। त्यसैले डा. नान अनुकूल, स्थिर र वर्गीय, मञ्चीय र बद्ध पात्र हुन्। मिस किम स्त्री पात्र हुन्। साहित्यिक सम्मेलनमा उपस्थित आफ्ना रचना र सङ्घर्षका उनका कथाले उपन्यासको कथानकलाई अझ रोचक बनाउन भूमिका खेलेको हुनाले प्रवृत्तिका आधारमा अनुकूल, स्वभावका आधारमा गतिशील, जीवनचेतनाका आधारमा वर्गीय र आसन्नताका आधारमा मञ्चीय पात्र हुन्। मिस्टर किम लिङ्गका आधारमा पुरुष पात्र। साहित्यिक सम्मेलनको अध्यक्षता गर्ने अनुकूल, गतिशील, वर्गीय र मञ्चीय पात्र हो। अन्य साहित्यकारहरूले पनि उपन्यासको कथानकलाई अगाडि बढाउन सहयोग गरेका छन्। उनीहरू स्त्री र पुरुष दुबै भए पनि कार्यका आधारमा सहायक पात्र हुन्। उपन्यासलाई रोचक र मिठासयुक्त बनाउन प्रयास गरेकाले औपन्यासिक प्रवृत्तिअनुसार अनुकूल, स्वभावगत दृष्टिले गतिशील, जीवनचेतनाका आधारमा वर्गीय, आसन्नताका आधारमा मञ्चीय, आबद्धताका आधारमा बद्ध र यथार्थ पात्र हुन्। यसैगरी विभिन्न भाषाका साहित्यकारहरूका भाषालाई उल्था गरी सहज बनाएकाले उनीहरू कार्यका आधारमा सहायक पात्र, प्रवृत्तिका आधारमा अनुकूल, स्वभावका आधारमा गतिशील, जीवनचेतनाका आधारमा वर्गीय, आसन्नताका आधारमा नेपथ्य र आबद्धताका आधारमा मुक्त पात्र हुन्।

नेपथ्य पात्रहरू

उपन्यासमा अदृश्य रूपमा उपस्थित पात्रहरू ड्राइभर किमकी छोरी, पिटर प्यान बेकरीका परिचारिका, काउन्टरवाली, प्रोफेसर र विद्यार्थीहरू, रेष्टुरेन्टकी दिदीका बूढा, शिवा रिउ, सुरक्षा गार्ड, फूल काट्ने बहिनी, लीकी साथी, नायिक युका प्रेमी, आमा, मुन जाय इन, मिस किमको भाइ, ली वु जिन्, राष्ट्रपति सुश्री पार्क, म्योडदोड सपिड, डिस्ट्रिक्टको गलबन्दी पसल्ली, क्याफे पसलका दर्शकहरू, कविहरू, वेटर आदि नेपथ्य पात्रका रूपमा उपस्थित भएका छन्। उनीहरूले अदृश्य रूपमा उपस्थित भएर उपन्यासको कथावस्तुलाई अगाडि बढाउन सहयोग गरेका छन्।

तालिका सङ्ख्या १ : पात्रहरूको वर्गीकरण

वर्गीकरणको आधार	लिङ्ग		कार्य			प्रवृत्ति		स्वभाव		जीवन चेतना		आशन्नता		आबद्धता	
	पुरुष	स्त्री	प्रमुख	सहायक	गौण	अनुकूल	प्रतिकूल	गतिशील	स्थिर	वर्गीय	व्यक्तिगत	मञ्जीय	नेपथ्य	बद्ध	मुक्त
म पात्र	+		+			+		+		+		+		+	
ली		+		+		+		+		+		+		+	
मिस लिम		+		+		+		+		+		+		+	
किम नाम इल	+			+		+			+	+		+		+	
नायिका यु		+		+		+		+		+		+		+	
फोटोग्राफर किम	+			+		+		+		+		+			+
ड्राइभर किम	+				+	+		+		+		+			+
मिस किम		+			+	+		+		+		+			+
मिस्टर किम	+				+	+		+		+		+		+	

(नोट : उल्लिखित तालिकामा पात्रहरूको भूमिकालाई (+) चिह्नद्वारा सङ्केत गरिएको छ ।

सारांश

पाँचौं अध्यायमा उपन्यासमा रहेका पात्रहरूको चरित्रअनुरूप वर्गीकरण तालिका प्रस्तुत गरिएको छ । त्यसै आधारमा चरित्रचित्रणअन्तर्गत पात्रहरूलाई लिङ्गको आधारमा, कार्यको आधारमा, स्वभावको आधारमा, जीवनचेतनाको आधारमा, प्रवृत्तिको आधारमा, सामाजिक सम्बन्धको आधारमा, आसन्नताको आधारमा र आबद्धताको आधारमा विभाजन गरी पात्रहरू केकस्ता छन् भनी विश्लेषण गरिएको छ । म पात्र प्रमुख पात्रका रूपमा उपन्यासमा उपस्थित रहेको छ र उसैको कार्यव्यापारलाई अगाडि बढाउँदै कथानकले पूर्णता पाएको छ । म पात्रलाई सहयोग गर्न विभिन्न प्रकारका सहायक तथा गौण पात्रहरू मञ्चीय तथा नेपथ्य पात्रका रूपमा उपस्थिति रहेका देखिन्छन् । लगभग पच्चीसजना पात्रहरू उपस्थिति रहेको यस उपन्यासको सहायक पात्रहरूमा मिस ली, मिस लिम, मिस किम, ड्राइभर किम १, फोटोग्राफर किम, साहित्यकार किम नाम इल, नायिका यु आदि रहेका छन् र म पात्रको केन्द्रीयतामा घुमेको कथानकलाई अगाडि बढाउन प्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गरेका छन् । यसका साथै ड्राइभर किमकी छोरी, पिटर प्यान बेकरीका परिचारिका, काउन्टरवाली, प्रोफेसर र विद्यार्थीहरू, रेष्टुरेन्टकी दिदीका बूढा, शिवा रिउ, सुरक्षा गार्ड, फूल काट्ने बहिनी, लीकी साथी, नायिक युका प्रेमी, आमा, मुन जाय इन, मिस किमको भाइ, ली वु जिन, राष्ट्रपति सुश्री पार्क, म्योडदोड सपिड, डिस्ट्रिक्टको गलबन्दी पसलनी, क्याफे पसलका दर्शकहरू, कविहरू, वेटर आदि नेपथ्य पात्रका रूपमा उपस्थित भएका छन् ।

यसरी उपन्यासमा उपस्थित रहेका पात्रहरूको भूमिकाको चित्रण गरी उनीहरूको निष्कर्ष निकालिएको छ । यी पात्रहरूको उपस्थितिले आआफ्नो भूमिका सफल रूपमा निर्वाह गरेको र उपन्यासलाई पठनयोग्य बनाएको निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ ।

अध्याय छ

शैलीवैज्ञानिक आधारमा उपन्यासको भाषिक विश्लेषण

प्रस्तुत उपन्यास *कोरियाना कफी गफ* उपन्यास दैनिकीको भल्को दिने कफी गफ शैलीमा लेखिएको छ । शैलीवैज्ञानिक आधारमा यस उपन्यासको भाषिक विश्लेषणअन्तर्गत उपन्यासमा प्रयुक्त विभिन्न शब्दहरूको प्रयोग, विचलनको प्रयोग र समानान्तरताको प्रयोगको विश्लेषण गरिएको छ, जसका केही उदाहरणहरूको भाषिक विश्लेषण तल प्रस्तुत गरिएको छ :

चयन

कोरियाना कफी गफ शब्दचयनअन्तर्गत तत्सम, तद्भव र आगन्तुक शब्दका साथै नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापद, क्रियाविशेषण, नामयोगी, निपात, विस्मयादिबोधक, संयोजक, अनुकरणात्मक शब्दहरूको प्रयोग गरिएको छ, जसका केही उदाहरणहरूलाई यसप्रकार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

तत्सम शब्द

प्रस्तुत *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासमा संस्कृत भाषाका शब्दहरूको मूल रूप परिवर्तन नगरी जस्ताको तस्तै ल्याई प्रयोग गरिएका तत्सम् शब्दका केही उदाहरणहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“हरेक देशको एउटा विशिष्ट स्ट्याम्प हुन्छ” (पृ. ३) । “आफूलाई विशिष्ट ठान्नु, अरूका शिष्टता मतलब नगर्नु” (पृ. ५) । “उसको पनि आफ्नै जीवन छ; इच्छा छ; कामना छ; सहवास छ; सङ्घर्ष छ” (पृ. ५) । “श्रमजीवीको रक्तचाप उच्च भएको हुनुपर्छ” (पृ. ७) । “नदीलाई कहिल्यै निद्रा लाग्दैन” (पृ. ८) । “पुस्तक आफैमा निर्जीव हो” (पृ. १२९) । “एउटा निबन्ध लेखे, कपाल लामो पाल्ने युवालाई प्रहरीले समात्दै कसरी छटाइदिन्छन् भन्नेबारे” (पृ. १४७) । “घिनाउनु, अन्नलाई हियाउनु हो” (पृ. १९८) । “युद्ध सकिएको उहिल्यै हो भनेर ढुक्क हुनु हुँदैन” (पृ. १३६) । “उनले जतिसुकै प्रश्नको पासोमा पार्न खोजून् म अब गोडा पसारेर बस्दिनँ” (पृ. १८६) । “जसरी भिक्षु र भन्तेहरू पढ्छन् थ्यासबु” (पृ. १८९) । उल्लिखित वाक्यहरूमा प्रयोग भएका विशिष्ट, शिष्टता, सहवास, श्रम, निद्रा, पुस्तक, निर्जीव, हियाउनु, युद्ध, गोडा, भिक्षु आदि विवेच्य उपन्यासमा प्रयुक्त केही तत्सम शब्दका

उदाहरणहरू हुन् । यस्ता शब्दहरू यस कोरियाना कफी गफ उपन्यासमा प्रशस्त मात्रामा प्रयोग गरिएका छन् ।

तद्भव शब्द

प्रस्तुत उपन्यासमा समाविष्ट तद्भव शब्दहरूका केही उदाहरणहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएका छन् :

“अँध्यारोमा भुक्किन गाईचोर हुनुपर्दैन” (पृ. ४) । “दूधको बोतल बच्चालाई चुसाइदिनु” (पृ. २३) । “उनले मलाई हेरिन्” (पृ. ५०) । “त्यस्तो बेला तीनैजनाको अनुहार कसरी कसरी फ्याट्ट खुल्छ ?” (पृ. १०८) । “किमले बसतिर इसारा गरिरहेका छन् भने ढिलो गर्नुहुँदैन” (पृ. १५२) । “उनी स्टेयरिडको हात निकालेर एउटा सानो नोटकपि मतिर तेर्स्याउँछन्” (पृ. २२९) ।

उल्लिखित वाक्यहरूमा प्रयोग भएको अँध्यारो शब्द संस्कृतको अन्धकार शब्दबाट आएको हो भने दूध संस्कृतको दुग्ध शब्दबाट आएको हो । यसैगरी अनुहार संस्कृत शब्दको अनुवारबाट आएको हो । त्यसपछि क्रमशः आएका ढिलो, एउटा आदि तद्भव शब्दका उदाहरणहरू हुन् । यस्ता अनेकौँ शब्दहरू विवेच्य उपन्यासमा प्रयोग गरिएका छन् ।

आगन्तुक शब्द

प्रस्तुत उपन्यासमा नेपाली भाषाका बाहेक अन्य भाषाका शब्दहरू पनि प्रयोग भएका छन् । विवेच्य उपन्यासमा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दका केही उदाहरणहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“तापमान शून्य डिग्रीबाट निस्फिक्री ओरालो लाग्दै गरेका बेला म इन्चोन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको ढोकाबाहिर उभिएको थिएँ” (पृ. १) । “मैले भोला निकाल्दै उनलाई खाब्साहाबिदा भनेँ” (पृ. ११) । “उनीहरू रिसर्च पेपरमा बोल्छन् जसलाई सर्च गर्ने फुर्सद हामीलाई हुँदैन” (पृ. ३७) । “रेष्टुरेन्टको फोन नम्बर भने छ र ठेगानाचाहिँ इन्स्टाग्रामको” (पृ. ७७) । “संसारभरि तपाईँ एउटै कफी वा सुप वा स्यान्डविच वा बर्गर वा फ्राइज वा ड्रमस्टिकको स्वाद पाउन सक्नुहुन्छ” (पृ. ९०) । “मासिक स्यालरी वा तनखा वा वेतन” (पृ. ९३) । “कोठाहरू सुनसान हुँदा कि न आनसान पहाडबाटै बेस्मारी बतास चलुपर्छ वा आनाकसानबाट” (पृ. १०७) ।

उल्लिखित वाक्यहरूमा प्रयोग भएका वाक्यहरू क्रमशः डिग्री रिसर्च, पेपर, सर्च, रेष्टुरेन्ट, फोन, नम्बर, इन्स्टाग्राम, कफी, सुप, स्यान्डविच, बर्गर, फ्राइज, ड्रमस्टिक, स्यालरी आदि अङ्ग्रेजी भाषाबाट आएका आगन्तु शब्द हुन् भने इन्चोन, खाब्साहाब्निदा, आनसान, आनाकसान आदि शब्दहरू कोरियन भाषाबाट आएका शब्द हुन् । त्यस्तै तनखा, वेतन आदि शब्दहरू अरबी भाषाबाट आएका आगन्तुक शब्दका उदाहरणहरू हुन् । यस उपन्यासमा अङ्ग्रेजी भाषाबाट आएका आगन्तुक शब्दहरूको व्यापक प्रयोग भएका छन् भने अन्य भाषाबाट आएका शब्दहरूको कताकति मात्र प्रयोग भएको पाइन्छ । यस्ता शब्द प्रयोगले पनि भाषिक संरचनालाई श्रुतिमधुर तुल्याएको पाइन्छ ।

भर्रा शब्द

प्रस्तुत उपन्यास *कोरियाना कफी* गफमा प्रयोग भएका भर्रा शब्दहरू मध्यबाट केही प्रतिनिधि वाक्यहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएका छन् :

“उनले भाँको भार्न खोजेभैँ सोधेका थिए” (पृ. २) । “अर्को ब्रह्माण्डबाट आएका डिजिटल छापामार ड्रोनहरूले सुटुक्क सबै डाटा चोरैर लैजान सक्छन्” (पृ. ३९) । “घाम लागेको बेला आड किन कुतकुतिन्छ, मैले बुझेको छैन” (पृ. ४९) । “लठारिँदै खुसखुस गर्दै, लिपिस्टिकको बास्ना साट्टै हिँड्दा बरू गल्ली कहिल्यै नटुङ्गियोस्” (पृ. ६६-६७) । “गौवामा राखेको मही छ भने तपाईं मस्ती गर्न खप्पिस हुनुहुन्छ” (पृ. ९९९) । “सिथनेँ हो ! प्रहरीको गालीगलौजपूर्ण हप्कीदप्की सुन्छन्” (पृ. ९४४) । “हो क्यारे” (पृ. २०९) । “उनी मलाई अर्को खुच्चिड गर्छिन् - ठिक्क पच्यो” (२९४) । “इ ... क्या त !” (पृ. २९६) । “राष्ट्रपति पार्कले राष्ट्रवादी स्वाड गर्दै ओलम्पिक गर्ने अडान लिइन्” (पृ. २३९) ।

उल्लिखित वाक्यहरूमा प्रयोग भएका शब्दहरू भाँको, सुटुक्क, आड, कुतकुतिन्छ, लठारिँदै, खुसखुस, नटुङ्गियोस्, सिथनेँ हो !, हप्कीदप्की, हो क्यारे !, खुच्चिड, क्या त !, स्वाड आदि विवेच्य उपन्यासमा प्रयोग भएका केही भर्रा शब्दहरू हुन् । भाँको शब्दले भर्केर डरलाग्ने वा तर्साउने तरिकाले गाली गर्ने अर्थमा प्रयोग गरिएको छ; सुटुक्क शब्द थाहा नदिई लिने अर्थमा प्रयोग भएको छ; आड शब्दले सामान्य अर्थमा शरीर भन्ने बुझाएको छ भने कुतकुतिन्छले खुल्दुली, उत्साह र आवेगको अर्थको रूपमा आएको छ; एकआपसमा नजिक भएर कुराकानी गरेको अवस्थालाई आकर्षक तरिकाले लठारिँदै, खुसखुस गर्दै भन्ने अर्थमा प्रस्तुत गरिएको छ; नसकियोस् भन्ने शब्दलाई सिधै प्रस्तुत नगरेर नटुङ्गियोस् भन्ने शब्दको प्रयोग गरिएको छ; सिथनेँ हो ! भनेर स्थानीय अपशब्द प्रयोग गरी रिस पोख्ने

तरिका प्रस्तुत गरिएको छ; भाषिकाका रूपमा प्रयोग हुने क्यारे, बदला लिएको भाव व्यक्त गर्न खुच्चिड र अनुकरणको सट्टामा स्वाड शब्दको प्रयोग गरिएको छ । यस्ता शब्दको प्रयोगले उपन्यासको भाषाशैलीमा मिठास थपेको पाइन्छ ।

नामपदको चयन

प्रस्तुत *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासमा प्रयुक्त नाम शब्दका केही उदाहरणहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“सिरेटोबारे समाचार पढ्न पाउनुभएको छैन भने सोच्नुहोस् सिरेटो आँफै समाचारको गाहकी हुँदैन” (पृ. १) । “पर्दाबाहिर आँखा च्यातेँ” (पृ. २७) । “सोल जता हेरे पनि तपाईँ उस्तै देख्न सक्नुहुन्छ” (पृ. ६६) । “खासमा मैले आनसान पहाड चढेकै दिशा पत्ता लगाइनँ” भैले भनेँ (पृ. ८०) । “अमेरिका र उत्तर कोरियामा आणविक बमको बटन कसले पहिला थिच्ला, बहस चल्दै छ” (पृ. १०९) । “चराले छाडे कीरालाई” (पृ. १९१) । “योन्हीको पुस्तकालयमा फर्केर कुनै दिन पढ्न सक्नुहुन्छ । (पृ. २२९)

उल्लिखित वाक्यहरूमा प्रयोग भएका सिरेटो, पर्दा, आँखा, सोल, आनसान, अमेरिका, उत्तर कोरिया, बम, बटन, चरा, कीरा, योन्ही र पुस्तकालय आदि उपन्यासमा प्रयुक्त केही नाम पदका उदाहरणहरू हुन् । उदाहरणमा प्रस्तुत भएका सोल, अमेरिका, उत्तर कोरिया आदि व्यक्तिवाचक नाम हुन् । बम, बटन, पर्दा द्रव्यवाचक नाम हुन् यसैगरी चरा, कीरा, पुस्तकालय समूहवाचक नाम हुन् भने सिरेटो भाववाचक नाम हो । यस्ता नामपदको प्रयोग उपन्यासमा प्रशस्त मात्रामा भएको पाइन्छ ।

सर्वनाम पदको चयन

प्रस्तुत *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासमा प्रयुक्त सर्वनामका केही उदाहरणहरूलाई यसरी देखाउन सकिन्छ :

“तै उनीहरू हामीलाई विशिष्ट स्ट्याम्प हान्नुअघि दुईपल्ट सोच्छन्; जाँच्छन्; केरकार गर्छन्” (पृ. ३) । “हामी सिरक र डसनाबीच लमतन्न परेपछि शरीरलाई बूढानीलकण्ठ बनाएर निद्रादेवीसँग आकाश घुम्न निस्कन्छौँ” (पृ. ४२) । “तिनीहरूले थाहा नपाउने गरी म आँखा कर्के पादैँ हिड्ने गर्छु” (पृ. ७६) । “उनलाई त दोभाषे पनि चाहिन्थेन” (पृ. ११९) । “तपाईँले किन नाम लिनुभयो ? उनले मलाई सोधे” (पृ. १३२) । “अर्को कोही किताब किनेर आएको छ भने अटोग्राफ” (पृ. २१७) ।

उल्लिखित वाक्यहरूमा प्रयोग भएका उनी, हामी, तिनी, म, उन, तपाईं, अर्को आदि शब्दहरू सर्वनाम पदको रूपमा प्रयोग भएका छन् । यस्ता पदहरूले वाक्यमा प्रयोग हुने नामको पुनः प्रयोगलाई हटाई सुन्दर र श्रुतिमधुर तुल्याएको पाइन्छ । यस्ता सर्वनामहरूमा उनी, हामी, तिनी, म, उन, तपाईं व्यक्तिवाचक सर्वनाम हो भने अर्को सम्बन्धवाचक सर्वनाम हो । माथि उल्लेख गरिएका सर्वनाम पदका केही मात्र उदाहरण हुन् । यस्ता शब्दको उपन्यासमा प्रचुर मात्रामा प्रयोग भएको पाइन्छ ।

विशेषण पदको चयन

कोरियाना कफी गफ उपन्यासमा प्रयोग भएका विशेषणका केही उदाहरणहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“तापमान शून्य डिग्रीबाट निस्फिक्री ओरालो लाग्दै गरेका बेला म इन्चोन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको ढोकाबाहिर उभिएको थिएँ” (पृ. १) । “घुनसँग घिनाउनु, आफैलाई अरूबाट चोखो पर्नु” (पृ. ५) । “सरकारी विश्वविद्यालयमा सिट पाउनु चिट्ठा परेजस्तो हो” (पृ. ७) । “चुलबुले लिले हक जताइन्” (पृ. १५) । “मेरा अगाडि रसिलो ताजा फल बोटमै लतक्क छ (पृ. ४४) । “हावाको वेग कस्सिन थालेको छ” (पृ. ७५) । “कोठाहरू सुनसान हुँदा कि त आनसान पहाडबाटै वेस्मारी बतास चल्युपर्छ वा अनाकसानबाट” (पृ. १०६) । “हिउँदे फूलहरू अर्थात् हिँउहरू” (पृ. १८५) । “पच्चीस वर्षपछि म पुराना प्रेमी भेट्छु, एयरपोर्टमा” (पृ. २२१) ।

उल्लिखित वाक्यहरूमा प्रयोग भएको पच्चीस, शून्य सङ्ख्यावाचक विशेषण, हिउँदे र पुराना कालवाचक विशेषण, रसिलो, वेस्मारी, सुनसान, ताजा, लतक्क अवस्थावाचक विशेषण; कस्सिन, घिनाउनु, चोखो, चुलबुले गुणवाचक विशेषण; सरकारी समूहवाचक विशेषण पदका उदाहरणहरू हुन् । यस्ता विशेषण पदहरूले नामको विशेषताका साथै गुण, दोष, परिणाम बताउँछ भने किन, कस्तो, कत्रो, कति, कसरी आदि प्रश्नको उत्तरमा आउने शब्दहरूको रूपमा प्रयोग भएको पाइएका छन् ।

क्रियापदको चयन

कोरियाना कफी गफ उपन्यासमा प्रयोग भएका क्रियापदका उदाहरण यसप्रकार देखाउन सकिन्छ :

“आँखा जुध्दैमा प्रेम पदैन । तर प्रेम पर्नलाई आँखा जुध्नुपछि” (पृ. २४) । “जहाँ पुग्दैनन् रवि, त्यहाँ पुग्छन् कवि भनेर पुग्दैन” (पृ. २८) । टीएस इलियटले लेखे, “सिकारु कविहरू नक्कल उताछ्छन्; सिकेका कविहरू चोछ्छन्” (पृ. २९) । “काठैकाठको मचान उभ्याएको ठाउँबाट आँखालाई दुर्बिन पार्दा शान्त सोल लमतन्न सुस्ताइरहेछ” (पृ. ६६) । “उकालो देखिन्छ; ओरालो भोगिन्छ” (पृ. ६७) । “प्रेममा पर्दा पनि रुनुभएन भने आफ्ना असफलता बुझ्न सक्नुभएन” (पृ. १७२) । “उनीहरूले भनिदिए होलान्” (पृ. २२९) ।

उल्लिखित वाक्यहरूमा रेखाङ्कित शब्दहरू पदैन शब्दलाई समापनका आधारमा समापिका क्रिया हो; अर्थ प्रधानताका क्रियाहरूमा जुध्नुपछि, पुग्दैनन्, पुग्छन्, उताछ्छन्, चोछ्छन्, उभ्याएको, देखिन्छ, भोगिन्छ, रुनुभएन, सक्नुभएन र भावका आधारमा प्रयोग गरिएको अनिश्चयार्थक क्रियाको रूपमा होलान्को प्रयोग भएको देखिन्छ । यस्ता क्रियापद शब्दहरूले उपन्यासको कथानकमा पात्रहरूमा घटित घटना, कार्यव्यापार, स्थिति तथा अवस्था बुझाएका छन् । यस्ता उदाहरणहरू केही मात्रामा मात्र प्रस्तुत गरिएको छ ।

निपात पदको चयन

कोरियाना कफी गफ उपन्यासमा प्रयोग भएका निपातका केही उदाहरणहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

“त्यस्तो लुगा पाइएला त किम ? हुँ, मिस्टर किम ?” (पृ. ५) । “आफूले त पढ् भन्ने हो” (पृ. ११) । “अघि नै देखि ट्याक्सी ड्राइभरले फोन उठाएर दिशानिर्देश गर्ने पनि पक्कै तिनै थिए” (पृ. १५) । “ल ठिक छ, अब पछ्याउनु” (पृ. ४१) । “ए हो, उनीहरू त्रिपाल तयार गर्दै छन्” (पृ. १०५) । “चीन नि ? मैले सोधें” (पृ. १५०) । “भन्छन् नि, आई विल मिस यु” (पृ. १७२) । “इ... क्या त !” (पृ. २१६) । “उही क्या, फोटोग्राफर ! तपाईंहरूको योन्हीमा हरेक दिन फोटो खिच्ने” (पृ. २३५) । उदाहरणमा प्रयुक्त त, नि सार्थक नै मध्यवर्ती ल अन्त्यवर्ती, ए पूर्ववर्ती, क्या निरर्थक निपात हुन् । यहाँ प्रस्तुत गरिएका रेखाङ्कित शब्दहरू उपन्यासमा निपातका रूपमा प्रयोग भएका केही उदाहरणहरू मात्र हुन् । यस्ता शब्दले भाषिक संरचनामा मिठास पैदा गर्नुका साथै श्रुतिमधुर बनाएको पाइन्छ ।

क्रियायोगी पदको चयन

कोरियाना कफी गफ उपन्यासमा प्रयोग गरिएका क्रियायोगीका केही उदाहरणहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएका छन् :

“म यहाँबाट फोनमा देखिदैन, मैले भनेको थिएँ, म जहिले गएको छु, तपाईंको देश गएको छु” (पृ. ३) । “बरू आफूले भण्डै डेढ महिना तालिम लिएको यहाँको सर्वश्रेष्ठ मानिने सोल नेसनल युनिभर्सिटीको मुख्य गेटको सम्झना भने पक्कै मकैभैँ पोलेर खाइसकेको छु” (पृ. १०) । “मैले उनलाई नहेरेको स्वाड पार्न तल सहरतिरै आँखाले फेरि कित्ताकाट गर्नुपर्ने भयो” (पृ. ६७) । “बादलको बीचबाट देखिने आकाशजस्तै हेर्न चाहन्छ” (पृ. ७४) । “अहिले त वायुमण्डलमै (पृ. १२०) । जीवनमा जो पनि अनेकपल्ट नभए एक न एकपल्ट मलामी गएकै हुन्छ (पृ. १८०) । “हाऽ, त्यति साह्रो केही छैन है भोलामा” (पृ. २२८) । क्रियासँग सम्बन्ध राख्ने वा क्रियाको विशेषता बुझाउने यस्ता अविकारी क्रियायोगी शब्दको प्रयोग उपन्यासमा प्रशस्त मात्रामा भएको पाइन्छ ।

नामयोगी पदको चयन

यस उपन्यासमा नामयोगी पदको चयनअन्तर्गत प्रयोग भएका केही उदाहरणहरू तल प्रस्तुत गरिएका छन् :

“म आफैँसँग सोध्छु, साँच्चै उनको नाम सम्झन फेरि खल्ती छाम्छु” (पृ. ५) । यस वाक्यमा ‘सँग’ सहार्थवाचक नामयोगीको रूपमा प्रयोग भएको छ । “पीरहरू पनि गच्छेअनुसार हुन्छन्” (पृ. ३८) । यस वाक्यमा ‘अनुसार’ रीतिवाचक नामयोगीको रूपमा आएको छ । “एउटा चरो भर्खर उडेको दिशातिर आँखा परे भन्दैमा हुत्तिनुपर्दैन” (पृ. ४१) । यस वाक्यमा प्रयोग भएको ‘तिर’ दिशावाचक नामयोगी हो । “विहे गर्नुअघि ?” (पृ. ४९) । “सिजन जेलमा कहिले आधासम्म छुट मिल्ने छ” (पृ. ९४) । यी दुई उद्धरणमा रेखाङ्कित उदाहरण ‘अघि’ समयवाचक र ‘सम्म’ अवधिवाचक नामयोगी हुन् । “चित्रको धर्सो हाम्रो कफीको सर्कोसरह हुन्छ” (पृ. १०६) । यसमा प्रयोग भएको शब्द ‘सरह’ रीतिवाचक नामयोगी हो ।

उल्लिखित वाक्यहरूमा रेखाङ्कन गरिएका शब्दहरू नामपद चयनअन्तर्गत राखिएका छन् । यी लगायत अन्य नामपदको चयन यस उपन्यासमा प्रशस्त मात्रामा गरिएको छ ।

संयोजक पदको चयन

कोरियाना कफी गफ उपन्यासमा वाक्य, उपवाक्यहरूलाई जोड्नका लागि विभिन्न प्रकारका संयोजकहरूको प्रयोग गरिएको छ, जसमध्ये केही उदाहरणहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएका छन् :

“खल्लीले मानिसलाई अलमल्याउने मात्र होइन, स्वार्थी पनि बनाउँछ” (पृ. ४) ।
 “त्यसो त कोरियामा भण्डै एकचौथाई मानिस किम हुन्छन् भन्ने कहावत रहेकाले मेरो
 सम्बोधन हत्तपत्त खेर जाँदैन” (पृ. ५) । “शिर सधैं सीधा पार्छु भन्ने मै हुँ वाला कोही छ
 भन्ने उसले कुप्रिन जानेको हुँदैन” (पृ. १७) । उसले भने, “किनभने त्यो त्यहाँ छ” (पृ. ६८) ।
 “एकल आमा होऊन् वा बाबु” (पृ. १०८) । “उनी प्रतिभाशाली छन् जो अवमूल्यन भएको
 कुनै पनि कम्पनी वा ब्रान्ड ग्रहण गरिदिन्छन् र सम्पूर्ण क्षमता प्रयोग गरी मूल्य अधिकतम
 पारिदिन्छन्” (पृ. १६७) । “त्यसलाई पहाड नभनी ठूलो थुम्को भन्नु जाती होला कि सोच्छु
 म त” (पृ. २१३) । “म कहाँ गएँ र हँ त्यसरी” (पृ. २१३) । “यो कति सुन्दर छ, सायद मैले
 फोटोमा पनि उतार्न सकिन्न” (पृ. २३६) ।

उल्लिखित वाक्यहरूमा रेखाङ्कित शब्दहरू प्रायः निरपेक्ष संयोजकका रूपमा प्रस्तुत
 भएका छन् भने र, कि जस्ता सापेक्ष संयोजकको प्रयोग गरिएका छन् । यस्ता कैयौं
 संयोजकहरूको प्रयोग यस उपन्यासमा गरिएका छन् ।

अनुकरणात्मक शब्द चयन

प्रस्तुत उपन्यास कोरियाना कफी गफमा अनुकरणात्मक शब्दहरूको पनि प्रयोग
 गरिएको छ, जसमध्ये केही उदाहरणहरू यसप्रकार रहेका छन् :

“उभिँदा-नउभिँदै मलाई भ्वाट्टै पट्टो अँगालो हाल्ने सिरेटोले फ्याट्टै कुन गीत गाएको
 थियो, मैले भाषा बुझ्न सकिन्न” (पृ. १) । “त्यसले पहाडको भीरमा लगेर तपाईँलाई
 हुत्याइदियो भने तल छडछड गरिरहेको नदीमा जस्तासुकै गोतारोरले पनि तपाईँको
 हाडखोरधरि भेट्न सक्दैनन्” (पृ. ६) । “एउटीले ट्याक्सीको उठ्ती पचपन्न हजार वन
 खरखर गन्दै तिरिदिएपछि मसँग परिचय मागिन्” (पृ. १२) । “कोटको खल्लीमा चिटिक्क
 गुलाब हाल्दै पपर्युम पुतपुताउने शरीरहरूको शोभा बढाइदियो” (पृ. २१) । “अघि बाँकी
 रहेको निद्रा लुपुक्क उनको ओछ्यानभित्र गुटुमुटु पर्न फर्किन्छ” (पृ. २६) । “पर्दा पूरै तानेर
 टेबल भलमल्ल पारीवरी सोचविचार घामानुकूल बनाएँ” (पृ. ३८) । “भ्यालबाहिर कुनै
 बच्चाले साइकल गुडाइरहेको छ वा चोकतिर ट्राफिक जाममा ट्याँट्याँ र टुँटुँ सुन्नुभयो ?”
 (पृ. ९७) । उदाहरणमा प्रयुक्त उभिन नपाउँदै भन्ने अर्थमा उभिँदा-नउभिँदै; नदीको
 बहावलाई छडछड; पैसा गर्ने अवस्थालाई खरखर; वास्ना आउनुलाई पुतपुताउनु, सिरकभित्र
 पस्ने कामलाई गुटुमुटु; पूरै उज्यालो अवस्थालाई भलमल्ल र ट्याँट्याँ र टुँटुँले कोलाहलको

अवस्थालाई बुझाएको छ । यस्ता अनुकरणात्मक शब्दको प्रयोगले भाषिक मिठास पैदा गरेको छ ।

विस्मयादिबोधक शब्द चयन

यस उपन्यासमा प्रशस्त मात्रामा विस्मयादिबोधक शब्दहरूको चयन गरिएको छ, जसका केही नमुनाहरू : “आयौडहासेयो !” (पृ. २) । “हत्तेरी !” (पृ. ७) । “नसाभिन्न भावना सञ्चार भए त किबोर्डमा औँलाहरू चल्ने थिए !” (पृ. ३९) “उनी भन्छिन्, ल हेर त, बाघ भ्यालमैं आइसक्यो !” (पृ. ६१) !, “ठाउँ थाहा भइसकेभैँ हिँड्दै हुनुहुन्छ त !” (पृ. ४८) ?, “हैट !” (पृ. ५०) । “अर्कोपल्ट आउन नभुल्नु नि !” (पृ. ८१) । “उताबाट विहानीपख मात्र जवाफ आउन सक्नेछ - थाह जहिल्यै अथाह हुन्छ, प्रिय !” (पृ. ८३) । “राम्री हुनुहुन्छ त !”, “फेसन पो !”, “कति चटारो छ आफूलाई !” (पृ. ११७) ?, “उ: त्यहाँ के त !” (पृ. १९९) । जस्ता वाक्यमा रेखाङ्कित शब्दहरू आयौडहासेयो, हत्तेरी !, थिए !, हैट !, नि ! प्रिय !, त !, पो !, आफूलाई ! आदि यस उपन्यासमा चयन गरिएका विस्मयादिबोधक शब्दहरूका उदाहरण हुन् । अनि हाँसियो, प्रिय र नि सम्बोधनवाचक; हत्तेरी, हैट, आफूलाई शोकवाचक र पो, थिए, त आश्चर्यवाचक शब्दहरू हुन् । यस्ता थुप्रै विस्मयादिबोधक शब्दहरूको प्रयोग यस उपन्यासमा गरिएको पाइन्छ ।

वाक्य चयन

कुनै पनि कृतिका लेखकले आफ्नो विचारलाई प्रष्ट्याउनको लागि साधारण बनोट भएका सरल वाक्य, तीनचार वाक्यहरूबाट बनेका संयुक्त वाक्यदेखि लिएर धेरै लामालामा मिश्र वाक्यहरूको प्रयोग गरेका हुन्छन् । यस कृतिमा प्रयोग भएका केही सरल, संयुक्त र मिश्र वाक्यका केही उदाहरणहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“हगि !”, “हो !”, “हत्तेरी !” (पृ. ७), “कता ?” (पृ. २५), “हजुर ?”, “हवस् !” (पृ. २६), “हैट !”, “के ?” (पृ. ५०), “भुट ?” (पृ. ५१) आदि यस उपन्यासमा आएका एक शब्दका पूर्ण र सरल वाक्य हुन् । यस्ता वाक्यहरू छोटो भए पनि संवादले सार्थक पाउन सफल भएका छन् । “छैन त” (पृ. २), “गुड मर्निङ” (पृ. ३५), “साँच्चै हो ?” “मलाई जिस्क्याएको” (पृ. ५६), “होइन, फर्किन्छु”, “कस्ती बाठी !” (पृ. ६०), “किनारा लाग्नुहोस् ।” (पृ. ७४), “हँ किम” “त्यति पुरानो ?” (पृ. ११८) आदि उपन्यासमा प्रयोग भएका केही दुई शब्दे वाक्यको चयन गरेर उपन्यासकारले संवादलाई छोटो र मिठो बनाएका छन् । “अरूमा ढाड सेकिन्छ ।” (पृ. ७), “लोकतन्त्र मतले चल्छ ।” (पृ. २०), “हो र ? ज्या !” (पृ. ४५),

“भान्सा कुराउनु हुँदैन ।” (पृ. ७६), “उनीहरू फरक जात ।” (पृ. ११५), “भीआईपी एरियाजस्तो लागेन” (पृ. ११८) । उपन्यासमा उपन्यासकारले तीन शब्दे वाक्यलाई प्रयोग गरी वाक्यलाई सरल रूपमा प्रस्तुत गरेका छन् ।

“महानगर प्रवेश गर्न समय लाग्ने अनुमान गर्दै म आफ्नो मोबाइल खलीमा फर्काईवरी ढुक्कसाथ कोरियाली निद्रादेवीतिर लहसिएँ ।” (पृ. ३), “त्यो कस्तो संवाद हो, हामी एकअर्कासँग सङ्गत गर्न भेला हुँदै छौँ ।” (पृ. २९), “हामी सिरक र डसनाबीच लमतन्न परेपछि शरीरलाई बूढानीलकण्ठ बनाएर निद्रादेवीसँग आकाश घुम्न निस्कन्छौँ ।” (पृ. ४२), “उनलाई हाँस भन्नु हुँदैन तर जब उनी हाँस्छिन् सायद बत्तीसवटै सकल दाँतका कुशल लहर खुल्छन् ।” (पृ. १३९) आदि उद्धरणहरूको प्रयोग गरी उपन्यासकारले क्रमशः लामा अर्थात् मिश्र वाक्यको चयन गरेको पाइन्छ । यी वाक्यहरू लामा भए पनि सरल नै रहेको देखिन्छन् । “भाग्य एटीएम मेसिनबाट भिक्न मिल्ने भए चिट्ठा परेर रातारात करोडपत्नी भएकी एउटै बेलाइती महिलाले दश वर्षपछि किन चिट्ठा कम्पनीविरुद्ध मुद्दा हाल्थिन् ? आफ्नो कर्मशील जीवन भाग्यशाली चिट्ठाले नर्कसरि बनायो भनेर वकालतनामा बनाउँदा हात कँपाएकी थिइन्” (पृ. ३८) । साहित्यकारले प्रस्तुत लामो वाक्यको चयन गरेको देखिन्छ । “गुच्चा छिर्न नसक्ने गरी गोडा जोड्दा पनि चिसो च्वास्स पाइन्टबाटै पसेर माथि घाँटीसम्म सर्किएको ख्याल गर्नासाथ गोडा फट्टाउँछु र दुबै हात निकाल्छु” (पृ. १३) । प्रस्तुत वाक्यमा रेखाङ्कित शब्दले वाक्यलाई जोड्ने काम गरेको हुदाँ संयुक्त वाक्य बनेको छ । “उसले मरेपछि आँखा दान गर्ने भनेर जिउँदै निर्णय गरेको समाचार हामीलाई पत्रकार सम्मेलनमार्फत दियो भने पक्का हो— रातका राजाहरूले दिउँसै रात पार्नेछन्” (पृ. २८) । “त्यही भएर भनेका हुन् — कला भनेको कलाकारहरूको संवाद हो” (पृ. २९) । “वा फूलपसल । वा नर्सरीका मोबाइल ठेला नभए बसको टिकट काउन्टर । वा मेट्रो । वा कतै ई-सेवाको अटोमेटिक मेसिन भेटिने छ” (पृ. ४०) । “त्यो गौँडा जहाँ पहिला उत्तर कोरियाबाट कोही आयो भने जाँचबुझ गर्न प्रहरी बस्थे” (पृ. १५१) । “उनी प्रतिभाशाली छन् जो अवमूल्यन भएको कुनै पनि कम्पनी वा ब्रान्ड ग्रहण गरिदिन्छन् र सम्पूर्ण क्षमता प्रयोग गरी मूल्य अधिकतम पारिदिन्छन्” (पृ. १६७) । प्रस्तुत वाक्यहरूमा रेखाङ्कित शब्दले एउटा स्वतन्त्र वाक्य र अर्का आश्रित वाक्यलाई संयोजन गरेको हुँदा मिश्र वाक्य बनेको छ । यसरी उपन्यासकारले सरल, संयुक्त र मिश्र वाक्यको प्रयोग गरेर कृतिलाई सरल र बोधगम्य बनाएका छन् । त्यस्तै उपन्यासमा प्रयोग भएका वाक्यहरूमा एक शब्दे वाक्यदेखि

लिए लामालामा वाक्यहरूको प्रयोग गरिएको छ । प्रस्तुत कृतिमा धेरै लामा वाक्यहरूको प्रयोग गरिएको हुनाले कृति पढ्नलाई कतैकतै अप्ठेरो परेको देखिए तापनि सरल र संयुक्त वाक्यको प्रयोगले उपन्यासलाई सरज र सहज बनाएको नै पाउन सकिन्छ ।

चिह्न प्रयोग

उपन्यासकारले उपन्यासको कथानकमा आफ्ना विचारहरू अभिव्यक्त गर्ने क्रममा भाषा प्रयोग उच्चारणअनुसार विभिन्न प्रकारका लेख्य चिह्नहरू प्रयोग गरेका छन् । यस्ता चिह्नहरूका केही नमुनाहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

पूर्णविराम चिह्नको प्रयोग : यस कृतिमा पूर्णविराम चिह्नको प्रयोग व्यापक रूपमा भएका छन् । जसमध्ये केही उदाहरणलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“तापमान शून्य डिग्रीबाट निस्फिक्री ओरालो लाग्दै गरेको बेला म इन्चोन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको ढोकाबाहिर उभिएको थिएँ ।” (पृ. १), “छैन त !” (पृ. २), “हालत बुरा है भन्न सक्नुहुन्छ ।” (पृ. ५), “मैले पनि एकदुईटा क्वाप्प पारै र मिठ्याएँ ।” (पृ. ३४), । “वा फूलपसल । वा नर्सरीका मोबाइल ठेला नभए बसको टिकट काउन्टर । वा मेट्रो । वा कतै ई-सेवाको अटोमेटिक मेसिन भेटिने छ ।” (पृ. ४०), “सानो खेलौना र कलर बक्ससँगै बस्ने नानीका आमाहरू कल्पनाका माउ हुन् । वा बाबुहरू । एकल आमा होऊन् वा बाबु । वा दोकल ।” (पृ. १०८) ।

उपन्यासकारले वाक्यलाई पूर्ण बनाउनका लागि व्याकरणको नियमानुसार पूर्णविराम चिह्नको प्रयोग गरेका छन् । यस्ता पूर्णविराम चिह्नको प्रयोगले अनावश्यक रूपमा लामालामा वाक्य पढनुपर्ने भन्कटबाट छुटकारा दिलाएको छ भने कृतिको भाषिक सौन्दर्यलाई समेत बढाएको पाइन्छ ।

प्रश्नवाचक चिह्नको प्रयोग : यस कृतिमा प्रश्नवाचक चिह्नको प्रयोग पनि व्यापक रूपमा भएका छन् । जसका केही उदाहरणलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएका छन् :

“के तपाईँ उत्तर कोरिया जानुभएको छ ?” (पृ. २) । “त्यस्तो लुगा पाइएला त किम ? हँ, मिस्टर किम ?” (पृ. ५) । “तपाईँ कपालमा कुन जेल दल्नुहुन्छ ?” (पृ. ६) । “कस्तो ?” (पृ. ११५) । “सान भनेको पहाड, हगि ?” (पृ. १२०) । “कता किम ?” (पृ. १४१) । “कसरी गरूँ ?” (पृ. २०५) । “एकलै कि दुक्लै ?” (पृ. २२७) । उपन्यासकारले पात्रहरूबीच भएका विभिन्न प्रकारका संवादहरूमा जिज्ञासा प्रकट

गर्ने क्रममा प्रश्नवाचक चिह्नको प्रयोग गरेका छन् । यसरी व्याकरणिक हिसाबले प्रश्नवाचक चिह्नको प्रयोगले कृतिको भाषिक सौन्दर्यलाई समेत बढाएको पाइन्छ ।

विस्मयादिबोधक चिह्नको प्रयोग : उपन्यासकारले कोरियाना कफी गफ उपन्यासमा प्रस्तुत गरेका पात्रहरूको आएका विस्मात, दुःख, आश्चर्य, हर्ष, घृणाजस्ता संवेदनात्मक व्यवहारलाई देखाउन विस्मयादिबोधक चिह्नको प्रयोग व्याकरणसम्मत रूपमा प्रयोग गरेको पाइन्छ । जसका केही उदाहरणहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएका छन् :

“माइन्ड नगर्नुहोला है !” (पृ. ९) । यस वाक्यमा दुःख नमान्नुहोला भन्ने भाव व्यक्त गरिएको छ । “हाड्गुलमा हेर्न नपाएर उनी हायलकायल होऊन् न !” (पृ. २४) । यस वाक्यमा विस्मातको भाव व्यक्त गरिएको छ । “खाम्साहाबिन्दा !” (पृ. ३४) । यस वाक्यमा आश्चर्यको भाव व्यक्त गरिएको छ । “नसाभिन्न भावना सञ्चार भए त किबोर्डमा आँलाहरू चल्ने थिए !” (पृ. ३९) । यस वाक्यमा म पात्रमा कमजोरी महसुस भएर असक्त भएकोले किबोर्डमा आँलासमेत नचलेकाले विस्मातको भाव व्यक्त गरेका छन् । “स्वादको खाना ! मेरो त ओठमै बस्यो !” (पृ. ५५) । यस वाक्यमा खाना स्वादिष्ट भएको र प्राप्त भएको सन्तुष्टिको भाव व्यक्त भएको छ । “अर्कोपल्ट आउन नभुल्नु नि !” (पृ. ८१) । यस वाक्यमा जिज्ञासाको भाव प्रकट भएको छ । यस्तै प्रस्तुत उपन्यासमा प्रशस्त मात्रामा विस्मयादिबोधक चिह्नको प्रयोग भएको पाइन्छ । विस्मयादिबोधक चिह्नको प्रयोगले कृतिलाई रोचक बनाउनुको साथै कृतिको रौनक बढाएको पाउन सकिन्छ । यस्ता चिह्नले व्यक्तिका मनोदशाहरूको उद्घाटनमा उल्लेख्य भूमिका खेलेको पाउन सकिन्छ ।

योजक चिह्नको प्रयोग : प्रस्तुत उपन्यासमा उपन्यासकारले योजक चिह्नको प्रयोग आवश्यक स्थानमा उपयुक्त तरिकाले प्रयोग गरेका छन् । जसका केही उदाहरणहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“उनीहरूले सोचे – यसरी त जसले पनि सूचना चुहाउन सक्छ” (पृ. १९) ।
 “ओरालो निस्केर गेटमा उभिँदै हेरें – कता के दुनो सोभ्याउने चाल गर्दै छ”
 (पृ. ३३) । “जस्तो - तपाईँ दुईटा आँखा बनाएर माथि धर्सो तान्नुहोस्, वृद्ध भन्छन्”

(पृ. १४४) । “आमा सोच्छन् - यो छोरीले केही गरेर खाने भइन” (पृ. १६४) । यी उदाहरणहरूमा प्रष्ट्याउन खोजिएका कुरालाई योजक चिह्नद्वारा देखाउन प्रयोग गरिएको छ । “खण्ड-खण्डमा भएका सङ्घर्ष सम्भन्तुभयो भने इतिहास लामो काल हो” (पृ. २७) । “रात-बिरात लेखकहरूलाई लेख्न लगाउने हो भने चरम शान्तिको वातावरण दिएर परम अशान्त बनाइदिनुपर्छ र चराहरूलाई कुरुवा राखिदिनु पर्छ” (पृ. २८) । “भुटका प्रकार-आकारमध्ये सबभन्दा ठूलो भुट-सफेद भुट” (पृ. ५१) । यी वाक्यहरूमा योजक चिह्नको प्रयोगबाट दुईवटा शब्दलाई जोड्ने काम गरेको देखिन्छ । उपन्यासमा यस्ता योजक चिह्नले विभिन्न कुरालाई प्रष्ट्याउन, निर्देशित गर्न तथा शब्दहरूलाई जोड्न प्रयोग गरिएको छ ।

उद्धरण चिह्नको प्रयोग : विवेच्य उपन्यासमा कुनै कुरालाई विशेष महत्त्व दिन तथा अर्थ बुझाउन, प्रष्ट पारेर प्रस्तुत गर्न, कसैको भनाइलाई प्रष्ट्याउन, विकल्प हो भनेर जनाउनका लागि एकल उद्धरण चिह्न (‘ ’) र दोहोरो उद्धरण चिह्न (“ ”) को प्रयोग भएको पाइन्छ । यसका केही उदाहरणहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

‘किन छैन ?’ उनले भाँको भार्न खोजे भैं सोधेका थिए, ‘तपाईँको पासपोर्टमा यो केको चिह्न हो’ (पृ. २) । ‘कुन ? कहिले ? कहाँ ?’ (पृ. २) । ‘लन्च र डिनरका लागि त हामी तपाईँलाई लगिहाल्छौं’ (पृ. २५) । ‘होइन’ उनले भनिन्, ‘कामै नगर्दा पनि’ (पृ. ५८) । ‘सडकअनुसारका बस चल्छन्’, उनले भनिन् (पृ. ११५) । यी वाक्यहरूमा प्रयोग गरिएका एकल उद्धरण चिह्नहरूले कसैको प्रश्न, कुनै चिजको चिनारी, वस्तुको विशेषतालाई जनाउनका लागि उपन्यासकारले प्रयोग गरेका छन् । उपन्यासमा एकल उद्धरण चिह्नको व्यापक रूपमा प्रयोग भएको भए तापनि दोहोरो उद्धरण चिह्नको प्रयोग भने कहीं पनि भएको पाइँदैन ।

विन्दु चिह्नको प्रयोग : प्रस्तुत उपन्यासमा विन्दु चिह्नको प्रयोग केही स्थानमा मात्र भएको पाइन्छ । यस्ता केही विन्दु चिह्नको प्रयोग भएका वाक्यहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएका छन् :

“आरे राड आरे राड वा बटरफलाई लभर्स वा रेसम फिरिरी वा कान्छीले कान्छीलाई लग्यो वनको बाटो लाल्टिन बालेर...” (पृ. ३३) । “आरे राड आरे राड ...” (पृ. ४९) । “फेरि भन्नुहुन्छ - लेखा यस्तै रहेछ ...” (पृ. १०३) । प्रस्तुत उदाहरणहरूका

वाक्यहरू पूरा नभएकाले अपूर्णता (विन्दु) चिह्नको प्रयोग गरिएको छ । यसैगरी “ब्रेकफास्टको कफीचाहिँ ? उम् ... मलाई क्यापचिनो नै ठीक होला” (पृ. ३५) । “थ्याङ्क्यु भेरी मच फर कमिड ... सो स्विट ... यु ह्याभ गोन अप नाउ .. तपाईँ अँगालोमा हाल्नुहुन्छ र कानमा आफ्ना चूकचूकीहरू फुस्फुसाउनुहुन्छ” (पृ. १०८) । “पीआर पीआर पीआर ... । प्रेसले भयाली पिट्छ” (पृ. १६६) । “ई ... क्या त !” (पृ. २१६) । यी उदाहरणहरूमा प्रयोग गरिएका विन्दु चिह्नले वाक्य अपूर्ण भएको प्रष्ट पार्दछ । यसका साथै उपन्यासमा अल्पविराम, अर्धविराम चिह्नको पनि प्रशस्त मात्रामा प्रयोग भएको पाइन्छ । यसरी उपन्यासमा विभिन्न लेख्य चिह्नहरूलाई व्याकरणिक हिसाबले प्रयोग गरिएकाले भाषाशैली उत्कृष्ट बन्न पुगेको छ ।

उखान टुक्काको चयन : उपन्यासलाई आकर्षक बनाउनको लागि उपन्यासकारले विभिन्न स्थानमा उखान र टुक्काको प्रयोग गरेको पाइन्छ, जसलाई निम्नअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“चराले छाडे कीरालाई” (पृ. १९१) । यस वाक्यमा कुनै पनि कुराको उपभोग कुनै न कुनै प्रकारले हुन्छ भन्ने देखाइएको छ । “चट्याङ पदा च्याँट्टिएको कुकुरभैँ” (पृ. १८५) । यस वाक्यमा एकपटक कुनै वस्तुसँग तर्सिएको व्यक्ति त्यसको प्रतीकात्मक वस्तुसँग पनि डराउँछ भन्ने अर्थमा प्रयोग गरिएको छ । “रुमाल साटे दुई दिनलाई, आँसु साटे जुनीभरिलाई” (पृ. १८०) । यस वाक्यमा वस्तुभन्दा भावको अधिक महत्त्व हुन्छ भन्ने प्रसङ्गमा प्रयोग गरिएको छ । “आकाश धमिलिनु, आँखा साँघुरिनु” (पृ. १७०) । यस वाक्यमा जताततै समस्या पर्नु भन्ने प्रसङ्ग व्यक्त भएको छ । यस्ता उखानले उपन्यासलाई स्वादिलो बनाएको देखिन्छ । यसैगरी उपन्यासकारले टुक्काको समेत प्रयोग गरेका छन्, जस्तै : “परिस्थितिले हाम्रो मनस्थिति बनाउँछ” (पृ. ४२) । यस टुक्काले समयअनुसार मानसिक स्थिति पनि बदलिँदै जान्छ भन्ने अर्थ व्यक्त गरेको छ । “आँत सुक्नु” (पृ. १४८) । यसले तिर्खा लाग्नु तथा चिन्ताले सताउनने अर्थ बुझाउँछ । “लिप्तीले तृप्ति दिँदैन” (पृ. १८९) । यस टुक्काले कसैप्रति आशक्त हुँदैमा सन्तुष्ट बन्न सकिँदैन भन्ने अर्थ बुझाएको छ । “इज्जत कमाउन निजत्व गुमाउनु” (पृ. १९०) । यस वाक्यले आफ्नो अस्तित्व गुमाउनु भन्ने बुझाउँछ । “घिनाउन, अन्नलाई हियाउनु” (पृ. १९१) । “कसैलाई सुकेनास पार्ने गरी हिजो अङ्ग्रेजले दबाए” (पृ. १९५) । निकृष्ट तवरले सताउनु

भन्ने अर्थमा यो वाक्य आएको छ । यस्ता टुक्काको प्रयोगले उपन्यासलाई आकर्षक र पठनयोग्य बनाएको पाउन सकिन्छ ।

विचलन

प्रस्तुत उपन्यास *कोरियाना कफी* गफमा प्रशस्त मात्रामा विचलनको प्रयोग गरिएको छ । यस्ता विचलनहरूमा व्याकरणिक विचलन, कोशीय विचलन, ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन, अर्थतात्त्विक विचलन, लेख्य प्रक्रियात्मक विचलन, भाषिक विचलन र प्रयुक्ति विचलनको आधारमा विभाजन गरी उदाहरणसहितको व्याख्या निम्नानुसार छन् :

व्याकरणिक विचलन

उपन्यासमा प्रशस्त मात्रामा व्याकरणिक विचलन गरिएको छ । जस्तै : “भाग्य कसले भाग लगाएर दिएको हुन्छ, मैले थाहा पाउने लेठो गरेको छैन” (पृ. ९) । “अर्कोपट्टि मेरो कानसँग मित लाउन मेरी दोभाषे ओठ नजिक ल्याउँछिन्” (पृ. १२४) । यी वाक्यहरूमा कर्म पहिले र कर्ता बीचमा प्रयोग गरेर व्याकरणिक विचलन गरिएको छ । “कोरियाली इतिहास भनेकै सङ्घर्ष” (पृ. ५३) । यस वाक्यमा अन्त्यमा ‘हो’ को प्रयोग नगरी वाक्यको अन्त्य गरिएकाले व्याकरणिक विचलन हुन पुगेको छ । “जीवनमा दुःख छ; बुझ्नु, सहनु, सट्टमालिनु, सम्झनु” (पृ. ५३), “कतै रेडियो बजिरहेको छ ?” (पृ. ९६), “धेरै बेर बाहिर नभौँतारिनुहोस्” (पृ. १२८) । यी वाक्यहरूमा कर्ताको प्रयोग नगरी व्याकरणिक विचलन गरिएको छ । “क्याफे पास्टेल पुस्तक पसल हो, जसभित्र लेखकहरूका लागि बोल्ने मञ्च हुनेछ, सुन्नेहरूका लागि लेख्ने टेबल” (पृ. १८८) । “घर फर्किन हतार छ जस्तो छ तपाइँलाई” (पृ. २२६) । यी वाक्यहरूमा व्याकरणिक पदक्रम नमिलेको हुँदा व्याकरणिक विचलन भएको छ, जसले गर्दा व्याकरणिक नियम उल्लङ्घन भई व्याकरणिक विचलन भएको छ । यस्तै यस उपन्यासमा थुप्रै व्याकरणिक विचलनहरूको प्रयोग भएको छ ।

कोशीय विचलन

यस उपन्यासमा प्रयोग गरिएका विचलनका केही उदाहरणहरूमध्ये “महानगर प्रवेश गर्न समय लाग्ने अनुमान गर्दै म आफ्नो मोबाइल खल्तीमा फर्काइवरी ढुक्कसाथ कोरियाली निद्रादेवीतिर लहसिएँ” (पृ. ३) । उपन्यासकारले यस वाक्यमा ‘राखेर’ शब्दको सट्टामा फर्काइवरी र ‘निद्रामा प्रवेश गर्ने’ भन्नु पर्नेमा लहसिएँ शब्दको प्रयोग गरेर कोशीय विचलन गरेका छन् । “पाहुनाको सोधनीय अधिकार दूरूपयोग नगरी मैले ऐनमौकामा मानव जातिको

श्रेष्ठ विचारधारा नै मौनता भन्ने सूत्र अख्तियार गरें” (पृ.) । “पहाड र अपहाड, यथार्थ र कल्पना, समाज र साहित्यको भिनो पर्दालाई उनी कविताले कुतकुत्याउँदै हल्लाइरहन्छन्” (पृ. ७१) । “एकल वा दोकल” (पृ. १०८) । “कफीमा के कुरा छ जसले पुराना सम्भनालाई बाफको वास्ना दिन्छ ? बुभिदन भने पनि अर्को सुरूप नतान्न म धर पाउन्न” (पृ. १३९) । यी वाक्यमा ‘सोधन पाउने अधिकार’ लाई सोधनीय अधिकार भनी प्रस्तुत गरिएकाले कोशीय विचलन गरिएको छ । “हाम्रा वयस्क सपनाहरू पुस्तान्तरण हुँदै जाँदा बालकथा बनेर बाँचिनेछन्” (पृ. ४२) । “बाँसको सुइराले ससाना डबकाबाट अगडमवगडम लिँदै मुख्य परिकार पखिन थाल्दा उनले फेरि मलाई हेरिन्” (पृ. ४९) । यी वाक्यहरूमा प्रयोग भएको ‘अपहाड’ भन्ने शब्द शब्दकोशमा समेत प्रयोग नगरिएको शब्द हो । यस्तै दुईवटालाई ‘दोकल’ शब्दको प्रयोग हुनु, ‘कविताले कुतकुत्याउँदै’ शब्द र कविताले पर्दा हल्लाउनु एकअर्कामा नमिल्दो शब्दको प्रयोग हुनु, कामलाई ‘वर्केसन’ प्रयोग गरेर लेखकले आफ्नै शैलीका शब्दहरूको प्रयोग गरेर कोशीय विचलन गरेका छन् । यस्तै विविध प्रकारका कोशीय विचलन गरिएका शब्दहरू उपन्यासमा प्रशस्त मात्रामा प्रयोग गरिएका छन् । यस्ता कोशीय विचलनको प्रयोगले लेखकले आफ्नो कौशल प्रदर्शन गरी औपन्यासिक कथावस्तुलाई सुन्दर बनाएको देखिन्छ ।

अर्थतात्त्विक विचलन

उपन्यासमा अर्थतात्त्विक विचलनको पनि प्रयोग गरिएको छ, जसका केही दृष्टांशहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

“कृषि परम्परामा ‘ढाडतिर पहाड र नाकतिर नदी’ फर्केर बस्ती बस्ने बानी छ” (पृ. ८) । यस उद्धरणमा कृषि परम्परालाई पहाड र नदीसँग तुलना गरी प्रकृतिलाई मानवीकरण गर्न खोजिएका कारण यस वाक्यमा अर्थतात्त्विक विचलन भएको छ । “चुलबुले लीले ममाथि हक जताइन्” (पृ. १५) । यस वाक्यमा म पात्रमाथि दूरदेशकी लीले आफ्नो हक जताउनु भन्नुले अधिकार जताउनु नपर्नेले जताएको शब्द प्रयोग गर्नाले मानवको प्रकृतिकरण गरेकाले यस वाक्यमा पनि अर्थतात्त्विक विचलन भएको पाइन्छ । “बोधिसत्त्व पाएभै बोल्नुभयो” (पृ. ५१) । मानिसले आफ्नो बौद्धिकताको प्रस्तुति गर्नुलाई बोधिसत्त्वसँग तुलना गरी मानिसको प्रवृत्तिलाई मानवीकरण गर्न खोजिएको कारण यस वाक्यमा अर्थतात्त्विक विचलन भएको छ । “चित्रको धर्सो हाम्रो कफीको सर्कोसरह हुन्छ” (पृ. १०६) ।

वाक्यमा कागजमा कोरिएको चित्रको धर्कोलाई कपमा भएको कफीको सर्कोसँग तुलना गरिएकाले यस वाक्यमा पनि अर्थतात्त्विक विचलन भएको छ । “कविहरूले मेलो सारेपछि मैभारो हुन्छ र दोपहरको खट्टे खाने निम्ता” (पृ. २१५) । मेलो सारेपछि अर्थात् कृषि कर्म गर्नेहरूले आफ्नो काम अगाडि बढाएपछि सकिन्छ भन्ने कुरालाई साहित्यकारसँग तुलना गरी मानवीकरण गर्न खोजिएको कारण यस वाक्यमा अर्थतात्त्विक विचलन भएको देखिन्छ । यसरी यस उपन्यासमा अनेकौँ अर्थतात्त्विक विचलनको प्रयोग गरिएको पाइन्छ ।

ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन

उपन्यासमा उपन्यासकारले ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलनको पनि व्यापक रूपमा प्रयोग गरेका छन् । यस्ता केही उदाहरणहरू निम्नानुसार रहेका छन् : “मैले सनासोजस्तो ब्रेड समाउनीले अघि राखेको एउटा डल्लो च्याप्प समातेर फर्काएँ र त्यसैछेउको अर्को च्यान्टे हालें” (पृ. ३५) । यस वाक्यमा समाउने उच्चारण हुनुपर्नेमा समाउनी उच्चारण भएकोले ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन भएको छ । “आँखालाई चाहिने बुलुब पनि ठिक्क चल्ला र लेख्न आउला भनेको होइन रहेछ” (पृ. ३८) । यहाँ बल्ब (बत्ती) उच्चारण गर्नुपर्नेमा बुलुब उच्चारण भएकोले ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन भएको छ । “तिनको सप्यै आफ्ना शब्दमा ढाल्न सकूँ” (पृ. ८२) । यहाँ सबै उच्चारण हुनुपर्नेमा सप्यै शब्दको उच्चारण भएकोले ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन भएको छ । “क्या त, यहाँ भैंचालो गएर लाडटाड गाउँ सोत्तर भएपछि उनी हुङ्गा ओसारन आएका थिए” (पृ. २३८) । यस वाक्यमा भुइँचालो उच्चारण हुनुपर्नेमा भैंचालो उच्चारण भएको हुँदा ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन भएको छ । यसरी उपन्यासमा प्रयोग भएका यस्ता अर्थ उही आए पनि फरक उच्चारण भएका कारण यी शब्दहरूमा ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन भएको पाइन्छ । यस्ता विचलनले उपन्यासको भाषिक पक्षलाई सुदृढ बनाएको पाइन्छ ।

लेख्य प्रक्रियात्मक विचलन

प्रस्तुत उपन्यासमा लेख्य प्रक्रियात्मक विचलनको पनि प्रयोग गरिएको छ, जसका केही दृष्टांशहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“संसार एकधुवीय वा बहुधुवीय हुन पनि सक्छ । वा ध्रुवहरूबीच एकता नभए गठबन्धन” (पृ. ३९) । यस वाक्यमा पूर्णविरामपछि ‘वा’ को प्रयोग गरिएको छ । यहाँ पूर्णविराम तथा वामध्ये कुनै एकको मात्र प्रयोग भए हुने हुनाले लेख्य प्रक्रियात्मक विचलन

भएको प्रष्ट देखिन्छ । “तिनका रिस, राग, जोस, आक्रोश, वेदना, चैन, हाँसो, आँसु, ठट्टा, व्यङ्ग्य, सम्झना र प्रेम । प्रसव होस् कि प्रलाप” (पृ. ८२) । यस वाक्यमा प्रयोग भएका ‘सम्झना र प्रेम’ तथा प्रसव होस् कि प्रलाप’ मा एक रूपता नभएकाले लेख्य प्रक्रियात्मक विचलन हुन पुगेको छ । “फेरि भन्नुहुन्छ - लेखा यस्तै रहेछ ...” (पृ. १०३) । यस उद्धरणमा वाक्य पूर्ण भइसकेपछि ... प्रयोग भएकाले लेख्य प्रक्रियात्मक विचलन आएको प्रष्ट रूपमा देखिन्छ । यस्ता लेख्य प्रक्रियात्मक विचलनको प्रयोग उपन्यासमा देख्न सकिन्छ ।

प्रयुक्ति विचलन

उपन्यास मा प्रयोग गरिएका प्रयुक्ति विचलन भएका केही उदाहरणहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“म आफ्नै अवतार हुँ भने कसरी त्यहाँ पहिलो पाहुना हुन पुगें ? मैले सोधेको भए मिस लीको ब्लडप्रेसर बढ्ने थियो” (पृ. १५) । प्रस्तुत वाक्यमा पाहुनालाई अवतारको प्रसङ्गसँग जोडिएको र म कसरी पाहुना हुन पुगें भनेर सोधेमा लीको अवस्था असामान्य हुन जाने भएकाले यस वाक्यमा प्रयुक्त विचलन भएको छ । “कोरियाली लेखकहरू भूमिगत भइसकेका थिए, चराहरू रुखगत” (पृ. ८१) । यस वाक्यमा लेखकहरू भूमिगत हुनुलाई चराहरू रुखमा जानुसँग तुलना गरी यी दुईबीचको अदृश्य दृश्यचित्रको भावनालाई प्रस्तुत गर्दा प्रयुक्ति विचलन भएको छ । “मेरो साउती हिउँको डल्लाभैँ टेबलमा अड्याएको हातमै विलाउँछ” (पृ. १००) । प्रस्तुत वाक्यमा आफूले विस्तारै प्रकट गरेका कुराहरू हराएको प्रसङ्गलाई हिउँको डल्लोको पग्लाइसँग तौलँदा प्रयुक्ति विचलन भएको छ । “पह्दापह्दै राँकिएको आँत भिजाउन ढोका खोलेर करेसाबारी जानुहोस् र कागतीको बोटबाट एउटा गुच्चा टिप्नुहोस्” (पृ. १११) । यस वाक्यमा निर्मूल पार्नका लागि कागतीको बोटमा फलेको दानालाई गुच्चासँग तुलना गरी प्यासको अतृप्त भावनाको दृश्यचित्रमा आँतलाई प्रयोग गर्दा प्रयुक्ति विचलन भएको छ । “बर्कोजत्रो बाक्लो गलबन्दी दोबारेर उनी मेरो घाँटीमा हालिदिँदै स्वयंवर गर्छिन्” (पृ. १८६) । यस वाक्यमा गलबन्दीलाई बर्कोजत्रो भनेर गलबन्दीको आकार ठूलो भएको प्रसङ्गमा जोडेर प्रयुक्ति विचलन ल्याइएको छ ।

भाषिक विचलन

विवेच्य उपन्यासमा भाषिक विचलनको पनि प्रशस्त प्रयोग गरिएको देखिन्छ, जसका केही दृष्टांशहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

“म उँघँ” (पृ. १) । “त्यो चिर्कटो कता छ, छाम्छु” (पृ. ४) । “फेरि रल्लिँदै उकालो हिँडे” (पृ. ४६) । “अर्को किताबले आकर्षित गर्नुअघि यल्लाई भ्याइहाल्नु” (पृ. ८७) । “हुन्डी कारोबार रोक्न कसैले सोच्यो भने पनि सरुवा भइजानेछ” (पृ. ११३) । “सफल प्रेमकै पनि पोया फोइयो भने प्याजका पत्रहरू निकालेभै हुनेछन्” (पृ. १७५) । रेखाङ्कित शब्दहरू उँघँ, चिर्कटो, रल्लिँदै, यल्लाई, भइजानेछ, पोया फोइयो शब्दहरूको मानक रूप निदाएँ, छेस्को, हल्लिँदै, यसलाई, हुनेछ, कुरा गरियो हुनुपर्नेमा उपन्यासकारले मानक रूप परिमार्जन गरेको तथा विभिन्न स्थानमा बोलिने भाषिकाको प्रयोग गरेकाले भाषिक विचलन भएको प्रष्ट देखिन्छ । उपन्यासमा यस्ता भाषिक विचलनको प्रशस्त मात्रामा प्रयोग गरिएको छ । यसप्रकारको विचलनले उपन्यासको कथानकमा सौन्दर्य नै थपेको देखिन्छ ।

समानान्तरता

समानान्तरताका आधारमा उपन्यासको भाषागत संरचनालाई हेर्दा आन्तरिक र बाह्य गरी निम्नानुसार विश्लेषण गरिएको छ :

आन्तरिक समानान्तरता

उपन्यासमा आन्तरिक समानान्तरताको पनि प्रयोग गरिएको छ, जसका केही उदाहरणहरू : “लेख्नु पनि लेख्नु/लेखन पनि लेखन” (पृ. २९) । यस शब्दमा रेखाङ्कित शब्दहरू लेख्नु र लेखनको शब्द संरचना फरक भए पनि त्यसले एउटै अर्थ दिने हुनाले आन्तरिक समानान्तरतालाई बुझाउँछ । “हलो मेरो होइन, काठको हो । काठ रुखको/ रुख जङ्गलको/जङ्गल प्रकृतिको/प्रकृति भूगर्भको/भूगर्भ ग्रहको/ग्रह ब्रह्माण्डको” (पृ. ३२) । यस वाक्यमा प्रयोग भएका रेखाङ्कित शब्दहरूको शब्द संरचना फरक भए पनि त्यसले ‘प्राकृतिक वस्तु’ को अर्थ बुझाउने भएकाले आन्तरिक समानान्तरता रहेको देखाउँछ । “जीवनमा दुःख छ : बुझ्नु, सहनु, सम्हालिनु, सम्झिनु” (पृ. ५३) । यस वाक्यमा प्रयोग भएका बुझ्नु, सहनु, सम्हालिनु, सम्झिनु शब्दको संरचना फरक भए तापनि त्यसको अर्थ दुःखबाट पारपाउनु भन्ने हुनाले यसले पनि आन्तरिक समानान्तरतालाई बुझाउँछ । “वन, रियाल, पाउन्ड, डलरमा कन्भर्ट गर्ने एप पनि” (पृ. ८२) । यस वाक्यमा प्रयोग भएका वन, रियाल, पाउन्ड डलर सबैले पैसालाई बुझाउने हुनाले यसमा पनि आन्तरिक समानान्तरता भएको पाउन सकिन्छ । “मासिक स्यालरी वा तनखा वा वेतन” (पृ. ९३) । यस वाक्यमा प्रयोग भएका स्यालरी, तनखा र वेतन शब्दको संरचना फरक भए तापनि अर्थ एउटै बुझिने

भएकाले आन्तरिक समानान्तरता भएको पाइन्छ । यसप्रकारका पुनरावृत्तिले उपन्यासको कथानकमा नै सौन्दर्यता थपेको देखिन्छ । यस उपन्यासमा यस्ता थुप्रै आन्तरिक समानान्तरताको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

बाह्य समानान्तरता

प्रस्तुत उपन्यासमा बाह्य समानान्तरताको पनि प्रयोग गरिएको छ, जसका केही साक्ष्यहरू यसप्रकार रहेका छन् : “डसना विगत हो भने सिरक आगत । हामी फगत तथागत” (पृ. ४२) । “इतिहास हाम्रो चाउमिन हो, जुन एउटा अर्कोसँग गुजुल्टिँदै, बेरिँदै, खुम्चिँदै, तन्किँदै भान्सामा तुरिन्छ” (पृ. ५४) । “पानीले आकार लिनै नपाउने गरी सोचाइ चल, अचल, चञ्चल बन्दै जान्छ” (पृ. ५८) । “मार्क्सवाद वा समाजवाद वा माओवाद वा उपभोक्तावादभन्दा प्रश्नवाद श्रेष्ठ” (पृ. ८२) । “परिस्थितिले हाम्रो मनस्थिति बनाउँछ” (पृ. १००) । पहिलो साक्ष्यमा डसना र सिरक शब्दको आवृत्ति; विगत, आगत, फगत र तथागतमा शब्दमा ग र त वर्णको आवृत्तिले बाह्य समानान्तरतालाई बुझाउँछ, त्यस्तै दोस्रो साक्ष्यमा ‘दै’ वर्णको; तेस्रो साक्ष्यमा ‘च’ र ‘ल’ वर्णको; चौथो साक्ष्यमा ‘वाद’ शब्दको र पाँचौँ साक्ष्यमा ‘स्थिति’ शब्दको आवृत्ति भएको देखिन्छ । यसरी उपन्यासकारले बाह्य समानान्तरताको माध्यमबाट वर्ण तथा वाक्यको पुनरावृत्ति गराएका छन् । प्रस्तुत उपन्यासमा अनेकौँ बाह्य समानान्तरताको प्रयोग देख्न सकिन्छ ।

यसरी प्रस्तुत उपन्यासमा चयन, विचलन र समानान्तरताको प्रयोगको दृष्टिले उपन्यासको भाव पक्षलाई अर्थप्रदान गरी थप मिठासपूर्ण बनाएको छ ।

सारांश

यस अध्यायमा कोरियाना कफी गफ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक आधारमा समग्र भाषिक अवस्थाको व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ, जसमा शोधप्रस्तावमा प्रस्तुत गरिएका समस्याहरूमध्ये चयनअन्तर्गत नामपद, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापद, क्रियाविशेषण, संयोजक, नामयोगी, निपात, अनुकरणात्मक, विस्मयादिबोधक, तत्सम, तद्भव, भर्त्सा र आगन्तुक शब्दहरू उपन्यासमा प्रयोग भएअनुरूप उदाहरणसहित व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ । यसैगरी उपन्यासमा प्रयोग भएका विचलनअन्तर्गत कोशीय विचलन, व्याकरणिक विचलन, ध्वनिप्रक्रियात्मक विचलन, अर्थतात्त्विक विचलन, लेख्य प्रक्रियात्मक विचलन, भाषिक विचलन र प्रयुक्तिगत विचलनहरू उपन्यासमा प्रयोग भएबमोजिम उदाहरणसहित

व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ । यसका साथै उपन्यासमा प्रयोग गरिएका समानान्तरताअन्तर्गत बाह्य र आन्तरिक समानान्तरमा विभाजन गरी उपन्यासमा प्रयोग गरेअनुरूप केही उदाहरणसहित व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ । यसरी चयन विचलन र समानान्तरताको अध्ययन विश्लेषणको आधारमा प्रस्तुत उपन्यास *कोरियाना कफी गफ* उत्कृष्ट बनेको छ । अन्त्यमा यस अध्यायको सङ्क्षिप्त सारांश प्रस्तुत गरी अध्यायलाई समाप्त गरिएको छ ।

अध्याय सात

उपसंहार

सारांश

प्रस्तुत शोधपत्रको पहिलो अध्यायमा शोधपरिचयअन्तर्गत अध्ययनको पृष्ठभूमि रहेको छ, जसमा लेखकको सङ्क्षिप्त परिचय, उनका कृतिहरूको विवरण र शैलीको सामान्य परिचय प्रस्तुत गरिएको छ। त्यस्तै समस्याकथनमा उपन्यासको कथानक संरचना, पात्रगत संरचना र चयन, विचलन र समानान्तरताको प्रयोग केकसरी गरिएको छ भन्ने समस्याहरू, शोधपत्रको उपयोगिताअनुसारको औचित्य र शोधले समेट्न सफल सीमाहरू तथा पारिभाषिक शब्दावली र अध्यायको सङ्क्षिप्त सारांश प्रस्तुत गरी यस अध्यायलाई बित् मारिएको छ।

शोधपत्रको दोस्रो अध्यायमा सम्बन्धित कार्यको पुनरावलोकन प्रस्तुत गरिएको छ, जसअन्तर्गत शोधको उद्देश्यअनुरूप कथानक, पात्रगत र भाषागत रूपमा निकालिएको निष्कर्षलाई सैद्धान्तिक पुनरावलोकनअन्तर्गत पाँचवटा पुस्तकहरूमा आधारित भई विश्लेषण गरिएको छ भने प्रायोगिक पुनरावलोकनअन्तर्गत दसवटा शोधसमीक्षाको आधारमा विश्लेषण गरिएको छ। उक्त विश्लेषणमा शैलीविज्ञानको परिचय र परिभाषा, पूर्वीय र पश्चात्य परम्परा, शैलीविज्ञानको अन्य विधासँग सम्बन्ध, शैलीविश्लेषण प्रक्रिया, भाषाशिक्षण, शैलीविज्ञानको सम्बन्धको बारेमा चर्चापरिचर्चा गरिएको छ। त्यस्तै गरी शैलीवैज्ञानिक आधारमा कथानक र पात्रको सैद्धान्तिक अवधारणालाई प्रस्तुत गरिएको छ।

शोधपत्रको तेस्रो अध्यायमा शोध अनुसन्धान विधि शीर्षक राखिएको छ। यस क्रममा अनुसन्धान कार्य गर्दा अपनाइएको विधिको ढाँचा, नमुना छनोट प्रक्रियामा सम्भाव्य नमुना छनोटको प्रयोग, सामग्री सङ्कलन गर्दा प्रयोग गर्ने सामग्रीहरूको स्रोतअन्तर्गत प्राथमिक स्रोतमा *कोरियाना कफी गफ* उपन्यास र द्वितीयक स्रोतहरूमा पूर्वकार्यहरू, सम्बन्धित पाठ्यपुस्तक, अन्य पुस्तकहरू, इमेल, इन्टरनेटको प्रयोग त्यसैगरी तथ्य सङ्कलन गर्दा प्रयोग गरिएका साधनहरू पुस्तकालयीय अध्ययनबाट उल्लिखित साधनको प्रयोग गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको साथै अवधारणात्मक ढाँचाको चित्रसहित यस अध्यायमा प्रस्तुत गरिएको छ।

शोधपत्रको चौथो अध्यायमा *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासको कथानक संरचनामा आधारित भएर उपन्यासको विश्लेषण गरिएको छ । कथानकको आरम्भमा म पात्रको नेपालदेखि कोरियासम्मको यात्रा, दोस्रो अर्थात् सङ्घर्षविकासमा म पात्रको स्वागत कार्यक्रमको तामभाम, तेस्रो चरण अर्थात् चरममा कार्यक्रमको उद्घाटन सत्रदेखि कोरियाका विभिन्न स्थानहरूको भ्रमण, सङ्घर्षहासमा रात्रिकालीन भोज, अन्तिम दिनको कार्यक्रम र बिदाइ तथा उपसंहारमा म पात्रको फिर्ती, फोटोग्राफर किमको नेपाल भ्रमणलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

अध्याय पाँचमा उपन्यासमा रहेका पात्रहरूको चरित्रअनुरूप वर्गीकरण तालिका प्रस्तुत गरिएको छ । त्यसै तालिकालाई आधार मानेर पात्रहरूलाई लिङ्ग, कार्य, प्रवृत्ति, स्वभाव, जीवनचेतना, आसन्नता र आबद्धताका आधारमा वर्गीकरण गरी विश्लेषण गरिएको छ । प्रमुख पात्र अर्थात् म पात्र रहेका छन् भने सहायक पात्रहरू तथा गौण पात्रहरूका भूमिकाका आधारमा चित्रण गरी पात्रहरूको चरित्रको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

शोधको छैठौँ अध्यायमा शैलीवैज्ञानिक आधारमा उपन्यासको भाषिक विश्लेषण गरिएको छ, जसअन्तर्गत चयनमा तत्सम, तद्भव, आगन्तुक, भर्त्सा तथा अनुकरणात्मक, विश्वमयादिबोधक, चिह्न र उखानको केकस्तो चयन गरिएको छ, भनी विश्लेषण गरिएको छ । त्यस्तै विचलनअन्तर्गत व्याकरणिक, कोशीय, अर्थतात्त्विक, ध्वनिप्रक्रियात्मक, लेख्य प्रक्रियात्मक, प्रयुक्ति र भाषिक विचलनको आधारमा विश्लेषण गरिएको छ । समानान्तरताअन्तर्गत उपन्यासमा प्रयोग भएका आन्तरिक र बाह्य समानान्तरतालाई उदाहरणसहित प्रस्तुत गरी विश्लेषण गर्दै सारांश प्रस्तुत गरिएको छ ।

अध्याय सातमा शोधको उपसंहार अर्थात् अन्तिम अध्याय प्रस्तुत गरिएको छ, जसअन्तर्गत शोधको निष्कर्ष, उपादेयता र सारांश प्रस्तुत गरिएको छ । यस अध्यायमा शोधको परिच्छेदगत सारांश र निष्कर्षका साथै प्रयोजनका धारणा तथा नीतिगत तथा प्रायोगिक उपादेयता प्रस्तुत गरिएको छ । त्यसपछि शोधकार्यमा प्रयोग गरिएका पुस्तकहरू, शोधकार्यहरूको विवरणलाई सन्दर्भ सामग्रीसूचीमा प्रस्तुत गर्दै अन्त्यमा शोधार्थीको वैयक्तिक विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

निष्कर्ष

नारायण वाग्लेद्वारा लिखित *कोरियाना कफी गफ* उपन्यास यथार्थवादी धाराको उपन्यास हो । यस उपन्यास उत्तरआधुनिक शैलीमा लेखिएको यात्रा संस्मरणात्मक उपन्यास

हो । यस उपन्यासमा उपन्यासकारले फरकफरक शैलीको प्रयोग गरेका छन् । केही अध्यायमा पूर्वदिप्ती शैली प्रयोग भएको छ, भने कहींकहीं दैनिकी लेखनजस्तो शैलीको प्रयोग भएको छ ।

यस कोरियाना कफी गफ उपन्यास म पात्रको सेरोफेरोमा घुमेर पूर्ण भएको छ । आदि, मध्य र अन्त्यको क्रममा उपन्यासको कथानकलाई विश्लेषण गर्न सकिन्छ । आदि खण्डमा म पात्र कोरियाली साहित्यिक सम्मेलनमा सहभागी हुन नेपालबाट कोरिया गएको घटना प्रस्तुत गरिएको छ । उपन्यासमा नेपालको विकासको अधोगति र कोरियाको विकासको द्रुतगतिको विश्लेषण गर्दै म पात्रले कोरियाको विभिन्न स्थानहरूको चर्चा गरेका छन् । कथानकको मध्य क्रममा कोरियामा म पात्रले पाएको मानसम्मान, आदर र सुविधालाई देखाइएको छ । म पात्र कोरिया पुगेर सात दिनसम्म घुमेका ठाउँहरू आनसान पहाड, पिटर प्यान वेकरी, राष्ट्रपति निवास, म्योडदोड सपिड डिष्ट्रिक्टजस्ता ठाउँहरूका चालचलन, आर्थिक उन्नतिजस्ता कुरा उपन्यासमा प्रस्तुत गरेको पाइन्छ । यसैगरी कथानकको अन्त्यमा कार्यक्रमको अन्तिम दिन अतिथि कलाकारसहित मञ्चीय कार्यक्रमको आयोजना गर्नु, नायिका युको चर्चापरिचर्चापछि प्रत्यक्ष भेट हुनु, क्याफेको पुरै टिकट बिक्री हुनु र कार्यक्रम भव्य रूपमा सम्पन्न भएपछि सबै साहित्यकार घर फर्किनु, म पात्रको अन्तिममा बिदाइ हुनु, मिस लि र लिमले कोसेली दिनु, ड्राइभर किमले नेपाली नोट लिनु र म पात्र नेपाल आएपछि फोटोग्राफर किम नेपाल घुम्न आउनु, कोरियामा हिउँ आँधी आउनु र लिले इमेलमार्फत खबर सम्प्रेषण गर्नु तथा फोटोग्राफर किमले फोटाहरू सम्प्रेषण गर्नुजस्ता घटनाहरू घटित छन् । यसरी उपन्यासको कथानकले यात्रा, प्रेम, कफिघर, सम्झना, राजनीति र समाजमा घट्ने घटनाक्रमका साथै अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको लेखन कार्यशालाबाट कोरियाको साहित्यिक परिवेशको बारेमा चर्चापरिचर्चा गर्दै साहित्यले पनि देश विकास र विभिन्न देशसँगको सम्बन्धमा सुदृढ बनाउन सहयोग गर्छ, भन्ने निष्कर्ष निकालेर कथानकको समापन भएको छ ।

उपन्यासको पात्रविधानलाई हेर्दा उपन्यासको प्रमुख पात्रमा म पात्र, जसलाई उपन्यासको मुखपात्रको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ । यो उपन्यास प्रथम पुरुष दृष्टिविन्दुमा लेखिएको छ । त्यस्तै सहायक पात्रहरू ली, लिम, मिस किम, मिस्टर किम, ड्राइभर कि १, ड्राइभर २, डा. नान, फोटोग्राफर किम, नायिक यु, अन्य साहित्यकारहरू, दोभाषेहरू रहेका छन् । यी पात्रहरू सबै अनुकूल पात्रका रूपमा आएका छन् । दोषाभेहरू, ड्राइभर किम १ र

२, फोटोग्राफर किम मुक्त पात्र हुन् भने अन्य पात्रहरू बद्ध पात्र हुन् । यी सबै सहायक पात्रहरूले उपन्यासको कथानकलाई अगाडि बढाउन प्रभावकारी भूमिका खेलेका छन् । यसैगरी कथानकका प्रसङ्गमा अदृश्य रूपमा आएका मुक्त पात्रहरू ड्राइभर किमकी छोरी, पिटर प्यान बेकरीका कर्मचारीहरू, रेष्टुरेन्टमा देखिएका प्रोफेसर र विद्यार्थीहरू, जुवन समर रेष्टुरेन्टकी दिदीका बूढा, सिवा रिउ, रेष्टुरेन्टका गार्ड, फूल काँटछाँट गर्ने बहिनी, लीकी साथी, नायिका युको प्रेमी, आमा, मिस किमको भाइ, राष्ट्रपति सुश्री म्योडदोड, सपिड डिस्ट्रिक्टकी पसलनी दिदी, क्याफे पास्टेलका दर्शकहरू, कविहरू, वेटर आदि प्रस्तुत भएका छन्, जसले अदृश्य रूपमा भए पनि पात्रको भूमिका निर्वाह गरेका छन् । यसरी यिनै पात्रहरूको भूमिकामा उपन्यास संरचित रहेको छ ।

यस कृतिमा शब्द चयन प्रमुख रूपमा रहेको छ । तत्सम, तद्भव, आगन्तुक, अनुकरणात्मक र भर्त्सा शब्दको चयन गरिएको छ । अधिक मात्रामा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग गरिएको छ भने अनुकरणात्मक शब्दलाई रोचक तरिकाले प्रस्तुत गरिएको छ । यस्ता शब्दहरूको चयन उद्देश्यपूर्ण रहेको देखिन्छ । वाक्य चयनअन्तर्गत एक शब्दे वाक्यहरू, दुई शब्दे वाक्यहरूको अधिक प्रयोग गरिएको देखिन्छ । सरल वाक्य, मिश्र वाक्य र संयुक्त वाक्यहरूको पनि प्रयोग उत्तिकै मात्रामा देखिन्छ । वाक्य चयनका दृष्टिले सरल र सम्प्रेष्य देखिएको यस उपन्यास सजीव बन्न पुगेको छ । त्यसकारण वाक्य चयन पनि उद्देश्यपूर्ण रहेको देखिन्छ । त्यस्तै लेख्य चिह्नहरूको प्रयोगले उपन्यासलाई रोचक र माधुर्य बनाएको छ । मानवीय संवेगहरू हर्ष, विस्मात, आश्चर्य, वाक्यको पूर्णताको भाव आदि लेख्य चिह्नद्वारा व्यक्त भएका छन् । अधिक मात्रामा पूर्णविराम, विश्रमयादिवोधक चिह्नको प्रयोगले उपन्यासलाई माधुर्यता प्रदान गरेको छ । अङ्ग्रेजी, कोरियन भाषाको प्रयोगले उपन्यासलाई अझ उत्कृष्ट बनाउन सहयोग गरेको देखिन्छ । कोशीय, व्याकरणिक, अर्थतात्त्विक, भाषिक, ध्वनिप्रक्रियात्मक, प्रयुक्तिगत विचलनजस्ता विचलनको प्रयोगले कृति उत्कृष्ट बन्न पुगेको छ । बाह्य र आन्तरिक समानान्तरताले कृतिमा माधुर्यता थपेको छ ।

उपादेयता

प्रस्तुत शोधपत्रको शीर्षक *कोरियाना कफी गफ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन* रहेको छ । यस शोधपत्रमा शोध उपन्यासको कथानक संरचना, पात्रविधान, चयन, विचलन र समानान्तरताको क्षेत्रलाई समेटेर अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ । यस शोधको विभिन्न

क्षेत्रमा उपयोगिता हुने भएकाले यसलाई नीतिगत तथा प्रयोगगत तहमा वर्गीकरण गरी निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

नीतिगत तह

यस अनुसन्धानमा कुनै पनि आग्रह र पूर्वाग्रहबिना कृतिको यथोचित, वस्तुपरक मूल्याङ्कन गरिएकाले आगामी दिनहरूमा अन्य कृतिको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्ने शोधार्थीहरूलाई शोधसमीक्षा गर्न तथा विषयवस्तुको बोध गर्न सहयोग पुग्नेछ । त्यस्तै प्रस्तुत उपन्यास *कोरियाना कफी गफ* उपन्यासका शोधनायक नारायण वाग्लेलाई आफ्नो कृतिमा गरिएको अध्ययन विश्लेषण हेर्न सहयोग पुग्दछ, भने शोधनिर्देशकलाई यस शोधपत्रको बारेमा मूल्याङ्कन गर्न तथा अन्य शोधार्थीहरूलाई उदाहरण दिनसमेत सघाउ पुऱ्याउने छ ।

प्रयोगगत तह

यस शोधको अध्ययनबाट शोधशीर्षकसँग सम्बन्धित विभिन्न समालोचक तथा साहित्यिक समीक्षकलाई आफ्नो विषयवस्तुअनुरूप यस शोधको समीक्षा गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ । यस शोधपत्रसँग सम्बन्धित विषयमा रुचि राखी अध्ययन तथा प्राज्ञिक ज्ञानको दायरा फराकिलो बनाउन पाठकहरूलाई पनि सहयोग पुऱ्याउँछ । यसैगरी विभिन्न सङ्घसंस्थालगायत सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पसमा अध्ययनरत तथा अन्य शोधार्थी, जिज्ञासु, शिक्षकवर्ग तथा बाहिरबाट पुस्तकालयीय अध्ययन गर्न आउनेहरूलाई अध्ययन गर्न सहज गराउने हेतुले पुस्तकालयमा राख्न सहयोग पुग्दछ ।

यस उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको यस शोधकार्यबाट पाठकहरूमा प्राज्ञिक ज्ञान र क्षमताको पनि अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुग्ने देखिन्छ । यसरी यस शोधकार्य सबै रूपबाट उपयोगी हुने भएकाले यसको उपादेयता प्रस्तुत गरिएको छ ।

सन्दर्भ सामग्रीसूची

- अधिकारी, लक्ष्मी (२०७२), *सेतो धरती उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन*, स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि., नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, कीर्तिपुर ।
- आचार्य, विष्णु र विश्वास भुसाल (२०७३/०७४), *प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयाम*, काठमाडौँ शुभकामना प्रकाशन ।
- धिमिरे, देवेन्द्रशाली (२०७१), *नेपाली भाषामा प्रचलित नारी विषयक उखानहरूको अध्ययन*, स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि., मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय, वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, चितवन ।
- ढकाल, शान्तिप्रसाद (२०७०), *प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयाम*, काठमाडौँ : शुभकामना प्रकाशन ।
- नेपाली, सृजना (२०७४), *बन्धनबाट मुक्ति कथाको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन*, स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि., नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, कीर्तिपुर ।
- रम्टेल, लक्ष्मी (२०७५), *निर्वाण उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन*, स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि., नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, कीर्तिपुर ।
- रावल, कर्णबहादुर (२०७३), *प्रेतकल्प उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन*, स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि., नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, कीर्तिपुर ।
- लम्साल, रामचन्द्र, वासुदेव गौतम र गणेशराज अधिकारी (२०६९), *प्रायोगिक भाषाविज्ञान*, काठमाडौँ : भुँडीपुराण प्रकाशन ।
- लामा, देवीराम (२०७५), *ऐना कथासङ्ग्रहको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन*, स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि., सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, चितवन ।
- लामिछाने, रिता (२०७७), *मैदारो उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन*, स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि., नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पस, नारायणगढ ।
- वाग्ले, नारायण (सन् २०१९), *कोरियाना कफी गफ*, उपन्यास, काठमाडौँ : नेपा-लय ।

विष्ट, सीताराम राज (२०७०), *शैलीवैज्ञानिक विश्लेषणको आधारमा दोषी चस्मा*,
लघुअनुसन्धान, सुर्खेत क्याम्पस, सुर्खेत ।

शर्मा, मोहनराज (२०५९), *शैलीविज्ञान* (दो.सं.), काठमाडौं : नेपाल राष्ट्रिय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।

श्रेष्ठ, धनमाया (२०६८), *सीताहरू कथासङ्ग्रहको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन*, शोधपत्र, नेपाली
भाषा शिक्षा विभाग, बालकुमारी कलेज, नारायणगढ ।

सापकोटा, कमलाकुमारी (२०७२), *प्रेम र मृत्यु कथासङ्ग्रहको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन*,
स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, बालकुमारी कलेज,
नारायणगढ ।

सुवेदी, पूजा (२०७७), *प्रेमदासको डायरी उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन*, त्रि.वि.,
सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, चितवन ।

व्यक्तिवृत्त



नाम : हिरा बराल
जन्ममिति : वि.सं. २०४७/०७/०७
बाबुको नाम : कुलप्रसाद बराल
आमाको नाम : सावित्री बराल
पतिको नाम : गुणराज पन्थी
राष्ट्रियता : नेपाली
लिङ्ग : महिला
धर्म : हिन्दु
वैवाहिक स्थिति : विवाहित
भाषा : नेपाली
रुचि : अध्ययन, भ्रमण र सङ्गीत
कार्य : अध्यापन
हालको ठेगाना : भरतपुर-६, चितवन
सम्पर्क सङ्ख्या : ९८६५२५२५२५

शैक्षिक योग्यता

क्र.सं.	तह	अध्ययन गरेको संस्था	उत्तीर्ण वर्ष	श्रेणी
१	स्नातकोत्तर	सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पस, भरतपुर		अध्ययनरत
२	स्नातक	सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पस, भरतपुर	२०७२	द्वितीय
३	दश जोड दुई	विश्वप्रकाश उ.मा.वि., मङ्गलपुर	२०६७	द्वितीय
४	एस.एल.सी. (प्रवेशिका)	विश्वप्रकाश उ.मा.वि., मङ्गलपुर	२०६३	द्वितीय